RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1920. Andra kammaren. Nr 43.

Onsdagen den 21 april.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Föredrogos var för sig de på kammarens bord liggande motionerna; och remitterades därvid:

till statsutskottet motionerna nr 440 och 441 av herr *Röing;* samt

till behandling av lagutskott motionen nr 442 av herr *Ljungberg.*

§ 2.

Vidare föredrogos, men bordlades åter jordbruksutskottets utlåtande nr 61 samt andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtanden nr 10 och 11.

§ 3.

Herr talmannen meddelade, att herr statsrådet och chefen för civildepartementet tillkännagivit, att han vid kammarens sammanträde tisdagen den 27 innevarande april ämnade besvara herr Bengtssons i Norup interpellation angående åtgärder till förekommande av pest- och kolerasmitta.

§ 4.

Till avgörande förelåg först bankoutskottets utlåtande nr 28, angående vissa framställningar rörande pensioner och understöd.

Punkten 1:o), angående årligt understöd åt änkan Karolina Eriksson.

Ang. understöd åt änkan Karolina Eriksson.

I en inom andra kammaren väckt motion, nr 29, hade herr *Jansson* i Edsbäcken hemställt, att riksdagen måtte bevilja Karolina Eriksson, änka efter lantbrevbäraren Nils Johan Eriksson i Gaperud, ett årligt understöd av 300 kronor att utgå från och med år 1918.

Utskottet hemställde, att förevarande motion ej måtte av riksdagen bifallas.

Ang. understöd åt änkan Karolina Eriksson. (Forts.)

Sedan punkten föredragits, anförde:

Herr Jansson i Edsbäcken: Herr talman! Jag kan inte annat än beklaga, att utskottet kommit till det resultat, som synes av det föreliggande utlåtandet. Jag har hittills under min riksdagstid aldrig i något enda fall väckt en motion av detta slag. Men i detta fall kunde jag inte underlåta att tillmötesgå denna änkas anhållan att åtaga mig att genom en motion låta hennes blygsamma begäran komma under riksdagens prövning. Hon är änka efter en lantbrevbärare, som tjänstgjort under femton års tid och därunder en svår vinterdag blev förkyld, fick lunginflammation och dog inom tre dagar. Änkan vände sig på sin tid till generalpoststyrelsen med en begäran om understöd i sin brydsamma belägenhet. Ärendet remitterades till olika myndigheter, till postdirektionen och postmästaren, och samtliga uttalade, att de ansågo, att hon behövde få något understöd. Det tog emellertid lång tid innan remissakten återkom till generalpoststyrelsen. Det dröjde icke mindre än två år, innan hon fick del av generalpoststyrelsens beslut. Och då hon i vintras äntligen fick det, så svarade styrelsen, att den, trots det att postdirektören anbefallt framställningen, på grund av gällande bestämmelser inte kunde tillerkänna henne något understöd. Men samtidigt erhöll hon genom postmästaren det meddelandet, att om hon vände sig till någon riksdagsman i orten, och en motion i saken bleve väckt, skulle sannolikt riksdagen bifalla hennes blygsamma begäran.

Jag har nu i min motion begärt ett så blygsamt belopp som 300 kronor årligen i understöd åt henne. Utskottet säger emellertid, att inga omständigheter anförts, »vilka synas böra föranleda till ett beviljande av understöd från statens sida». Jag tycker verkligen, att jag har anfört sådana omständigheter. Mannen har tjänstgjort oförvitligt under femton års tid, och änkan befinner sig i en brydsam belägenhet. Jag tycker sålunda som sagt, att omständigheter äro anförda, som skulle hava kunnat godkännas av bankoutskottet.

Sedan säger uskottet, att »då vidare ett bifall till motionen skulle innebära ett frångående av hittills tillämpade principer, har utskottet med hänsyn till de konsekvenser, ett bifall skulle medföra ansett sig böra avstyrka bifall till motionen». Jag skulle kunna meddela bankoutskottet, att de principerna ha frångåtts för länge sedan. På den tid statsutskottet behandlade dessa pensions- och understödsärenden förekom det i många fall, att riksdagen, även om utskottet avstyrkte, beviljade understöd åt personer, som voro mindre förtjänta därav och kanske mindre i behov därav än denna mindre bemedlade änka. Jag minns ett fall för några år sedan. En telegraflinjearbetare, som var bara tillfälligt anställd, hade fått order att fara till Lidingön för att utföra ett reparationsarbete, till följd av att åskan fördärvat ledningen. På grund av att vägen var slipprig åkte han omkull på sin cykel och bröt av sig ena benet. Han blev intagen på lasarett, benet måste amputeras och han dog på själva operationsbordet. Då väcktes av herr Eriksson i Grängesberg en motion om understöd åt hans änka, som inte var på något sätt berättigad därtill.

Ang. understöd åt änkan Karolina Eriksson. (Forts.)

Motionen bifölls av andra kammaren men avslogs av första kammaren. Men i den gemensamma voteringen blev det majoritet för detta understöd även i första kammaren. Jag tror, att man kan säga, att det icke skulle innebära något frångående av principerna, ifall riksdagen skulle tillerkänna denna änka, som det nu är fråga om, dessa blygsamma 300 kronor årligen. Hon är nu 60 år gammal, så jag förmodar, att det är ingen som tror, att det skulle bli något avsevärt belopp för statskassan.

Trots att utskottet varit enhälligt i sitt avstyrkande, så kan jag, herr talman, icke annat än hemställa om bifall till min motion.

Herr Kristensson: Herr talman! Jag skulle verkligen önska, att många av dem, som nu väcka motioner i sådana ömmande fall, som det föreliggande kanske är, sutte i bankoutskottet och tvingades att år efter år behandla dessa motioner med hänsyn till de allmänna regler och bestämmelser, som gälla för de olika verken. Jag tror att de då verkligen skulle komma till insikt om, hur svårt det är att tillstyrka en mängd sådana motioner, i fall man skall kunna upprätthålla vissa normer. Nu antog riksdagen för bara några år sedan en lag för kommunikationsverkens extra personal, vari stipulerades vissa tjänstgöringsår och dylikt såsom villkor för att få tjänstepension, alltså inte familjepension för efterlevande utan tjänstepension till vederbörande själva. Den person, som det här är fråga om, har icke varit så många år i tjänst, att han ens själv skulle kunnat få tjänstepension. Nu begär motionären att änkan skall få pension. Det är klart, att man kan väl ändå inte, då det är fråga om familjepension, frångå de allmänna regler, som gälla för erhållande av tjänstepension. Detta om detta.

Nu påstod den ärade talaren, att på den tid statsutskottet behandlade dessa motioner, så hade man ofta, såsom hans ord föllo, beviljat pensioner åt personer, som voro mindre förtjänta och mindre i behov därav än i detta fall. Jag vill erinra herr Jansson i Edsbäcken om, att för tolv riksdagar sedan, då jag först kom in i bankoutskottet, så levde kvar den gamla traditionen från statsutskottets dagar, och den traditionen gick ut på, att egentligen alla sådana här motioner borde avslås. Det var först efter flera års arbete, som vi fingo in i bankoutskottet den uppfattningen, att det skulle vara möjligt för riksdagen att bevilja pension, även då framställning därom gjordes av en enskild motionär och inte blott sedan ärendet passerat alla graderna genom ämbetsverkens utlåtande och till sist kommit såsom en proposition från Kungl. Maj:t. Jag tror, att det är och har varit lyckligt i många fall, att den gamla traditionen brutits. Men jag tror å andra sidan också, att man icke får gå till en alltför stor överdrift och bevilja varje motion, som här väckes. Ty om så blir fallet, så blir ju förhållandet det, att den som händelsevis kan få en riksdagsman att väcka en motion kommer i en betydligt bättre ställning än den, för vilken riksdagen har stadfäst laga former i fråga om pensions erhållande. Det är dessa regler, som vi ansett, att vi måst följa inom utskottet, och den omständigheten, att här inte

Ang. understöd åt änkan Karolina Eriksson. (Forts.)

finns en enda reservant, talar väl ändå för att utskottet i detta fall har följt de allmänna riktlinjer, som riksdagen för sin del också härvidlag godkänt.

Jag vill sluta med att än en gång framhålla, att det icke är något nöje att här i kammaren stå och tala mot dessa småpensioner. Men såsom utskottsledamot kan jag inte göra annat än att hålla på, att det verkligen skall finnas en viss överensstämmelse i behandlingen av dessa ärenden enligt de allmänna regler, som här gälla och böra gälla för utskottets tillstyrkande eller avstyrkande av framställningar av detta slag. I detta fall har generalpoststyrelsen icke kunnat medgiva pension, och detta bevisar ju i varje fall något.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Jönsson i Fridhill: Herr talman! Jag vill ingalunda ifrågasätta, att icke bankoutskottet stått på säker grund, då det avstyrkt ifrågavarande framställning, men då från utskottshåll här talas om konsekvenserna, vågar jag för min del förmena, att jag tager gladeligen konsekvenserna av ett beslut, som innebär bifall till herr Janssons i Edsbäcken motion.

Det gäller här änkan efter en lantbrevbärare, som har gått i 15 år mot en ersättning av 96 öre per nymil. Han har, kan man nästan säga, stupat på sin post. När det därför gäller att behandla framställning om pension åt änkan på 300 kronor, tvekar jag icke ett ögonblick att giva min röst för ett förslag därom. Liknande fall hava ju inträffat tidigare. Det tror jag bankoutskottets ärade ordförande icke är omedveten om, att andra kammaren vid många tillfällen icke hållit så noga på formerna, utan där det har funnits möjligheter, har man i allmänhet låtit hjärtat tala. Senare under dagens lopp föreligger till behandling en annan framställning från bankoutskottet. I det fallet synas formerna icke beaktats fullt så noga. Jag skall icke ingå på någon slags förhandskritik häröver, men jag tror, att i det här föreliggande fallet rör det sig om en sak, där man utan vidare kan vara med på ett bifall till den avgivna motionen.

Jag ber, herr talman, att få instämma i det yrkande, som är framställt av herr Jansson i Edsbäcken.

Herr Sommelius: Herr talman, mina herrar! Jag får säga detsamma som bankoutskottets ordförande, att det är intet nöje att stå här i kammaren och tala mot sitt hjärta och för utskottet. Då utskottet i detta fall icke kunnat betrakta denne lantbrevbärare som en statens tjänsteman och ej heller generalpoststyrelsen kunnat göra det, ha vi yrkat avslag. Jag ber att få uttrycka mitt stora beklagande, att utskottet ej kunnat ställa sina åsikter på sådan grund, som hade tilltalat, som det vill synas, majoriteten i denna kammare. Vad riksdagen beslutar i detta fall, må vara dess ensak, men utskottet kan icke som en väderflöjel den ena dagen fatta beslut i överensstämmelse med principerna för utskottets arbete, och nästa dag alldeles stick i stäv mot desamma, utan utskottet måste naturligtvis tillämpa

fasta principer för sina handlingar. I förevarande fall har utskottet åtminstone icke ansett sig hava tillräckliga skäl för att kunna bifalla motionen.

Ang. understöd åt änkan Karolina Eriksson. (Forts.)

Jag instämmer med vad herr Kristensson nyss sade, att det vore nyttigt, om man kunde få taga in alla dem, som motionera i sådana frågor, i utskottet, så att de kunde få se, hur pass lätt det vore att lämna bifall till de framställningar, som av dem göras.

Herr talman, jag yrkar bifall till utskottets hemställan, trots de bevekande ordalag den siste ärade talaren anlagt.

Herr Jansson i Edsbäcken: Herr talman! En ledamot av utskottet sade, att generalpoststyrelsen avstyrkt en till densamma inlämnad framställning i ärendet. Ja, det är på sätt och vis riktigt. Det heter dock i poststyrelsens resolution, att det är på grund av gällande bestämmelser styrelsen icke kunnat utanordna det begärda understödet. Samtidigt säges ock, såsom vi se, i det utskottets utlåtande såsom avskrift bilagda meddelandet från postmästaren i Kil: »På vederbörligt uppdrag får jag emellertid meddela, att det synes lämpligt, att ni söker förmå någon av ortens riksdagsmän att genom motion i riksdagen utverka understöd år Eder.» Generalpoststyrelsen kunde givetvis icke på grund av gällande bestämmelser göra något åt saken; men riksdagen står ju över dessa bestämmelser, och riksdagen kan mycket väl bifalla framställningen, trots det generalpoststyrelsen, om än hjärtat varit aldrig så gott, icke kunnat på grund av gällande bestämmelser tillerkänna henne understöd.

Det förefaller för övrigt, som om utskottets ledamöter icke skulle ha så mycket emot, att kammaren bifaller framställningen, fast de måst avstyrka densamma. Jag kan då icke annat än vädja till kammaren att i detta fall ändå visa sitt goda hjärta, och jag tillåter mig allt fortfarande, herr talman, att hemställa om bifall till motionen.

Herr Bäcklund: Herr talman, mina herrar! Det är ju klart, att det varit omöjligt för bankoutskottet att tillstyrka motionen, när det icke funnits möjlighet att av vederbörande myndigheter få åberopat några bestämmelser till förmån för den gjorda framställningen.

Generalpoststyrelsen har ju här sagt, att den på grund av gällande bestämmelser ej kunnat bifalla den till styrelsen ingivna framställningen i ärendet. Då kommer man till riksdagen och vill, att bankoutskottet skall förorda en pension. Det är naturligtvis lika omöjligt för utskottet, som det varit för generalpoststyrelsen, att kunna, åtminstone med sakliga skäl, påvisa att pensionen är berättigad.

Jag tror visst, att änkan ifråga behöver pensionen och att framställningen är behjärtansvärd. Här ligger emellertid saken så, att dessa lantbrevbärare äro — jag tycker icke om den anställningsformen och har själv försökt få en ändring i förhållandet — anställda på entreprenad av generalpoststyrelsen. Det står ju också i betänkandet, att ersättningen för tjänsten har utgått med kronor 2:50 per tur. Det har varit kutym, att man icke gärna pensionerar vare sig entre-

Ang. understöd åt änkan Karolina Eriksson. (Forts.)

prenörer eller deras efterlevande. Och det finns naturligtvis intet annat för utskottet att gå efter, trots billighetsskäl och ett gott hjärta skulle säga något annat.

Av den anledningen, herr talman, tror jag, att utskottet står på den starka sidan. Det står naturligtvis kammaren fritt att gå på en annan linje. Jag tror dock, att det kan ha farliga konsekvenser att bevilja pension åt sådana anställdas efterlevande, då ersättningen utgått enligt entreprenadsystem.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr vice talmannen Hamilton: Herr talman! Det torde inte vara för mycket begärt, om jag blott för ett ögonblick ber om uppmärksamhet från kammarens sida.

Med ledsnad har jag hört, hur debatten pågått under sorl i kammaren. Mången har måhända förmenat, att det här blott gäller 300 kronor, ett allt för obetydligt ärende för att vi åt detsamma behöva skänka någon uppmärksamhet.

Nej, mina herrar, det gäller icke 300 kronor, utan det gäller, huruvida en 60-årig änka, vars make på grund av i statens tjänst ådragen sjukdom dött, skall få någorlunda bärgning på gamla dagar.

Herr Sommelius uttalade nyss, att utskottet måste följa vissa principer. Det är sant. Men såväl generalpoststyrelsen som riksdagen hava, då det gällt lantbrevbärarna, följt fullständigt oriktiga principer. Ty det har i riksdagen medgivits, att härvidlag tillämpats ett fullständigt utsvettningssystem. När det är fråga om statens tjänstemän, postbrevbärarna som bo i våra städer t. ex., sörjer man för dem. De hava haft det dåligt, men vi ha ökat deras löner. Däremot när det gäller lantbrevbärarna, så är det så, att de få lov att gå en hel mil för ett belopp av 96 öre. Något sådant måste väl ändå vara upprörande. Denna siffra är ju icke tagen från de förhållanden, varmed vi nu, under dyrtiden ha att göra, men den ersättningen gällde dock 1915. Denne man har således svultit under sitt arbete. Han har sprungit över två mil om dagen med sin lantbrevbäring och detta mot en avlöning av något mer än 2 kronor. Är det tillständigt, att staten avlönar på sådant sätt? Han har naturligtvis icke kunnat lägga av ett öre, och hans hustru är, såvitt jag kan förstå — och det har icke heller utskottet förnekat — fullständigt obemedlad. Vore det då icke värdigt riksdagen, när mannen tjänat i 15 år och — vilket icke heller utskottet förnekat — dött på grund av sjukdom, ådragen under arbetet i statens tjänst, att bevilja änkan ett årligt belopp av 300 kronor?

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till motionen.

Häruti instämde herr *Söderberg*.

Herr Åkerlund: Herr talman! För flera år sedan förelåg ett ärende ungefär likadant som detta. Det var en lantbrevbärare, som slitit ut sig i statens tjänst. Han var icke berättigad till pension,

men andra kammaren och sedermera även första kammaren lämnade honom en pension, som han så innerligen väl behövde. Jag tycker, att här är förhållandet någorlunda likartat. Principerna får man icke hålla så hårt på, utan man får även tänka på, vad billighet kräver. Denne man har ju arbetat ut sig i statens tjänst och avlidit på grund av därunder ådragen sjukdom. Är det då för mycket, att riksdagen erkänner hans meriter i statens tjänst genom att bevilja hans änka denna lilla pension.

Ang. understöd åt änkan Karolina Eriksson. (Forts.)

Jag kan icke annat än på det varmaste tillstyrka bifall till motionen.

Herr Sommelius: Herr talman, mina herrar! För mig är det icke begripligt att utskottet skulle se detta ärende på det sätt, som herr vice talmannen framställt det. Det var utomordentligt välvilligt av honom att påbjuda tystnad i kammaren, vari helt säkert många med mig instämma. Men icke hade jag tänkt mig, att han därför behöver slå på stora larmtrumman så förskräckligt, som han gjorde. Att frågan gäller många fattiga människor i vårt land, det förstår jag, men icke visste jag, att filantropien inom bankoutskottet hädanefter skulle gå efter de principer, som herr vice talmannen så häftigt kämpar för. Efter de grunderna måste vi inom bankoutskottet alldeles lägga om vårt pensionsväsen och förklara oss vara en filantropisk inrättning. Men bankoutskottet har dock icke att taga hänsyn till filantropiska synpunkter, utan bankoutskottet har endast att se efter, om det finnes giltiga skäl ur statssynpunkt för de framställningar, som göras. Men om man i kammaren trots utskottet vill bifalla detta anslag, så tror jag ingen inom bankoutskottet beklagar det. Då blir emellertid resultatet, att kammaren förklarar, att det är de filantropiska synpunkterna, som skola göra sig gällande. Men bankoutskottet kan icke bedöma dessa frågor som om de vore hjärtesaker, och lantbrevbäringen har i detta fall utlämnats på entreprenad, och den ifrågavarande lantbrevbäraren har åtagit sig detta arbete för ett visst pris. Och under denna tid har han blivit sjuk. Det finns således anledning för kammaren att låta barmhärtighetskänslorna tala, men det finnes icke anledning för bankoutskottet att frångå de principer, som vi alltid följt och äro skyldiga att följa. Jag vill icke, att riksdagen skall anse oss vara så hårdhjärtade, att vi skulle sluta handen till varje gång, det sättes krav på oss i ärenden av filantropisk natur. Men kammaren har i sina händer att justera oss, och jag tror ingen inom utskottet blir ledsen, utan tvärtom.

Jag har velat säga detta, herr talman, och jag yrkar fortfarande bifall till utskottets hemställan.

Herr Olsson i Broberg: Herr talman! Jag förstår ju mycket väl, att bankoutskottet måste följa de principer och riktlinjer, som äro för dem så att säga normerande. Men som den siste ärade talaren i slutet av sitt anförande erinrade om, torde väl i alla fall riksdagen icke vara hindrad att i ett fall, där särskilt ömmande omständigheter föreligga, utöva barmhärtighet. Jag tycker verkligen, att här föreligga

Ang. understöd åt änkan Karolina Eriksson. (Forts.)

ganska starka motiv för riksdagen att låta hjärtat tala till förmån för denna fattiga änka, då det ju framgår av handlingarna, att hennes man under sin tjänst ådragit sig den sjukdom, som förorsakade hans död. Och då han tjänstgjort i 15 års tid som lantbrevbärare, så tycker jag det här föreligger ett sådant fall, där vi skulle kunna frångå den allmänna utskottsprincipen, som vi ju i alla fall hålla utskottet tacksam räkning för att utskottet vill omgärda, och låta barmhärtighet tala. Jag skall därför be att få yrka bifall till motionen.

I detta anförande instämde herr *Larsson* i Kroken.

Herr Kristensson: När den föregående talaren yttrade, att det framgick av handlingarna, att denna fattiga änka var i synnerligen stort behov av dessa 300 kronor om året, så vill jag säga, att därom kan jag icke yttra mig. Men vad jag kan yttra mig om det är, att motionären icke lämnat i sin motion ett enda intyg om att denna änka är medellös eller behövande. Det saknas fullständigt i motionen. Jag har bara velat anföra det.

Sedan är det klart, att om kammaren går på bifall i detta fall, så betyder det, så vitt jag kan se, att utskottet kan hädanefter icke underlåta att tillstyrka bifall till snart sagt vilken änkepension som helst. Så långt utanför det plan, där hittills pensioner beviljats, ligger verkligen denna motion. Det ber jag de herrar, som nu tala å hjärtats vägnar, att behjärta. Det innebär konsekvenser av synnerligen vittgående slag. Det innebär, att hela lantbrevbärarkåren får av staten pension, utan att de bidragit med inbetalningar, som gäller över allt eljest för statstjänst.

Herr Hage: Jag undrar, om det är riktigt, som herr Kristensson säger. Det var ju dock så, att mannen till den änka, varom det här är fråga, avled på grund av en sjukdom, som han ådrog sig, då han var stadd på resa i och för tjänsten. Och om vi kunna påvisa, att i *detta* fall föreligga särskilda omständigheter, så behöver det väl icke betyda, att riksdagen skall vara skyldig att bifalla varje eventuellt framkommande motion om änkepension efter en avliden lantbrevbärare. Herr Kristenssons resonemang håller enligt min mening alltså icke streck.

Sedan skulle jag vilja säga det, att denna motions framkommande och den diskussion, som här förekommit, visar, huru nödvändigt det är, att åtgärder vidtagas så fort som möjligt, för att även änkor och barn efter icke ordinarie statstjänare få pensioner och att vi få ett ordnat pensionsväsen för dem. Jag har för min del väckt motion om utredning av den saken, och jag hoppas, att denna blir beslutad av riksdagen samt att den i så fall blir bringad till sin fullbordan så fort som möjligt. Men även om riksdagen skulle kommna att besluta i den riktningen, så blir det dock troligen så, att den pensioneringen icke kommer att bliva retroaktiv, alltså att dessa, som blivit änkor, redan innan lagen trätt i kraft, icke falla under en sådan möjligen tillkommande lag.

Under sådana förhållanden, herr talman, ber jag att få yrka bifal till motionen.

Ang. understöd åt änkan Karolina Eriksson. (Forts.)

Med herr Hage förenade sig herr *Alvin*.

Herr Kristensson: I anledning av herr Hages yttrande ber jag att få meddela, att det icke i handlingarna är styrkt, att ifrågavarande änka befinner sig i fattiga omständigheter, och ej heller är det förebragt något intyg om att hon är medellös.

Herr Jansson i Edsbäcken: Herr talman! Då utskottets ärade ordförande sagt, att jag icke visat, att här föreligger något behov, så vill jag påpeka följande, som står i bilaga 6 till motionen: »Eriksson besörjer lantbrevbäringen under en tid av omkring 15 år, senast — under tiden $^1/_1$ 1903—$^{23}/_1$ 1915 — mot en turlega av kr .2: 50, motsvarande 96 öre per mil.» Tror utskottets ordförande, att denne man hade, mot en avgift av 96 öre per mil besörjt denna turlega, om det varit så, att han varit i goda ekonomiska omständigheter? Jag trodde icke jag skulle behöva framlämna några ytterligare bevis för, att det föreligger ett behov i detta fall, ty detta intyg, som finnes i bilaga 6, bör väl vara tillräckligt talande skäl för, att behovet är stort, när han utförde ett sådant ansträngande arbete mot så liten ersättning. Hade han varit i goda ekonomiska omständigheter, så hade han givetvis icke åtagit sig denna syssla mot en sådan avlöning.

Jag hemställer, herr talman, om att kammaren måtte bifalla motionen.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i sistnämnda proposition.

Punkterna 2:o—5:o.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 6:o, angående livränta åt förre smeden Johan August Gustafsson.

Ang. livränta åt förre smeden J. A. Gustafsson.

I en inom andra kammaren väckt motion, nr 43, hade herr *Lindqvist* i Kosta hemställt, att riksdagen ville bevilja förre smeden Johan August Gustafsson från Tingsryd, Kronobergs län, en årlig livränta att, jämte förut utgående sådan, från och med den 1 januari 1920 utgå med 300 kronor.

Utskottet hemställde, att förevarande motion ej måtte av riksdagen bifallas.

Ang. livränta åt förre smeden J. A. Gustafsson. (Forts.)

Efter föredragning av punkten yttrade:

Herr Lindqvist i Kosta: Herr talman! Med den utgång, behandlingen av herr Janssons i Edsbäcken motion nyss fick, så kunde jag ha anledning hoppas, att jag skulle ha samma lycka med min motion. Det vågar jag dock icke tro. Men jag hade begärt ordet, redan innan herr Jansson yrkade bifall till sin motion. Jag har i en motion hemställt, att en f. d. smed vid statens järnvägsbyggnader i Norrland, som under arbetet därstädes blivit skadad och för en tid sedan blivit tillerkänd en livränta på 60 kronor, skulle få denna livränta höjd till 300 kronor. Nu har utskottet avstyrkt denna framställning. Men jag har icke möjlighet att av utskottets motivering för avstyrkande få fram, vad som är det verkliga skälet för utskottets avstyrkande här. Utskottet säger: »Då, såsom i motionen upplyses, Gustafsson från och med år 1918 tillerkänts en årlig livränta av statsmedel och några särskilda omständigheter icke förebragts av beskaffenhet att föranleda en höjning av densamma, har utskottet funnit sig böra avstyrka bifall till motionen.» Jag ville nu ställa den frågan till utskottets ärade ledamöter, vilka särskilda omständigheter som här borde ha varit förebragta, för att utskottet skulle ha kunnat gå på bifall till motionen. Nu är det visserligen så, att denne person har en fastighet, som är upptaxerad till 5,000 kronor. Det kan ju vara möjligt, att det är en bidragande orsak till, att utskottet gått på avslag. Men om så är eller det finns några andra skäl, som varit bestämmande för utskottet, så skulle jag vara tacksam att få veta dessa. Jag förstår ju så väl, att utskottet måste följa några principer. Eljest blir det alldeles omöjligt för dem i längden. Men jag undrar, om icke ändå under min riksdagstid man gått på bifall till motioner av liknande slag som denna. Och då det nu gäller en person här, som har en så liten livränta som 60 kronor, och vi veta, huru litet man får för kronan i dessa dagar, så tycker jag det finns skäl för bifall till motionen, och jag skall taga mig friheten att yrka bifall till densamma.

Herr Kristensson: Denne man har en livränta på grund av gällande lag. Hittills har man följt den principen, att man icke i enstaka fall gått utöver de föreskrifter, som gälla enligt denna lag. Herr Lindqvist i Kosta och kammaren i övrigt torde lika väl som jag veta, att i de allra flesta fall sådana livräntetagare äro i behov av en höjning av livräntan. Men om en sådan höjning skall företagas, bör det väl ske genom en allmän revision av denna lag. Om någon hade varit här närvarande på regeringsbänken, skulle jag verkligen velat lägga den nuvarande regeringen varmt på hjärtat, att den ville tillse, att det till nästa år kunde komma en kungl. proposition, att alla dessa personer, som det här gäller också bliva i någon mån kompenserade för dyrtiden. Dessa få i allmänhet icke något dyrtidstillägg. Riksdagen har beslutat en höjning över lag med 50 % — i år tror jag det är 100 % — men det gäller endast dem, som varit olycksfallsförsäkrade som statens befattningshavare. De, som äro försäkrade av

enskild arbetsgivare, få ingenting. Och det ser verkligen ut av en utredning, som är verkställd av riksförsäkringsanstalten, som om man icke nu heller skulle kunna komma till en ökning här. Emellertid vill jag för min personliga del uttala den förhoppningen, att till nästa år det måtte komma en proposition om allmän revision av dessa bestämmelser. Men nu har det icke varit möjligt att tillstyrka bifall till en enskild motion, där det gäller att frångå de nu gällande föreskrifterna. Dessutom har denne man en egnahemslägenhet, upptaxerad till 5,000 kronor, och den är i det närmaste skuldfri. Under sådana förhållanden har det synts utskottet, att han nog är jämförelsevis bättre ställd än ofantligt många andra, som falla under samma lagbestämmelser, så att man icke i detta speciella fall kunnat gå utöver lagens ram.

Ang. livränta åt förre smeden J. A. Gustafsson. (Forts.)

Jag ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta yttrande instämde herr *Lindvall.*

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad samt herr talmannen givit propositioner å de därunder förekommna yrkandena, blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Punkterna 7:o—9:o.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 5.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget bankoutskottets utlåtande, nr 29, angående vissa framställningar rörande elfte huvudtiteln, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna.

Punkterna 1:o—10:o.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 11:o.

Lades till handlingarna.

Punkterna 12:o—16:o.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 17:o.

Den av utskottet i punkten gjorda anmälan lades till handlingarna.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 18:o—28:o.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 6.

Vidare förekom till behandling bankoutskottets utlåtande, nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dels årliga understöd åt änkor och barn efter vissa befattningshavare vid tullverket, dels ock tilläggspension åt överinpektoren J. H. Lindquist.

Punkterna 1:o—3:o.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. tilläggspension åt överinspektoren J. H. Lindquist.

Punkten 4:o, angående tilläggspension åt överinspektoren J. H. Lindquist.

Med tillstyrkande av bifall till Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning hemställde utskottet, att riksdagen måtte medgiva, att överinspektoren vid packhusinspektionen i Göteborg Johan Henrik Lindquist finge vid avgång från sin innehavande tjänst komma i åtnjutande av en årlig tilläggspension å ettusen kronor, att utgå från det i tullverkets utgiftsstater upptagna förslagsanslaget till pensionsstaten för avskedade tjänstinnehavare.

Vid punkten fanns emellertid fogad reservation av herr *Lindley*, som ansett sig böra yrka avslag å Kungl. Maj:ts förslag.

Punkten föredrogs. Därpå yttrade:

Herr Bäcklund: Herr talman, mina herrar! Jag har icke deltagit i detta ärendes slutbehandling inom utskottet och på den grund icke kunnat reservera mig. I annat fall skulle jag stått på samma linje som reservanten.

Det är här fråga om en förhöjning av en pension. Först och främst är det begärt av ifrågavarande tullinspektor, att hans pension skulle förhöjas med 3,000 kronor, då han avginge. Han skulle vara berättigad till 4,000 kronor, men begär att få åtnjuta 7,000 kronors pension. Generaltullstyrelsen har ju yttrat sig och framdragit en hel del synpunkter, men icke uttalat sig om något belopp. Om herrarna observera statskontorets yttrande, så förefaller detta uttalande ganska märkligt, och jag kan icke hjälpa, att jag tager mig friheten att läsa upp det här. Statskontoret yttrar:

»Väl är statskontoret av den uppfattning, att den omständigheten, att överinspektoren Lindquist den 14 december 1910 uppnått 70 års ålder, icke bort utgöra hinder för honom att ingå på den nya stat för tullverket, som trädde i tillämpning med ingången av år 1911; men någon ekonomisk fördel skulle inträde på den nya staten knappast kunna anses hava för honom medfört, enär han då blivit

underkastad bestämmelserna i den civila pensionslagen med därav följande skyldighet att omedelbart efter ingången av år 1911 från tjänsten avgå. Visserligen skulle pensionen för honom i sådant fall hava blivit 5,000 kronor, men nu har han i stället fått kvarstå i tjänst med avlöning å tillhopa 8,000 kronor årligen. På grund härav vill det nog synas statskontoret i någon mån tvivelaktigt, huruvida skäl kunna anses föreligga att bereda någon förhöjning av den pension å 4,000 kronor årligen, som nu lärer honom tillkomma vid avgång från tjänsten. Med hänsyn emellertid till föreliggande omständigheter vill statskontoret icke motsätta sig, att en tilläggspension beredes överinspektoren Lindquist till belopp av 1,000 kronor, varigenom sammanlagda pensionsbeloppet skulle komma att motsvara vad han ägt i pension bekomma, om han inträtt å förenämnda stat. Tilläggspensionen synes lämpligen böra med riksdagens medgivande anvisas att utgå av det i tullverkets utgiftsstater upptagna förslagsanslaget till pensionsstaten för avskedade tjänstinnehavare.» Detta är enligt min mening ett ganska märkligt uttalande av statskontoret. Det tycks sväva ganska mycket på målet och synes icke så övertygat om det berättigade i denna pensionsförhöjning, fastän det till sist kommer fram till, att vissa omständigheter kunnat tala för att pensionen höjes med 1,000 kronor.

Ang. tilläggspension åt överinspektoren J. H. Lindquist. (Forts.)

Det är ju så, att denne person hade redan 1911 varit tvungen att avgå från tjänst, om han gått in på ny stat. Nu kommer han och vill ha pension efter den nya staten, trots att han med åtnjutande av full lön fått kvarstå efter 1911, vilket han icke fått göra annars. Saken är den, att ifrågavarande tullinspektor hade redan den 14 december 1910 uppnått 70 års ålder. Det har således varit en fördel för honom, att han fått stå kvar och åtnjuta sina förmåner samt sluppit ifrån att gå in på den nya staten med därmed förenade nackdelar. Konsekvenserna böra här bjuda, att den som icke vill ingå på ny lönestat med därmed sammanhängande förmåner och nackdelar, den bör naturligtvis icke, när ett antal år gått, komma och säga, att nu vill han ha pension icke blott efter lönestaten, som han icke gått in på, utan även hava ännu mera, såsom han själv begärt. Detta kan för riksdagen medföra synnerligen farliga konsekvenser, ty naturligtvis kommer varje befattningshavare, som finner med sin fördel förenligt att stanna kvar på gammal stat, att liksom överinspektor Lindquist göra gällande, att när de skola avgå, vilja de hava pension efter den nya staten och mera till, trots att de i andra avseenden icke velat underkasta sig densamma.

Jag har på dessa grunder, herr talman, den uppfattningen, att det är riskabelt för riksdagen att gå med på utskottets förslag, och jag ber därför att få yrka bifall till reservationen.

Herr Kristensson: Herr talman! Inom utskottet fanns en viss tvekan, om man skulle bifalla den kungl. propositionen eller ej. Jag tror, att det låg så till, att i början var det en högst avsevärd majoritet för avslag, men ju närmare utskottets ledamöter togo del av de verkliga förhållanden som här föreligga, desto mer gingo de

Ang. tilläggspension åt överinspektoren J. H. Lindquist. (Forts.)

ifrån den förutvarande uppfattningen, och endast en man stod kvar på den ursprungliga linjen. Hade den föregående talaren varit i tillfälle att inom utskottet deltaga i den fortsatta behandlingen av ärendet, är jag för min del övertygad om, att med det realsinne, som han har, han då också skulle ställt sig på utskottets sida.

Förhållandet är nämligen, att överinspektor Lindquist har rätt att kvarstå i tjänst, oaktat han betydligt överskridit den ålder som är vanlig för pensions erhållande i tullverket. Paragraf 23 i instruktionen för generaltullstyrelsen stadgar nämligen beträffande Lindquist, att han har rätt att kvarbliva i tjänst, så länge han icke befinnes till nöjaktig vidare tjänstgöring oförmögen. Mannen är i närvarande stund 80 år gammal men är kroppsligen vid så pass vigör, att generaltullstyrelsen icke kan förklara honom till nöjaktig vidare tjänstgöring oförmögen. Emellertid ligger det i sakens natur, att en man, som är 80 år gammal, även om han är aldrig så plikttrogen, och det tror jag att jag kan vitsorda, att herr Lindquist är, kan tycka, att när det gått bra som det gjort i tio, tjugu, trettio år, kan det ju gå på ungefär samma sätt med tullbehandling och packhusinspektion även i det följande. Men som herrarna veta, har ju utvecklingen nu tagit en enorm fart i rikets största handelsstad. Vidare kommer nästa år på riksdagens bord ett förslag till omändring av tullförhållandena där nere — ett betänkande föreligger redan — och det behövs innan dess vidtagas vissa förberedande åtgärder. Det är alldeles nödvändigt, därest icke godset skall stoppas där nere, att det finnes en chef, som kan personligen taga initiativ dagligen och icke blott rätta sig efter order uppifrån Stockholm. Det är dessa praktiska förhållanden som göra, att utskottet för sin del gått med på beviljandet av denna tilläggspension.

Överinspektor Lindquist har förklarat, att om han får denna pension, lämnar han sin tjänst. Om andra kammaren nu skulle ställa sig på reservantens ståndpunkt, bleve förhållandet det, att överinspektor Lindquist kommer att kvarstå i tjänst ytterligare ett par år, tills han blir berättigad att ingå på den nya lönestat, som nästa års riksdag sannolikt kommer att antaga och vilken då skulle medföra för honom en pension på 6,360 kronor, alltså betydligt mer, än det här är fråga om. Men jag tror, att det skulle vara för handel och sjöfart synnerligen olyckligt, om riksdagen nu icke ginge med på att generaltullstyrelsen skulle bli i tillfälle att vidtaga de förberedande åtgärder och arrangemang som äro absolut nödvändiga med hänsyn till den stora hamnutvidgning, som av Göteborgs stad är beslutad och som icke blott kommer denna stad utan hela landet vid med avseende på den export och import som där äger rum. De nya hamnanläggningarna och de nya packhusen på Hisingen skulle också nästa år komma att läggas in under överinspektor Lindquists chefsskap, och jag tror, att varenda affärsman i Göteborg kan vitsorda behovet av vissa moderna anordningar.

Jag vill, för att herrarna icke skola få någon felaktig uppfattning, tala om, att överinspektor Lindquist icke haft med tullbevakningen att skaffa och alltså icke har någon som helst del eller skuld

Ang. tilläggspension åt överinspektoren J. H. Lindquist. (Forts.)

i vissa förhållanden beträffande tullvaktmästarkåren som inträffat och genom tidningarna blivit allmänt kända, utan det är packhusinspektionen, själva tullbehandlingen, som han haft att göra med. Under krisåren uppstodo där stora stockningar. Jag vill visst icke påstå, att detta kan tillskrivas överinspektor Lindquist, men jag tror å andra sidan, att om man i Göteborgs hamn såväl som på vissa andra håll vidtagit moderna anordningar och icke låtit två tulltjänstemän stå och titta på och skriva upp varenda packe utan använt mera praktiska metoder, såsom på andra ställen, och tagit lägre kvalificerad arbetskraft i anspråk, så skulle möjligen icke fullt så svåra förhållanden behövt äga rum, som nu ibland kommit till synes.

Det är på grund av dessa förhållanden, nämligen att han som sagt har rätt att kvarstå i tjänst, så länge han icke är till nöjaktig tjänstgöring oförmögen, och att behov föreligger av vissa modernare anordningar där nere, som jag för min del vill på det varmaste lägga kammaren på hjärtat att bifalla denna proposition och utskottets förslag.

Nu talade den föregående talaren om de konsekvenser, detta kunde medföra. Jag har låtit verkställa en undersökning beträffande konsekvenserna för tullverkets del, och det har befunnits, att endast två man kvarstå på gammal stat i likhet med överinspektor Lindquist, och det är t. o. m. att förmoda, att ingendera av dessa torde komma ifråga till erhållande av en sådan pension. Vad konsekvenserna inom andra stater och verk vidkommer, äro de också synnerligen minimala, ty tiden är nu försutten och de allmänna bestämmelser, som här gjort, att överinspektor Lindquist kunnat kvarstå utöver pensionsåldern, äro borttagna i alla moderna och nya avlöningsreglementen som finnas, så att detta gör, att konsekvenserna av ett bifall till propositionen äro mycket små. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Med herr Kristensson förenade sig herr *Lithander*.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositioner å de yrkanden, som därunder förekommit; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 7.

Föredrogos vart för sig bankoutskottets utlåtanden:

nr 31, i anledning av väckt motion om gratifikation åt vaktmästaren hos riksdagens andra kammare Edvard Harder Anderssons änka; och

nr 32, angående försäljning av och prenumeration å riksdagstrycket från och med år 1921.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 8.

Härefter förelåg till avgörande jordbruksutskottets utlåtande, nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 11, angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar, punkt 6.

Punkten 1.

Lades till handlingarna.

Punkten 2.

Ang. försäljning av kronoegendomen 1 mantal Risinge nr 1.

Uti punkten 6 av en till riksdagen den 13 januari 1920 avlämnad, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 11, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen medgiva, att, sedan kronoegendomen 1 mantal Risinge nr 1, i Kristdala socken av Kalmar län blivit genom ägostyckning delad i sju lotter i huvudsaklig överensstämmelse med uppskattningsmännens förslag,

dels huvudgården finge å offentlig auktion försäljas till den högstbjudande under de i brevet den 29 maj 1874 stadgade villkor,

dels ock övriga sex lotter finge försäljas var för sig enligt gällande grunder för upplåtande av egnahemslägenheter från kronoegendomar,

under förbehåll vid försäljningen av varje av de sju lotterna om rätt för köpare av särskilt utstämplad skog att före den 1 april 1921 utan ersättning till lottens innehavare avverka och avforsla samma skog.

Utskottet hemställde, att Kungl. Maj:ts förevarande framställning måtte av riksdagen bifallas.

Reservationer hade likväl avgivits:

av herr vice talmannen *Hamilton* mot vissa delar av utskottets motivering; och

av herr *Johansson* i Uppmälby, som yrkat avslag å Kungl. Maj:ts ifrågavarande framställning.

Sedan punkten föredragits, anförde:

Herr Johansson i Uppmälby: Herr talman, mina herrar! Vid denna punkt har jag fogat en reservation, däri jag yrkat avslag å Kungl. Maj:ts framställning.

Den fråga det här gäller avser försäljning av egendomen Risinge i Kalmar län. Denna egendom är, kan man säga, en typisk skogsegendom med en skogsareal av omkring 611 tunnland, därav sammanlagt omkring 100 tunnland åker, äng och tomter. På denna egendom fanns en mycket värdefull skog, som av uppskattningsmännen värderades till 198,000 kronor. Emellertid ansåg man, att

det var för mycket skogsmark, och man befarade kanske, att ifall man komme till riksdagen med begäran att få stycka denna stora skogsareal med dess värdefulla skog, riksdagen skulle komma att ställa sig ungefär på samma ståndpunkt, som den gjorde 1916 då det var fråga om försäljning av den egendom, om vilken här fördes debatt förra lördagen. Vad företog man sig då? Man företog sig att hugga ned skog för omkring 150,000 kronor. Det är ju anmärkningsvärt, att denna skogsavverkning icke uteslutande tillkommit i skogsvårdssyfte, utan överjägmästaren säger tydligt och klart, att den vidtagits för att i görligaste mån bereda innehavarna av torpen och lägenheterna under egendomen möjlighet att förvärva sina brukningsdelar; och har överjägmästaren därför ifrågasatt utsyning och försäljning för kronans räkning av betydande virkesbelopp.

Ang. försäljning av kronoegendomen i mantal Risinge nr 1. (Forts.)

Nu måste jag säga, att jag kan instämma i det mesta av vad utskottet i sin motivering här uttalat. Utskottet säger tydligt och klart, och det tror jag var den allmänna meningen bland dess ledamöter, att om denna skog funnits kvar, hade det aldrig kunnat bli tal om någon försäljning. Men utskottet säger vidare: »Även i det läge, frågan om egendomens disposition nu befinner sig, kunna enligt utskottets mening vissa betänkligheter resas mot en försäljning av egendomen på sätt föreslagits. Särskilt torde de torplägenheterna tillagda, i förhållande till deras odlade jord alltför stora avverkade skogsmarksområden — vilka givetvis icke obetydligt inverka på köpeskillingarnas belopp men vilka under en längre följd av år icke kunna påräknas lämna något direkt ekonomiskt utbyte —» o. s. v. Men sedan framhåller utskottet, att då torparna gjort framställning om att få köpa sina lägenheter, vill utskottet icke motsätta sig detta, och så tillstyrkes den kungl. propositionen.

När jag läste denna proposition, fann jag det mycket märkvärdigt, att i densamma icke finnes angivet hur stor den odlade arealen på de olika lägenheterna är. Även där det är mycket små arealer, brukar man alltid i Kungl. Maj:ts propositioner tillkännagiva, att det finnes så och så mycket odlad mark. Så är förhållandet i samma proposition under punkten 2 beträffande en lägenhet, vars hela areal icke är mer än 0,285 hektar åker, där skogsmarken icke är mer än 0,053 hektar och där värdet å skogen utgör 15 kronor. Det är således ungefär en halv famn ved. Där har man ansett nödigt att meddela, hur stor areal odlad jord det finnes, men här, där det rör sig om att tillägga en lägenhet en skogsareal, som icke är mindre än 66 hektar, har man icke ansett nödigt att sätta ut, hur stor den odlade arealen är. Jag har visserligen icke haft något annat att stödja mig på än en tillgänglig karta, men efter vad jag av den kunnat finna, äro de odlade arealerna på dessa lägenheter ofantligt små. Den största lägenheten som skulle betinga ett pris av 13,900 kronor, torde ha mellan 3 och 4 tunnland odlad jord — man kan icke bedöma det så noga, därför att den odlade jorden ligger kringspridd på flera håll, och man har icke annat än kartan att gå efter — och till detta anser utskottet, att det skulle vara lämpligt att lägga en skogsareal av över 60 hektar. Det är att märka, att kronan äger åbyggnaderna på

Ang. försäljning av kronoegendomen 1 mantal Risinge nr 1. (Forts.)

de fyra torpen. Dessa byggnader äro icke i något särskilt gott skick; det framgår av att uppskattningsmännen säga, att på lägenheten Stora Nyttorp skulle det behövas nybyggnader för 2,100 kronor.

Nu har jag icke kunnat gå med på denna försäljning och det huvudsakligen av två skäl. Det ena skälet är, att jag anser, att staten, som här äger en stor skogsareal och som, när denna egendom blivit försåld, kommer att använda pengarna för att inköpa andra skogsområden, icke kan köpa skogsmark på annat håll till det pris, för vilket man här säljer sådan mark. Om vi t. ex. skulle värdera den odlade jorden till 500 kronor per hektar eller 250 kronor per tunnland, skulle det bli 20,000 kronor, och om man sedan beräknar värdet av ängsmark och tomter till 2,300 kronor, skulle man komma upp till 22,300 kronor. Då har jag icke räknat åbyggnaderna vid såväl huvudgården som de fyra torplägenheterna. Sedan återstå 78,000 kronor såsom värde å den skog, som skulle finnas kvar. Jag antager, att det finnes skog till betydligt större värde, ty jag kan icke tänka mig, att domänstyrelsen har kunnat föranstalta om en sådan avverkning, att man kan sägas hava kalhuggit skogen. Har den det gjort, är det oförsvarligt, och då är det icke riksdagen värdigt att försöka på dessa lägenhetsinnehavare överföra den kalhuggna marken, för att de skola plantera och sköta den, sedan staten tagit bort skogen. Då må staten hava skogen kvar, och domänstyrelsen får draga försorg om planteringen. Emellertid tror jag icke, att det förhåller sig så, utan där finns nog mycket värdefull skog. Men jag vill fråga herrarna, om det är någon, som kan upplysa om, var vi kunna få köpa skogbärande mark för 50 kronor per hektar på annat håll. Jag tror, att då staten har denna mark, bör den bibehålla densamma.

Nu vilja emellertid torparna köpa lägenheterna, och då kan jag icke finna annat än att det ligger någon slags spekulation inunder. Ty jag kan icke tänka mig, att en lägenhetsinnehavare skulle vilja köpa en lägenhet, som ligger 2 ½ mil från närmaste järnvägsstation och 3 mil från staden, innehåller 3 tunnland öppen jord jämte kalhuggen skogsmark till ett saluvärde av 13,900 kronor samt dåliga hus, som kräver en nybyggnad för 2,100 kronor, utan att han spekulerar på att det finnes skog, som han kan försälja och som skulle släppas ut i jobbarhänder eller som han själv kan avverka, till dess skogsvårdsstyrelsen i länet nödgas sätta stopp för avverkningen. Jag har, såsom ledamot av en skogsvårdsstyrelse funnit, att det är nästan omöjligt att, vad än skogsvårdsstyrelserna besluta, kunna få till stånd skogsplantering och få skogsväxten återställd, därför att lägenhetsinnehavarna äro i så dåliga ekonomiska omständigheter. Detta är det andra skälet, som gjort, att jag icke kunnat gå med på detta förslag. Jag står antecknad såsom ensam reservant, men det har varit många av utskottets ledamöter, som haft denna uppfattning, och en ledamot var antecknad såsom reservant men har genom ett förbiseende icke kommit med. Särskilt de två representanterna för bondeförbundet, som vid ärendets första behandling voro närvarande på avdelningen, ställde sig på alldeles samma linje sam jag i denna fråga.

Ang. försäljning av kronoegendomen i mantal Risinge nr 1. (Forts.)

Jag skall icke längre upphålla tiden. Jag vill vädja till kammaren att noga begrunda, huruvida det kan vara för staten ekonomiskt klokt att göra denna försäljning. Herr vice talmannen har reserverat sig emot motiveringen. Jag kan icke veta, på vilken punkt det kan vara. Icke kan det vara mot vad utskottet har sagt om att man vill, att torparna skola få köpa lägenheterna, ty det är den starkaste punkten i motiveringen, som har tillkommit på grund av vice talmannens intresse för torparna. Det är kanske på den punkt, som rör skogsvårdsstyrelsen och domänstyrelsen, som han reserverat sig. Jag hoppas, att han får hjälp denna gång liksom föregående gång av högerns ledamöter i denna kammare och kanske även från statsrådsbänken.

Jag ber emellertid, herr talman, att få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till den av mig avgivna reservationen.

Herr vice talmanen Hamilton: Den siste talaren yttrade, att egendomen är en typisk skogsegendom. Men fackmännen på området hava en helt annan uppfattning. Såväl jägmästaren som överjägmästaren förklara, att enligt deras förmenande få egendomar passa såväl till styckning som den ifrågavarande. Ägoområdet är översållat av inägojord, och det är icke lätt att på en så sönderdelad egendom bedriva rationell skogsskötsel.

Vidare ha uppskattningsmännen på det livligaste tillstyrkt framställningar från kronoegendomen underlydande torpare och lägenhetsinnehavare att få friköpa av dem innehavda områden. Har man den uppfattningen, att staten i allmänhet är en dålig godsägare eller dålig förvaltare av bortarrenderad inägojord, och att i allmänhet den jord som utarrenderas till torpare och arrendatorer, skötes sämre än den jord, som är i enskilt bruk, förefaller mig det riktigt, att staten utbyter sina nuvarande jordegendomar — i viss omfattning — mot rena skogsegendomar. Så har nu skett på senare tid, och jag har fått uppgift på att staten under åren 1912—1918 sålt för 8,700,000 kr. och inköpt för 8,300,000 kr., och dessa inköp har skett av större komplex, som varit lämpliga för skogsskötsel. Man går således i rätt riktning. De små egendomarna, som ligga spridda litet här och där, styckar man till egnahem, och staten blir slutligen en mycket stor skogsägare, vilket jag tror vara riktigast. Staten kan nämligen naturligtvis sköta sin skog på ett helt annat sätt än den enskilde.

De sakkunniga förklara således, att denna egendom är lämplig att stycka. Nu kan man visserligen påstå, att det är rätt stora skogsarealer, som småbrukarna på detta sätt få. Men efter vad jag inhämtat av en ledamot i riksdagen från den trakten är samma trakt, såsom han förklarade, ganska mager, och det är därför nödvändigt att bredvid jorden ha någon tillgång till skog. Skogen består ju huvudsakligen av ungskog, antar jag, eftersom man avverkat den större skogen. Avverkningen har emellertid skett, enligt de upplysningar jag fått, på ett fullt rationellt sätt. Man har icke gått längre än som varit tillbörligt. Det är lämpligt, att dessa småbrukare få fortsätta med skogens skötande. De skulle kunna skövla skogen — det skulle vara i strid mot nu gällande lagar — och då bör skogsvårdsstyrel-

Ang. försäljning av kronoegendomen i mantal Risinge nr 1. (Forts.)

sen ingripa. Det förefaller mig åtminstone, som om denna egendom voro mycket lämplig för styckning, och att man borde tillmötesgå torparnas önskan att få lösa till sig torpen. Huvudgården har nämligen dåliga byggnader och det vore, enligt vad jag inhämtat av den kungl. propositionen, ganska dyrt för staten att ensam behålla den. Dess värde uppgår till 28,900 kr. och utskottet anser, att den bör säljas på auktion.

Den siste talaren frågade mig, varför jag reserverat mig. Jag skall icke draga upp någon debatt rörande denna reservation utan endast yrka bifall till utskottets hemställan. Men jag var rädd för att det omdöme, som fälldes rörande skogsskövlingen, såsom det heter, var något för sträng, och en gammal riksdagsman är ju naturligen litet försiktig i sina uttalanden i riksdagen.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Sjöblom: Herr talman! Jag har inom utskottet förfäktat samma synpunkter, som ha framförts av herr Johansson i Uppmälby, men av någon försummelse från min sida har jag icke blivit antecknad som reservant.

Det förefaller mig emellertid, som om herr vice talmannens uppfattning om försäljningen av denna gård icke skulle vara riktig. Jag tror, att det nog är riktigt, att inägorna ligga ute i skogarna i mindre skiften, men jag har för min del den uppfattningen, att ett gott skogsbruk aldrig kan komma till stånd här i landet, om vi icke få folk, bosatta inuti eller i närheten av de skogsskiften, på vilka man skall driva skogsbruk. Jag kan icke inse, vilka fördelar staten skulle hava av att sälja bort egendomar, som till sin ytvidd äro så stora som denna, och som på grund av själva sin geografi, synes det mig, äro särskildt lämpade för att åtminstone icke behöva lida brist på folk, då det gäller skogens skötsel, för att köpa andra sammanhängande skiften, som äro mycket svårare och mera dyrbara att anskaffa arbetskraft till.

Jag har endast velat säga detta, herr talman, och jag ber att få instämma i det yrkande, som är framställt av herr Johansson i Uppmälby.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på avslag å såväl berörda hemställan som Kungl. Maj:ts framställning i ämnet; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Votering begärdes likväl, i anledning varav nu uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som vill att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i punkten 2 av utskottets förevarande utlåtande nr 48, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit såväl utskottets berörda hemställan som Kungl. Maj:ts framställning i ämnet.

Ang. försäljning av kronoegendomen 1 mantal Risinge nr 1. (Forts.)

Omröstningen utföll med 84 ja, men 91 nej; och hade kammaren alltså avslagit såväl utskottets hemställan som Kungl. Maj:ts framställning i ämnet.

§ 9.

Härpå föredrogos vart efter annat jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag å tilläggsstat för vissa byggnadsarbeten vid statens skogsskolor;

nr 50, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående disponerande av 1919 års avkastning av statens hästavelsfond;

nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till ökade kostnader för dagtraktamenten under år 1920 för vissa under jordbruksdepartementet hörande statsinstitutioner och tjänstemän;

nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avtal om inköp av bränntorv för statens räkning; och

nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående löneregleringen för länsveterinärer jämte två i ämnet väckta motioner.

Kammaren biföll vad utskottet i nämnda utlåtanden hemställt.

§ 10.

Ang. ändrade villkor för lån från täckdikningslånefonden.

Vid nu skedd föredragning av jordbruksutskottets utlåtande, nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrade villkor för lån från täckdikningslånefonden m. m. jämte två i ämnet väckta motioner begärdes ordet av

Herr Bergström i Bäckland, som yttrade: Herr talman! Då jag väckte min motion om två års räntefrihet vid lån ur täckdikningslånefonden, gjorde jag detta med tanke därpå, att låntagare ur denna fond äro i behov av denna förmån. Fördelarna av ett täckdikningsarbete följa ju icke omedelbart utan först efter någon tid. Skall verkligen detta jordförbättringsarbete, täckdikningen, komma till stånd i den utsträckning som önskligt är, bör man försöka få så lämpliga villkor som möjligt vid lån ur täckdikningslånefonden. Villkoren för lån ur denna fond bliva enligt utskottets förslag rätt goda, men jag tror, att man även borde hava tagit med detta villkor om två års räntefrihet. I det läge, vari jordbruket nu kommit, måste åtminstone mindre jordbrukare försöka att själva sköta sina jordbruk med egen arbetskraft. Under sådana förhållanden är det en given sak, att mindre jordbrukare icke vilja taga itu med ett sådant arbete som täckdikning. Förmånerna vid lån ur täckdikningslånefonden böra därför enligt min åsikt göras så lockande som möjligt, och jag återkommer till att utskottet borde hava medgivit denna förmån med två års räntefrihet vid lån ur täckdikningslånefonden.

Emellertid skall jag icke nu, herr talman, göra något yrkande.

Ang. ändrade villkor för lån från täckdikningslånefonden. (Forts.)

Det tjänar ju ingenting till, då ju utskottet är enhälligt. Jag har blott velat ange dessa synpunkter och sålunda motivera framläggandet av min motion i denna fråga.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 11.

Jordbruksutskottets härpå föredragna utlåtande, nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till anordnande av en allmän jordbruksräkning blev av kammaren godkänt.

§ 12.

Ang. införande av koncessionssystem å teaterverksamhetens område.

Därnäst i ordning var å föredragningslistan uppfört andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 7, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående införande av koncessionssystem å teaterverksamhetens område.

I anslutning till vad herr *Vennerström* föreslagit i en inom andra kammaren väckt och till dess första tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 307, hemställde utskottet, att andra kammaren ville för sin del besluta, att riksdagen måtte anhålla, att Kungl. Maj:t snarast möjligt ville låta utreda frågan om införande av koncessionssystem å teaterverksamhetens område och för riksdagen framlägga förslag därom.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr Engberg: Herr talman, mina herrar! Det utskottsutlåtande, som föreligger i denna fråga, är ju alldeles enhälligt, och det kan kanske därför synas vanskligt att taga upp en strid med utskottet. Men jag kan ändå icke avstå ifrån att i denna sak utveckla min mening, som står i rak strid mot den mening, som förfäktas av utskottet.

Vad är det man här vill komma åt? Jo, man vill komma åt den sämre teaterkulturen. Man vill försöka skapa garantier mot att underhaltig teaterkultur florerar särskilt ute i landsorten. Man vill se till, att det finns konstnärliga kvalifikationer på teaterledarne, som äro tillgodosedda. Man pekar på att det för närvarande serveras en hel mängd underhaltiga skådespel, som uppföras på ett synnerligen dåligt sätt särskilt ute i landsbygden, och man vill söka räddning härutinnan genom att införa ett koncessionssystem, d. v. s. att för att en teaterledare skall ha rätt att ge sig ut med en trupp och uppföra skådespel, skall han ha tillåtelse av någon slags nämnd. Den där nämnden skall ha att pröva de förutsättningar, han kan äga för sin uppgift.

Jag för min del får säga, att jag betraktar ett inslående på denna väg som rent av olyckligt. Finns det ett område, där man över huvud bör hylla en anarkistisk åskådning, så är det på konstens om-

Ang. införande av koncessionssystem å teaterverksamhetens område. (Forts.)

råde. Vart skulle det taga vägen, om man skulle lägga i händerna på en liten nämnd här i Stockholm att avgöra vilka få uppföra skådespel eller icke? Det komme att indirekt bli en slags censur. Det komme att bli mer eller mindre ett gynnande av de personliga vännerna, där hela den personliga skvallerapparaten, som florerar inom teaterkretsar, komme i rörelse. Den ena skulle gynnas och den andra missgynnas, och det bleve synnerligen svårt att få fram en objektiv måttstock på vilka som äga verkligt konstnärliga kvalifikationer eller icke.

Jag är den förste att medge, att det naturligtvis finnas många missförhållanden på detta område. Jag vill gärna ge motionären och utskottet rätt därutinnan, att man naturligtvis står inför betänkligt underhaltiga prestationer, som kunna medverka till smakförsämring. Jag får dock säga, att icke är det rätta vägen att här gripa in med en tungrodd och klumpig och hård statskontroll, med ett koncessionssystem, där man — som utskottet tänkt sig — skulle ge koncessioner på tre år framåt, och där vederbörande alltså får hålla sig synnerligen väl med den högvördiga nämnden för att icke berövas denna koncession och om tre år stå utan möjlighet att kunna fortsätta sin verksamhet.

Jag tror, att den rätta vägen för att skapa bättre förhållanden på detta område är, att man verkligen försöker få tidningspressen att hålla efter den sämre teaterkulturen. När man har sett det hemliga frimurarskap, som råder exempelvis här i Stockholm, då det gäller att förgylla upp allehanda underhaltiga saker i revyform o. d., som serveras på teatrarna, förstår man, vad man egentligen bör sätta in. Det är att få till stånd en vaknare kritik och en konstnärligare och allvarligare kritik från pressens sida gentemot de stycken, som uppföras. Det är icke genom ett koncessionssystem, utan det är genom ett odlande och kultiverande av allmänhetens smak genom en vaksam kritik från pressens sida, som vi skola försöka att åstadkomma förbättrade förhållanden.

Jag tror icke ett enda ögonblick, att den utväg, utskottet anvisat, komme att leda till önskat resultat. Man komme fortfarande att uppföra underhaltiga saker, kanske endast med litet skickligare framförande. Men det komme däremot att lägga avgörande hinder i vägen för de små landsortssällskap, som icke alls uppskattas och respekteras av den där nämnden i Stockholm, att bedriva sin verksamhet. Detta kan få till följd, att en eller annan enstaka teatralisk förmåga på det sättet icke komme att upptäckas, aldrig komme till sin rätt och icke finge någon möjlighet att inträda på den sceniska banan.

Jag tror, att vi skola akta oss för sådana här drakoniska åtgärder på detta område. Det är ett område, där frihet bör vara måttstocken och där, i den mån en reaktion kan vara av behovet påkallad, denna reaktion bör komma i form av skärpt kritik eller skärpta krav från pressens sida, större anspråk från publikens sida o. s. v. Det vore sannerligen en mycket förnuftigare tanke, även om den vore svårutförbar, att man från statens sida ekonomiskt gynnade sådana teatersällskap, som visade sig vilja taga upp konstnärligt högstående stycken och utföra dem på ett konstnärligt och bra sätt, än att man

Ang. införande av koncessionssystem å teaterverksamhetens område. (Forts.)

genom ett dylikt koncessionssystem, som det i utskottets utlåtande heter, skulle utgallra vissa teaterledare och ge andra privilegium att fortsätta.

När jag ser saken på det sättet, är det för mig omöjligt att kunna ge min röst åt det yrkande, i vilket utskottsutlåtandet utmynnar. Jag måste därför, herr talman, be att få yrka avslag å såväl motionen som utskottets hemställan.

Herr Elldin: Herr talman! Det är klart, att bakom motionen och bakom utskottets utlåtande måste ligga ganska svåra missförhållanden, eftersom motionären och utskottet kunnat komma med en sådan utväg, som den här föreslagna. Jag behöver endast peka på ett enda bevis därför. Teaterledarna i landsorten säga i en skrivelse vid polemik emot en kommitté från annat teaterhåll, att landsorten väl kan bära ett tjugutal sällskap. Nu befinnes det emellertid, att ett sjuttiotal sällskap resa omkring och, som motionären uttrycker sig, härja i landsorten. Då är det alldeles självklart, att det måste uppstå vissa slitningar, och att, som kommitterade i sitt yttrande säga — om vilket herrarna kunna taga kännedom i bilagan till utskottets utlåtande — dessa sällskap måste driva hänsynslös, ja någon gång illojal konkurrens. Följden blir naturligtvis lägre konstnärliga prestationer.

Man behöver icke gå så särdeles långt för att se de lägre prestationerna. Man behöver icke gå längre än till revyteatern på Söder, där de mest tråkiga, ja ruskiga, ofta snuskiga saker behandlas. Man behöver icke gå till landsbygden för att se sådana skådespel, som »Sången om den eldröde Boman», om man ens kan kalla det för skådespel. Det är nog i själva verket så, att tack vare att det får finnas undermåliga ledare och således undermåliga sällskap, får just den goda teatern en spark. Den blir hindrad. Ty människor äro nu en gång sådana, att de sannerligen icke taga och vräka ut den sämre teatern och ta den goda. Det är nog i stället så, att de sämre teatrarna och teatersällskapen ockra på folks sämre lidelser. Och då ställer sig det praktiska problemet så: skola vi låta det fortgå på detta sätt eller skola vi göra något för att hjälpa den goda teatern fram till sin rätt?

Nu har den nyvordne anarkisten — på konstens område — herr Engberg, talat mycket varmt för att konsten skulle vara fullkomligt fri. Och jag håller med honom i så gott som alla stycken. Konsten kan icke leva under någon egentlig statskontroll. Konsten kan icke leva, om det skall vara för mycket av skolmästarfingrar på den. Men nu borde väl de, som äro sakkunniga på detta område, d. v. s. teaterfolket, skådespelarne och de dramatiska författarne ha något att säga, deras ord måste väl väga något. Och dessa, d. v. s. de verkligt sakkunniga på konstens område, ha nu sagt, att det råder så stora missförhållanden, att något måste göras. Det är sålunda konstens eget folk, det är konstens egna utövare, som begärt, att något skulle göras.

Vi hava ju redan nu ett slags censur, vilket herr Engberg behagade åtminstone göra en antydning om att utskottsutlåtandet gick ut på, i biografcensuren. Men jag undrar, om någon vill förneka, att denna censur har varit av godo för landet. Den har i varje fall icke hindrat,

att goda filmer kommit fram. Jag har sett de nya svenska filmerna. Man måste tycka om dem. De ha stått konstnärligt högt. Jag tror, att de hade haft svårare att tränga sig fram, om allt detta dravel i filmväg, som existerar, hade fått göra sig brett på våra filmteatrar, d. v. s. om biografcensuren icke hade varit.

Ang. införande av koncessionssystem å teaterverksamhetens område. (Forts.)

Saken ligger således så, att konstens utövare här själva ha begärt ett slags censur. Nu erkänner jag villigt, att jag också tror det vara rätt, att de gått för långt, då de, som synes på sidorna 5, 6 och 7 i utskottets utlåtande, begärt en hel del åtgärder, som utskottet för sin del icke kunnat gå med på. Men jag tror, att något måste göras. Då är endast frågan den: vilket sätt, vilken metod skall här användas för att hjälpa den goda konsten på *bästa* sätt? Herr Engberg tror, att pressen kan göra något här, och jag skulle också tro, att pressen delvis gör mycket gott på detta område genom att kritisera ihjäl en del mindrevärdigt i teaterväg. Men jag tror också, i likhet med herr Engberg, att pressens kritik icke är så vaksam många gånger. Han anförde själv exempel därpå från Stockholm. Jag tror över huvud taget icke, att det är så värst mycken hjälp man kan få av pressen i detta fall. Jag tror heller icke, att vi skola lita på, att folk skall göra motstånd mot denna lägre kultur, som prackas på dem av de resande teaterbanden. Då har man egentligen en mycket låg uppfattning om konsten, om man begär, att den skall rätta sig efter folkets smak. När nu icke folket kan höja sig tillräckligt högt i detta avseende, skulle resultatet bliva, att konsten icke heller kunde komma att stå så högt. Hela detta problem är ju förövrigt ganska invecklat. Jag tror i varje fall icke, att det kan komma till några positiva åtgärder på det sätt, som herr Engberg har föreslagit.

Nu har utskottet valt en väg, som jag för min del tycker är synnerligen lämplig och synnerligen blygsam. Jag vill påpeka, att utskottet icke vill hava någon censur på repertoaren. Jag vill påpeka, att utskottet icke vill uppamma något slags trustbildning på detta område genom att kräva ekonomiska garantier för koncessions beviljande. Således förfaller herr Engbergs påstående, att nämnden skulle brista i respekt genom att »icke respektera ett eller annat mindre sällskap, som kan finnas ute i landsorten.» Och då förfaller också hans påstående om att »en eller annan konstnärligt anlagd natur icke skulle komma till sin rätt». Det har av utskottet icke avsetts att det senare skulle bli föremål för behandling av nämnden. Utskottet har endast begärt, att ledarne skola komma under närmare granskning med avseende på deras konstnärliga egenskaper och ledareegenskaper. Man vill således med detta förslag gallra ut »vissa», som herr Engberg säger eller »olämpliga», som utskottet säger, teaterledare. Under nu rådande förhållanden kan ju av vem som helst uppstå en teaterledare, som rafsar ihop ett band, ett teatersällskap, och far land och rike omkring och gör sig stora pengar. Det är detta, som utskottet vill försöka hindra genom att koncession endast skulle beviljas åt sådana ledare, som verkligen äro konstnärligt kvalificerade.

Jag medger nu, att det torde bli synnerligen svårt att bedöma de konstnärliga kvalifikationerna. Det finnes helt naturligt inom teater-

Ang. införande av koncessionssystem å teaterverksamhetens område. (Forts.)

världen liksom på alla områden andligt trustväsen m. m. Men om nu denna nämnd skulle få en sådan sammansättning, som utskottet antydningsvis föreslagit, d. v. s. att såväl teaterutövare som författare, skådespelare och teaterledare bli representerade genom sina olika förbund i nämnden och samtidigt samhället blir representerat genom t. ex. av Kungl. Maj:t utsedda kulturellt intresserade personer, representanter för folkbildningen o. s. v., så har man häruti en garanti för att det där, som herr Engberg tror skulle inverka synnerligen mycket på en koncessions beviljande, nämligen »det rena teaterskvallret» och det där andra, blir borteliminerat och i stället hänsyn endast tages till objektiva bedömningsgrunder och konstnärliga kvalifikationer.

Således ber jag att varmt få rekommendera i herrarnas välvilja vid voteringen om en liten stund just utskottets förslag. Det är ju endast fråga om en utredning, och således kommer denna fråga, när den blir närmare utformad, att bringas inför herrarnas närmare granskning och prövning. Här gäller endast en utredning. Jag kan icke finna, att en utredning, som har till syfte att hjälpa fram det bästa och hindra det sämsta och som gör det på ett så blygsamt och moderat sätt, skulle kunna åstadkomma något ont på det område, det här är fråga om.

Jag ber således, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Sköld: Herr talman, mina herrar! Den föregående ärade talaren lade kammaren särskilt på hjärtat, att det endast här gällde en utredning, och att kammaren en gång, när utredningen blir klar, på nytt får lov att taga ståndpunkt till frågan. Jag vill för min del be att få fästa uppmärksamheten på att utredningskravet först skall granskas av utskottet. Och det är endast, om utskottet finner det lämpligt, som man släpper fram det. Men det skall sedan i sin tur granskas av kammaren. Och om andra kammaren för sin del icke finner, att förslaget är sådant, att det är lönt att offra en utredning på det, så är det heller icke lämpligt att släppa fram det till Kungl. Maj:t och sätta igång en utredning, om vilken man på förhand kan säga, att den icke kan hava några goda verkningar.

Jag ber att ifråga om det föreliggande spörsmålet få bekänna mig till samma anarkistiska åskådning som herr Engberg alldeles nyss. Det yttrades av den föregående ärade talaren, att det egentligen endast var teaterledarna, som man ville hava koncession på. Det är endast teaterledarna, man vill kontrollera; däremot skall man icke intressera sig för repertoaren. Men nu bör det förlåtas mig, om jag anser, att man icke kommer att skapa en högtstående teater, därför att man kontrollerar ledarna. Teaterns konstnärliga värde beror väl i minst lika hög grad av repertoaren. Nu kan visserligen den föregående ärade talaren hava rätt, såvitt det vore ett axiom, att s. k. goda teaterledare hade goda repertoarer. Men jag tror att det skall bliva synnerligen svårt att bevisa detta.

Herr Elldin hänvisade till den censur, vi redan hava beträffande biografväsendet. Nu är det ju emellertid så, att ifråga om den censuren är det framför allt repertoaren, som man kan kontrollera. Det är där

tekniskt genomförbart. Däremot är detta icke tekniskt genomförbart beträffande teaterrepertoaren.

Ang. införande av koncessionssystem å teaterverksamhetens område. (Forts.)

Nu vill jag säga, att jag under föregående år i första tillfälliga utskottet hade anledning syssla med denna biografcensur, och jag fann då, att denna censur verkade så pass skärpt som man över huvud kunde begära, och att det icke kunde tillåtas att gripa in med en hårdare censur på detta område. Men trots detta kan man väl ändock säga, att biografnivån icke är så särdeles hög här i landet. Vi hava både Chaplin och Fatty i alla de där underbara farserna och komedierna, som enligt mitt förmenande endast kunna verka förråande. Det är ingenting att göra åt den saken. Man är ur stånd att höja biografnivån på den vägen vidare, och jag undrar då, om det finns någon möjlighet att genom en byråkratisk inrättning höja nivån för teatrarna, då man endast skall pröva ledarnas kvalifikationer. Det bör väl dock i rättvisans namn sägas, att det bedömandet måste bliva mycket subjektivt, och det bör bliva mycket svårt att kunna göra ett rättvist bedömande i det avseendet.

Enligt mitt förmenande kan man icke gå med på ett bifall till utskottets förslag, med mindre än att man erkänner, att för den händelse man tager bort de dåliga teatrarna kommer folket i stället att gå på de goda. Nu är det ju på det sättet, att den föregående ärade talaren enligt mitt sätt att se alltför hårt understrukit, att folk nu i allmänhet är sådant, att man hellre går på de dåliga än på de goda teatrarna. Då bör väl slutsatsen egentligen bliva den, att om man nu tager bort de dåliga teatrarna, så går detta folk till ännu sämre nöjen. Vad finns det egentligen för anledning att tro motsatsen? Jag vill emellertid tillåta mig att säga, att jag icke tror så illa om det svenska folket som herr Elldin. Jag tror, att det svenska folket är i högsta grad bildbart även på detta område, och jag ber endast att få fästa herrarnas uppmärksamhet på den kampanj, som i Sverige för ett tiotal år sedan företogs mot den s. k. Nick Carter-litteraturen. Vi erinra oss allesammans, att man så småningom lyckades rensa ut denna litteratur, icke tack vare någon kontroll och icke tack vare några drakoniska byråkratiska bestämmelser utan genom propaganda. Och det är helt säkert endast på detta sätt, man skall kunna vinna bättre teaterförhållanden. Jag ber i detta avseende få hänvisa till den motion, som jag väckt i denna kammare, och som jag förmodar i en snar framtid kommer att behandlas, en motion, som går ut på just det att genom en kraftig propaganda höja nöjeskulturen över huvud taget, och jag tror, att det på den vägen också skall bliva möjligt att lägga grunden för en verklig teaterkultur i landet.

Till slut skall jag endast be att få fästa uppmärksamheten på en liten sak, som åtminstone för mig har en viss betydelse. Den rör våra folkparker. Det finns ju här i landet några hundratal folkparker, där man på sommaren brukar uppföra ett litet skådespel — kanske skådespel icke är ett riktigt uttryck — man uppför små lustspel eller vad man kan kalla det kravs, som framföres på dessa scener. Jag är alldeles övertygad om att naturligtvis kunna ledarna för de där teatersällskapen icke finna nåd inför denna nämnds ögon, det torde vara ganska själv-

Ang. införande av koncessionssystem å teaterverksamhetens område. (Forts.)

klart. Men å andra sidan ber jag att få betona, att även om den repertoar, som där gives, icke är konstnärlig, så står den dock i alla fall icke så lågt, att den kan vålla någon skada eller vara till någon nackdel över huvud taget. Och när det är på det sättet, att folk sätter värde på detta och man icke kan säga, att det är till någon skada, varför skall man då strypa det? Varför taga bort denna möjlighet och kanske ersätta den med jonglörer, trollerikonstnärer och kuplettsångare eller något annat, som sannerligen icke kan betecknas såsom något bättre. För min del har jag den absoluta uppfattningen, att vi icke skola gå åstad och försöka binda det andliga livet i några bojor, utan det får utveckla sig fritt, och vi få försöka genom propaganda höja folkets nöjeskultur.

Jag tror, att det bästa resultat skall kunna nås på den vägen, och jag skall därför, herr talman, be att få yrka avslag på såväl motionen som utskottets hemställan.

Herr Sommelius: Herr talman! Jag skall be att få yttra några ord i denna fråga.

Jag börjar med att uttala min undran över, att just herr Vennerström framburit denna motion, därför att motionen innebär en begränsning av den mänskliga friheten, och jag trodde att de Vennerströmska traditionerna skulle hindra honom att vilja inlåta sig på dylika äventyr, då just han hyllar friheten, så långt den till sin ytterlighet drivas kan. Det torde ligga något bakom vad herr Vennerström vill åstadkomma, och det är helt säkert att det är hans estetiska sinne samt konstintresse som i främsta rummet frestat honom att erbjuda teaterkoncessioner. Det är också möjligt att man härunder spårar vår tids strävan, särskilt hos det parti, som herr Vennerström tillhör, förstatligandet så långt som möjligt, och förslaget är och förblir ingenting annat än ett förstatligande av konsten.

Framställningen innehåller åtskilligt klander emot teaterverksamheten i vårt land, och med fullt fog. Herr Vennerström har i det fallet alldeles rätt, när han finner sig hava anledning att kritisera teatrarnas ledning. Jag bor också i ett samhälle, där vi ha den tvivelaktiga glädjen att se Talias portar öppna sig för än det ena sällskapet och än det andra. Sällan kan något sällskap hålla ut mer än ett par tre dagar, så kommer ett nytt, och så går det med fart säsongen igenom. Sällan blir behållningen stor efter ett teaterbesök. Ofta finnes i de besökande sällskapen skickliga skådespelare och konstnärinnor, men sådana äro i fåtal medan de övriga i sällskapet äro av undermålig beskaffenhet. Musik saknas i de flesta fall; funnes musik, skulle den ju kunna bliva ett surrogat för bristfälligheten i konstutövningen. När man ser detta, har jag icke anledning att klandra herr Vennerström, därför att han velat göra något för att åstadkomma en förändring, ty en förändring vore i sanning av nöden påkallad. Men jag fruktar, att varje ingripande häri är och förblir ett ingripande i onödan, och i varje fall är jag övertygad om, att man bereder skådespelarekonsten andra svårigheter och lägger hinder i vägen för dess utveckling. Följden av förstatligandet skulle naturligtvis bliva i främsta rummet, att en nämnd som

den lär skola kallas, skulle, förlagd i Stockholm, bestämma över hela landets teaterverksamhet, en nämnd, som ansåges förfoga över objektivt omdöme. Utskottet har en formlig kolartro på statens förmåga att arrangera en opartisk nämnd, som skulle kunna bestämma, huru mycket eller rättare huru litet av konst som landsortens teaterpublik skulle få till livs.

Ang. införande av koncessionssystem å teaterverksamhetens område. (Forts.)

Jag tror, att det vore mycket olyckligt, att huvudstaden även i detta fall liksom ifråga om vårt lands industri och praktiska verksamhet tager all ledning i sina händer. Jag fruktar vidare, att huvudstadens smak kanske icke är så utsökt som den stora allmänheten tror även om den är långt överlägsen den landsortliga intelligensen. För min del är jag mycket tveksam om medlet för höjandet av teaterverksamheten är att söka i ett koncessionssystem, och jag tror icke heller, att man kan åstadkomma en nämnd, som är fullt mäktig att ordna teaterverksamheten i hela landsorten. Det torde bliva ett allmänt missnöje, om man skulle lägga onödigt tvång på konst och konstnärer. Det är mycket mycket bättre, att detta får vara fritt, ty frihet måste varje konstart förfoga över, om den skall leva och blomstra. Man skulle lika gärna kunna föra in koncession på målarkonstens äventyrligheter. Det skulle helt säkert icke verka därhän, att man befriades från de konstavarter, som serveras så rikligt åt allmänheten, och kanske även beträffande överdriven nakenhet i konsten torde den komma att kämpa förgäves.

Man bör särskilt då det gäller konsten i alla dess former bereda den frihet i utvecklingen; densammas urartande åstadkommer reaktion och i striden mellan ytterligheter framgår helt säkert det sunda och sanna. Men herrarna kunna vara övertygade om att om man binder en konstart vid koncession, så har man skadat hela den utveckling, som eljest helt säkert skall tränga sig fram.

På dessa skäl, herr talman, tillåter jag mig yrka avslag i överensstämmelse med ett par föregående talare, på såväl motionen som utskottets hemställan.

Herr Engberg: Herr talman! Herr Elldin tillät sig draga en parallell, emot vilken jag tillåter mig rikta en bestämd invändning, en parallell mellan biografcensur och den teaterkontroll, som här ifrågasättes. Det är dock att märka, att det har aldrig satts ifråga någon viss koncession för den som uppträder såsom biografdirektör eller biografledare, ty där finnes en viss repertoar, som tillåtes för landet, och inom ramen av denna tillåtna repertoar hava herrar biografdirektörer frihet att veva upp vad dem lyster. Men här är det en annan sak. Det gäller här icke ett enda ögonblick, som herr Sköld med rätta framhöll, att censurera repertoaren, utan det gäller, huruvida en person skall hava rätt att fara med sitt sällskap omkring på landet och uppföra sina stycken.

Hur komme detta praktiskt att verka? Antag att en skådespelare ifrån en Stockholmsteater kommer i konflikt med ledningen, bryter sig ut och försöker bilda ett eget sällskap och bege sig ut på landsorten. Han skall då ha koncession av en sådan nämnd. Vad finnas för håll-

Ang. införande av koncessionssystem å teaterverksamhetens område. (Forts.)

punkter för nämndens bedömande? Ja, man får den upplysningen från teatervärlden, att han är sådan och sådan. Man hämtar kanske upplysningar från tidningarna o. s. v., men den möjligheten är naturligtvis alltid för handen, att man från början stryper möjligheten för en sådan skådespelare att få till stånd ett sällskap, varmed han kan besöka landsorten och uppföra skådespel.

Jag får säga, att jag tror, att denna anordning icke skulle leda till vad man här åsyftar. Man menar visserligen väl, men det kommer i realiteten att ställa sig annorlunda. Vi, som uppträtt mot utskottet i denna fråga, äro ense med utskottet och motionären, att vi vilja ha bort den dåliga teaterkulturen och förbättra nöjeslivet inom nationen både moraliskt och konstnärligt. Men det vill jag säga herrarna, att det väl ändå är med konsten som med åtskilligt annat här i livet, att när den i någon mån berör det moraliska området, speglar den mer eller mindre den allmänna samhällsmoralen: det är *dess* höjd och standard, som ytterst blir det avgörande. Och jag får säga, att om vi bara skulle taga hänsyn till de konstnärliga kvalifikationerna hos teaterledarna, så ha vi märkt här i Stockholm, huru teaterledare med säkerligen de yppersta konstnärliga kvalifikationer servera en sådan smörja, som »det osar bränt, bränt socker runt kring sta'n», eller som t. ex. »Pärsson och vidundret», som skall vara en vits på »Perseus och vidundret» och en del andra sådana saker. För den, som i likhet med undertecknad intresserar sig för teaterkulturen, är det möjligt att konstatera, huru den smakförskämning och sänkning av nivån, som vi vilja åt, kan trivas i de allra utsöktaste och mest polerade konstnärliga former. Herrarna skola därför icke inbilla sig, att därför att man ställer konstnärliga krav på teaterledarna man vinner vad man vill vinna: en förbättring av den allmänna nöjeskulturen. Det är icke alls avgjort.

Jag vill också säga, att har man en gång låst sig fast vid ett sådant här koncessionssystem och kommer man till en period, då t. ex. från de härskandes sida möjlighet förefinnes att tillsätta en nämnd efter rent bigotta och rent inskränkta synpunkter, så kan man här i landet råka ut för en teaterkontroll efter ett rent puritanskt mönster, som kommer att strypa och förkväva konsten och den konstnärliga friheten. Konsten bör vara fri — däri är jag ense med herr Sommelius. Vi få icke lägga en sådan här kapson på den. Låt den blomstra, som den vill. Jag medger gärna, att dessa landsortssällskap mången gång kunna vara av mycket undermålig halt, när det gäller deras förmåga att utföra. Men sannerligen, jag vill dock säga ifrån att jag mera respekterar de landsortssällskap, som på ett bristfälligt sätt söka att giva föreställningar med Ibsenspjäser eller Strindbergspjäser, än de högförnäma Stockholmssällskap, som i de allra högsta konstnärliga former servera skådespel, som sedan av en sammansvuren kritikerliga höjas till skyarna och som, om man ser närmare efter, icke äro något annat än kejsarens nya kläder.

Nej, ni skola icke inbilla er, att man kan åstadkomma ett botemedel på denna väg, utan den enda förnuftiga vägen är den, som antyddes av herr Sköld, nämligen att alla goda krafter ena sig om att odla den konstnärliga uppfattningen, så att här skapas en verklig reaktion mot varje försök att komma med underhaltig smörja på teaterns om-

råde. Jag vet mycket väl, att en del landsortssällskap kunna leva under små ekonomiska förhållanden och att en lättsinnig teaterledare kan få med sig en del skådespelare, som han icke kan betala, när det kommer till kritan, och därigenom ställa en del sujetter i tråkiga omständigheter. Men man får å andra sidan tänka på, att pressen och en vaken teaterkritik i landsortsstäderna kunna i någon mån minska risken för att dylikt skall komma att inträffa: man vet då att man löper risk genom att göra fiasko, och då söker man undvika att uppföra underhaltiga stycken.

Ang. införande av koncessionssystem å teaterverksamhetens område. (Forts.)

Det är dessa synpunkter, som jag anser, att man bör fasthålla vid bedömandet av denna fråga. Den väg, som utskottet anvisar, blir en tvångsväg, en förkvävningsväg, som jag anser vara olycklig, när det gäller teaterkulturens främjande. Herr Elldin har erinrat om den hemställan, som föreligger från de s. k. sakkunniga. Man får dock icke vara så blind, att man icke skönjer, att där bakom ligger något av den s. k. yrkesavunden. Man tycker, att det är litet otrevligt, att det uppträder konkurrenter, visserligen av efemära sällskap, som snart upplösas, men som dock betraktas såsom görande intrång på ens eget näringsfång. Man får komma ihåg, att bakom den skrivelse från teatervärlden, som här åberopats av herr Elldin, döljer sig åtskilligt av dessa konkurrenssynpunkter. Nej, vilja vi främja teaterkonsten, så böra vi lämna den den allra största frihet. Under teaterns glanstid i olika länder voro teaterförhållandena ofta de mest usla och eländiga. Shakespeares pjäser uppfördes på bakgårdar och på bräder, lagda på tunnor. På samma sätt var det på Calderons tid under det spanska dramats klassiska period, och så var det också under antiken. Man får icke tro, att det bara är de stora, förgyllda, praktfulla teatertemplen här i Stockholm, som bringa det bästa. Det kan finnas möjligheter för att dessa mindre, tillfälligt uppdykande sällskap få fram talanger, som man kan taga vara på och få upp på den stora scenen. Jag tror, att just beträffande möjligheten att låta begåvningarna fritt stiga inom konsten, så att de komma till sin rätt, skulle ett dylikt koncessionssystem verka särskilt hämmande och ödesdigert.

Jag ber, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande.

Herr Vennerström: Herr talman! Vi tyckas i denna kammare vara ense allesammans om själva utgångpunkten, nämligen att synnerligen svåra missförhållanden föreligga på detta område. Skiljaktigheten ligger däri, att man å den ena sidan vill ha den absoluta friheten, den fullständiga anarkien och å den andra ett visst ingripande, en viss kontroll från samhällets sida för att åstadkomma en nödig uppryckning.

Herr Engberg och herr Sköld ha synnerligen starkt talat om att en möjlig reaktion kan och bör komma från folket själv; genom positiva åtgärder, genom ett starkare vaknande intresse från de djupa ledens sida skulle en bättre och finare teaterkultur uppstå. Jag är ense med dem därom, att det finnes inom Sveriges djupa lager till all glädje synnerligen starka tendenser i den riktningen. De spegla sig i studiecirklar och folkbildningsföretag, de spegla sig i folkparkerna och

Ang. införande av koncessionssystem å teaterverksamhetens område. (Forts.)

visa, hur man genom självverksamhet vill åstadkomma den nödvändiga reaktionen. Jag har från min trakt, från Ådalen, närmare bestämt Härnösand, ett synnerligen lysande exempel därpå, att man kan från folkparkernas sida göra den vackraste kulturgärning genom en fin och givande konst. Man har där en folkpark, som är sällsynt väl skött, så att där möter man, när teaterföreställningar hållas, landshövdingen uppifrån och arbetareelementet nedifrån. Det är en enstämmig tanke, att där är en bildningshärd, och jag tror, att det finnes flera sådan Sverige runt.

Men vi få icke lita därpå, att allmänheten själv alltid och på varje plats skall kunna utöva denna reaktion. Här har herr Engberg givit mig ett ganska starkt belägg för denna min åskådning, då han skildrat revyerna från Stockholms huvudstad och huru de mottagits med jublande bifall, och när han skildrat, huru skådespel även på finare teatrar från överklassens sida bliva mottagna, även då det gäller veritabel smörja, med samma jublande stämning. Här finnes belägg för att den svenska allmänheten, såväl överklass som undervärld, tyvärr är sådan att den på många ställen har så dåliga konstnärliga behov, att den kan stimuleras och tillfredsställas av nästan vad skräp som helst.

Jag skulle för min del kunna räkna upp många fall. I höstas, då jag bevistade teatern i Sollefteå, var jag en vecka ett par kvällar och såg en gång Ibsens Bygmester Solness och en annan gång Björnstierne Björnsons Daglannet. Härliga föreställningar, såväl i fråga om repertoar, som spel, men de gåvos för nästan tomma hus. En kväll i samma vecka kom det en vanlig revy, veritabel smörja — fulla hus och stormande jubel. Jag vet andra fall. Det var en framstående teaterledare, som spelade ett av Gustav Essmans skådespel, Magdalena. Det befanns, att det var ett namn, om icke drog. Han ändrade då namnet till »Den undre världen» och satte på affischerna, att det var förbjudet för barn. Det drog fulla hus och mottogs med stormande jubel. När vi ha sådana fall — och det är endast ett fall ur den stora, väldiga exempelsamlingen — då böra vi allesammans erkänna, att vi verkligen måste hoppas på en reaktion nedifrån, från folkets sunda instinkter, men att tyvärr dessa instinkter ännu äro så svaga, att det behöves en sund kontroll från samhällets egen sida.

Sedan har herr Engberg talat om tidningspressen. Vi äro tidningsmän båda, herr Engberg och jag. Men handen på hjärtat, herr Engberg! Tror verkligen någon, att vi kunna genom den svenska pressen vänta den nödvändiga reaktionen? I stora städer som herr Engbergs Malmö och herr Sommelius' Hälsingborg, där ha ni tämligen goda sällskap och där kunna ni hålla er med en synnerligen bra och insiktsfull och kanske skarp teaterkritik, men jag vill ur min egen litet blygsammare erfarenhet nämna, huru det kan vara. Jag har sedan 15 år å dragande kall och ämbetets vägnar, men ock av ett levande intresse varit en smula kritiker. Det hände mig en gång, att vi i tidningen hade fått en rad av annonser från ett sjette- eller sjundeklassens sällskap, som härjade i Ådalen och på en mängd andra platser. Jag fick så en dag ett personligt brev från direktören för säll-

Ang. införande av koncessionssystem å teaterverksamhetens område. (Forts.)

skapet. Det var en direktör av den sorgliga skepnaden, som for omkring och visade »Den eldröda blomman». Han bad, att vi för all del i vår kritik icke skulle taga in de dåliga recensionerna. Vårt sällskap är i det läget, sade han, att om det kommer en skarp kritik, så få vi icke några hus, och då faller sällskapet och vi stå på bar backe. Vad var att göra? Skall man vara ärlig? Ja, det är lätt sagt, men är man i ett sådant läge, att man har sina medmänniskors ekonomiska välfärd i sin hand, tror jag, att de flesta och kanske även herr Sommelius, som håller så på en skarp kritik under alla förhållanden, skulle av mänskliga hänsyn överse med den konstnärliga uselheten och måhända låta nåd gå för rätt.

För övrigt vill jag på tal om kritik från pressens sida dock erinra om att det finnes en synnerligen sund instinkt även där, då nämligen initiativet till att åstadkomma ett koncessionssystem som den enda möjliga verkliga reaktionen har kommit just från den ärliga och vederhäftiga tidningskritikens sida. Det är just huvudstadens främsta recensenter, ingen nämnd och ingen glömd, de, som varit de skarpaste pennorna, som på grund av egen erfarenhet vittna, att de trott på konstens frihet i det längsta, men det går icke. Det finnes inga andra vägar än att samhället går in för att med sin kontroll åstadkomma den annars omöjliga reaktionen.

Sedan har man från den konstnärliga treenighetens, herrar Engbergs, Skölds och Sommelius' sida enbart talat om de rent konstnärliga hänsynen. Man skulle skada konsten genom att gå in på koncessionsvägen. Jag är för min del icke konstnär, men jag har litet konstnärliga intressen, och jag tror mig i det fallet kunna mäta mig även med herrar Sommelius, Engberg och Sköld, jag tror, jag vill konsten lika väl som någonsin mina ärade motståndare. Som nämnt, finnes det även sakkunskap bakom den åsikt, jag representerar. Jag är själv icke sakkunnig, men vi ha Sveriges samtliga dramatiska författare, Sveriges författareförening, vidare skådespelarnas sammanslutning, teaterförbundet, vidare Sveriges litterära, konstnärliga kritici och, märk väl, även många av teaterledarna själva, då nämligen teaterförbundets ombudsman, herr Högstedt, erkände, att även han för sin del gillar införande av koncessionssystem, ehuru icke på de vägar, man från vissa håll föreslagit.

Nu har herr Engberg sökt från sin sida reducera dessa synpunkter till att vara i viss mån beroende av rent egoistiska och ekonomiska konkurrenshänsyn. Jag skulle vilja fråga herr Engberg: vad har Sveriges författareförening, vad ha de dramtiska kritikerna och vad ha skådespelarna, som äro enhälliga på denna punkt, för konkurrenshänsyn att anlägga på denna fråga? Men sedan taga herrarna från det hållet alldeles miste däri, att ni tyckas ha den uppfattningen, att bara man har fullständig frihet, är det den konstnärliga lidelsen, den enbart, som gör sig gällande vid daningen av de olika teatersällskapen. Jag vill för min del hävda, att det visserligen finnes fall, där en synnerligen djup och ärlig konstnärlig lidelse är drivfjädern, men i de många fallen är det ekonomiska vinsthänsyn, det rena profitbegäret och det rena ockret på människornas sensationslust, som är orsaken

Ang. införande av koncessionssystem å teaterverksamhetens område. (Forts.)

till daningen av det och det teatersällskapet. Jag vill nämna ett exempel. Det fanns förra speläret ett ganska framstående sällskap, som gjorde sig en synnerligen god inkomst på åtskilliga tiotusental kronor det året. I år har detta sällskap kluvits i tre sällskap, förmodligen med den tanken, att man skulle kunna förtjäna tredubbla summan. Allesammans blevo sämre sällskap. De ha delvis fallit, det har blivit en mängd trassel, och följden har blivit, att den konstnärliga nivån sjukit, på samma gång som skådespelarnas ställning kommit att i hög grad försämras.

Sedan har här talats om nämnden, som skulle kunna komma att utöva en formligen drakonisk censur. Herr Engberg talade litet nonchalant om att en liten nämnd, en liten konstinstitution, alltid var behärskad av personliga intressen, intriger och sådant, att det fanns i den nämnden icke några verkliga konstnärliga och inga objektiva hänsyn. Det är dock en nämnd, vald av Sveriges främsta samfund på detta område, och därjämte av Kungl. Maj:t. Det kan synnerligen väl ordnas så, att hos de av Kungl. Maj:t valda talesmännen för det allmänna folkbildningsintresset skall vara det avgörande, och det förefaller i alla fall, som om herr Engberg skulle kunna ha den tilltron åtminstone till sin egen regering, att den skulle kunna utnämna verkligt kvalificerade och för uppdraget synnerligen lämpliga personer.

Men till sist har man från motståndarnas sida fullständigt förbisett den starkaste sidan av detta problem. Man har tagit saken som en rent konstnärlig fråga, och jag respekterar fullt väl en sådan åskådning. Men det är någonting mera. Det är en social fråga, och jag skulle särskilt vilja hemställa till herr Engberg och herr Sköld, som i vanliga fall äro talesmän för starka sociala intressen, att särskilt behjärta den sidan av det enligt min mening rätt så viktiga problemet. Konstens fullständiga, anarkistiska frihet har ekonomiskt sett för vissa medborgarelager skapat en fullständig proletarisering, då nämligen Sveriges skådespelarevärld, särskilt vad beträffar landsorten, i vissa fall sjunkit ned till en fullständig social och ekonomisk pariasklass. Det har varit så, att ända tills efter kristidens inbrott har den stående minimilönen för de vanliga sujetterna i resande sällskap varit 125—150 kronor per månad. Man har genom skådespelarnas fackförening nu nått fram till en minimilön av 250 kronor per månad i huvudstaden och 300 kronor per månad i landsorten, märk väl i landsorten, där man får resa var dag från plats till plats, endast 10 kr. per dag! Jag vill framställa den frågan: När man ser den konstnärliga friheten för hundratal av Sveriges yrkesutövare på detta område leda till ett så dåligt socialt resultat, har man då icke rätt att av sociala hänsyn här gripa till det enda möjliga medlet för att få kärran ur dyn? Finge man på koncessionsvägen ett mindre antal väl kvalificerade sällskap, då skulle de kunna fylla teatrarna, företagen skulle kunna ekonomiskt gå synnerligen väl och kunna betala skådespelarna och därigenom skapa en socialt högre stående skådespelarklass och på samma gång bereda rum för en finare och djupare konstnärlig lidelse.

Jag vill därför ur dessa synpunkter, med hänsyn till daningen

av en finare konstnärlig lidelse på samma gång som en social höjning av Sveriges skådespelare, för min del yrka ett synnerligen bestämt bifall till utskottets förslag.

Ang. införande av koncessionssystem å teaterverksamhetens område. (Forts.)

Herr Berggren: Herr talman! I likhet med den föregående talaren vill jag konstatera den enighet, som tyckes råda i kammaren därom, att det är synnerligen bedrövligt ställt i landet på detta område, fastän en av talarna, herr Sommelius, menade, att man borde låta det fortgå ju längre dess bättre, ty därigenom skulle till sist en reaktion komma. Ja, det kan ifrågasättas, som det icke redan gått så, att vi nu nått så djupt ned, att denna reaktion nu är för handen, och att den motion, som föreligger, och detta uttalande från utskottet är ett uttryck för att vi nått till denna punkt. Vi äro eniga också däri, att det bästa medlet mot urartningen är dels att pressen genom sin kritik söker att få bort de sämre teaternöjena och dels vidare att folket självt genom en stegrad nöjeskultur och sin sunda instinkt bringas att reagera mot det onda, så att vi därigenom få bort det.

Ja, att dessa medel äro de bästa och säkraste, det erkänna vi alla, och det ha vi också sagt i utskottsbetänkandet. Vi ha också hittills litat på de medlen, men så vitt jag kan förstå — och det tyckes också vara den allmänna meningen — ha, vad teatrarna beträffar förhållandena endast blivit sämre och sämre. Den sceniska konsten står säkerligen i många avseenden på betydligt lägre nivå nu än för tjugo år sedan trots dessa krafter, som skulle verka reagerande mot sämre teaterföreställningar. Har det icke lyckats hittills att genom dessa hjälpmedel få ett bättre sakernas tillstånd, kunna vi då vara säkra på att vi skola kunna omstöpa den allmänna uppfattningen, så att det skall bli bättre hädanefter? Det är möjligt, men man kan ställa sig ganska tvivlande, då man ser det resultat, som hittills vunnits.

Vidare har från flera håll det förslag, som utskottet här kommit till, framställts, som skulle det innebära ett sådant band på konsten, att det rent av skulle kunna, så att säga strypa hela den konstnärliga verksamheten. Det är ju tydligt, att detta är att måla en viss potentat på väggen för att få tillfälle att riktigt hårt piska honom. Utskottet har ju tvärt om starkt framhållit, att ett sådant koncessionssystem, som här avses, icke får lägga några tryckande band på den konstnärliga utvecklingen. Vi ha blott velat få bort de sämsta sidorna, men ansett, att däremot i övrigt frihet skulle få råda på samma sätt som förut.

Vidare har den nämnd, som utskottet tänkt sig skulle utöva kontrollen i detta avseende, målats ut på ett sådant sätt, att, om man med ljus och lykta avsiktligt sökte att sammansätta en nämnd, som skulle fördärva saken så mycket som möjligt, man knappast kunde leta upp en nämnd sådan, som herr Engberg målat ut. Vi få väl ändå tänka oss, att det finnes hederligt folk, som skulle kunna insättas i en sådan nämnd, och att dessa skulle ha en annan syn på saken än ett par av de föregående talarna velat lägga på den. Jag kan för min del icke ens fatta, att man kunnat komma med sådana påståen-

Ang. införande av koncessionssystem å teaterverksamhetens område. (Forts.)

den, som man här gjort. Nämnden har framhållits som en byråkratisk inrättning, som skulle handla endast i partikotteriernas intressen och utöva att sådant inflytande, att det skulle bli snart sagt omöjligt, att någon konstart alls skulle kunna utövas i här berörda avseenden. Att detta är en sådan överdrift, att man knappast behöver påpeka den, förefaller mig självfallet.

Det har till och med talats om att ett sådant koncessionssystem skulle innebära ett förstatliggande. Det är ju alldeles ofattbart, att därför att en person skulle behöva tillstånd för att driva en viss verksamhet, detta skulle vara ett förstatligande. Då skulle det ju också vara ett förstatligande av handeln och vissa andra näringsgrenar, då en person för att få idka sådan rörelse måste söka handelsrättigheter etc. Men vem kallar detta ett förstatligande? Det är en begreppsförvirring, detta, varöver man kan bli förvånad.

Vidare har det talats om att ett sådant koncessionssystem helt säkert skulle göra slut på den verksamhet, som för närvarande bedrives i folkparkerna. Men utskottet har ju självt med mycket respekt pekat på den verksamhet, som bedrives av folkparksföreningarna, just därför att utskottet förvissat sig om att där verkligen utövas en kontroll. De släppa icke fram till sina teatrar de sämre sällskapen eller de sämre konstnärerna, utan där står konsten högt. Vem kan då betvivla, att icke dessa sällskap, som där uppträda, hålla sig uppe? Tvärtom skulle de ha förutsättningar att stå sig, även om det gällde en koncessionsansökan.

Ja, jag skall icke vidare taga kammarens tid i anspråk, utan ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Häruti instämde herr *Westman*.

Herr Sköld: Herr talman! Jag skall bara för några korta ögonblick be att få rikta ett par repliker till de närmaste föregående talarna.

Vad utskottets ärade ordförande angår, så hade han egentligen bara två starka argument att anföra, och det första av dessa var, att det hade gått så långt beträffande teaterverksamheten och teaterkulturen här i landet, att man egentligen icke kunde låta det fortgå längre. Jag vill för min del gärna gå med på att det gått långt och att teaterkulturen sjunkit långt ned. Men det är egentligen icke om den saken vi nu yttra oss, utan vi ha bara vågat påstå, att de åtgärder, utskottet behagat föreslå, sannolikt icke på något sätt skulle råda bot härpå. Och vad beträffar de farhågor, som vi uttalat angående nämnden, så kan jag gott gå med på att det finnes många hyggliga personer, som kunna sättas in i den nämnden. Men blir det månne icke på det sättet, att, hur god vilja det än finnes i den nämnden, så får den ändå sådana uppgifter, att draga i land, som den ej kan rå på, och just däri se vi den stora faran.

Vad herr Vennerströms anförande beträffar så påpekade han, att det var en stor fråga, som vi glömt att taga med i betraktande,

och det var den sociala bakgrunden, det var teaterfolkets proletarisering. Jag undrar egentligen, om det finns någon människa, som tror, att det koncessionssystem, som av utskottet föreslås, över huvud taget är ägnat att höja teaterfolkets nivå. Herr Vennerström själv talade om att ett sällskap med god repertoar i Sollefteå icke fick något hus, icke fick något folk. Jag föreställer mig, att om man höjer teaterkulturen på det sättet, så blir det icke någonting att betala teaterfolket högre lön med, och jag kan således icke på något sätt inse, att detta skulle verka en uppryckning av teaterproletariatet. Jag tror för min del, att för lösningen av detta spörsmål är den enda utvägen den, som herr Vennerström pekade på, nämligen teaterfolkets organisation i fackföreningsrörelsen, och efter herr Vennerströms eget yttrande har man också i det avseendet hunnit ett bra steg framåt.

Ang. införande av koncessionssystem å teaterverksamhetens område. (Forts.)

För övrigt hade herr Vennerström tre stora argument för ett godtagande av utskottets hemställan, och det var för det första de dåliga repertoarer, som teatrarna ha här i Stockholm, för det andra att, om man har goda program och icke några sensationella stycken, så får man inga hus, och för det tredje att tidningskritiken icke var och icke kunde vara så fullständig, som det behövdes. Ja, jag vill fråga herr Vennerström, om han tror att, om man genomförde detta koncessionssystem, det skulle bli några ledareombyten för Stockholmsteatrarna. Jag tror alldeles säkert, att det skulle bli precis detsamma som nu, och jag tror, vad t. ex. Vasateatern beträffar, att det skulle bli samma smörja. Och vad beträffar de tomma husen, så lära icke ledarna skaffa folk till teatern, om icke folk själva vill gå dit. Och för det tredje, vad tidningarna beträffar, lär ett koncessionssystem icke råda bot på den saken.

Nej, det är alldeles säkert på det sättet, att de stora missförhållanden, som herr Vennerström påpekade, komma icke på något sätt att minskas av det förslag som utskottet kommit till. Och det är därför vår mening, vi som stå på andra sidan, att detta system icke kan medföra någon nytta, och det är just därför, som vi icke vilja ge oss åstad och sätta igång en utredningsapparat.

Jag ber därför, herr talman, att än en gång få yrka avslag å utskottets hemställan.

Herr Månsson i Hagaström: Herr talman! För den händelse att förslaget skulle bifallas, så skall jag bara be att med detsamma få göra ett par erinringar, som jag i annat sammanhang gjort här i kammaren förr i världen. Den första är då den, att under det jag vill betona vikten av en god skådespelarkonst, så talrikt företrädd, att en betydande del av landets invånare kan få nytta och lärdom av densamma, och att en sådan skådespelarkonst är så ofantligt viktig både i materiellt och andligt hänseende, när det gäller att höja nationen och framför allt att höja de ungdomar, på vilka exemplets makt verkar så ofantligt, så vill jag säga, att en sådan god skådespelarkonst vinnes icke utan vissa åtgärder från

Ang. införande av koncessionssystem å teaterverksamhetens område. (Forts.)

statens sida. Dessa åtgärder anser jag böra vara först och främst en god skådespelarskola i Stockholm mer eller mindre statsunderhållen, en skådespelarskola, där man övar så sträng kritik av eleverna, att under inga förhållanden mer än 20 procent kunde ha utsikt till godkännande. Dessa 20 procent, som skulle godkännas, skulle man då lämpligen kunna dela upp i tre grupper med första, andra och tredje rangens betyg. De övriga, som skulle gå igenom den skolan och falla igenom, hade säkert ingen skada av den undervisning, som de erhållit under den tid skolan pågick. För övrigt skulle man kunna, om man ville, gallra ut ur de här i Stockholm vid Stockholmsregementena befintliga beväringsmassorna vissa personer, så att man nog skulle kunna gallra fram från dem elever som kunde, på samma gång de fullgjorde sin värnplikt, få tillfälle till en första prövning i det här avseendet. Och beträffande de kvinnliga eleverna kunde man på annat sätt arrangera det, bara det funnes god vilja.

Det andra villkoret för utvecklingen av en god teaterkonst är enligt min mening ett förståndigt handhavande av beskattningsfrågan på nöjesbeskattningens område. Härvid bör man, menar jag, lämna i varje fall de billiga och med endast moderata priser betalda platserna på de goda teatrarna fullständigt skattefria, medan man återigen till fullkomlig utplundring hade att förfölja revyteatrarna och andra dylika teatrar med skatter. Den som har tid att gå på Södra teatern och på en kväll offra 8—10 kronor i biljettavgift, han bör ha råd att offra 10 kronor till staten i beskattning för biljetten, under det däremot den, som går på operan, dramaten eller svenska teaten, finge gå där skattefritt. Det är icke mer än rättvist, att, när man arbetar på att förskämma smaken och draga ned kulturen, man får en smula bidraga till att reparera de skador man härigenom anställer. Så är det t. ex. på tobakens och spritens område. Där fullföljer riksdagen den politiken och den taktiken, att den, som använder sprit och tobak, han får betala ersättning till staten i förskott för de skador, som han kommer att åsamka densamma, och därför ha vi beskattning på sprit och tobak, och därför är jag anhängare av beskattning på sprit och tobak, emedan jag anser, att den, som har råd att använda sprit och tobak, har råd att betala de skador, han därmed anställer. Sammalunda också på detta område.

Det tredje villkoret är, att man ser till — och den frågan var före för en tid sedan, varför jag icke vill riva upp den nu, utan bara nämna det i förbigående — att man på landsbygden erhåller i varannan, var tredje eller var fjärde socken åtminstone — jag menar i mera tättbefolkade trakter — sådana kommunala folkets hus, som äro baserade på att bära sig själva och icke åstadkomma någon kostnad för kommunen, men förvaltas och styras av kommunen, sådana folkets hus och scener, att goda sällskap där kunna uppträda. Men för att det må kunna ske, tror jag icke, man kan helt och hållet lämna allting åt den fria konkurrensens skön och vård. Visser-

Ang. införande av koncessionssystem å teaterverksamhetens område. (Forts.)

ligen beundrar jag ganska mycket och har mina sympatier för denna fria konkurrens, när under dess hägn vingarna kunna växa ut och energien tillväxa, så att medborgarna kunna frambringa mer på det viset, än de kunna göra under andra förhållanden. Men det får vara måtta med konkurrensen, och man får se till, hur det hela skötes. I detta fall tror jag icke, som herr Engberg, att den fria konkurrensen kommer att göra allt. Nog bör en allmänt stödjande och ordnande hand följa med.

Man har talat i betänkandet och även i kammaren om reaktionen från de breda lagrens sida mot de dåliga pjäserna o. s. v. Jo, jag tackar jag; jag känner allt de breda lagren en liten smula jag också. Å nej, det är nog bäst att icke smeka dem om näsan för mycket, utan man bör passa på och säga vad som är sant om deras fel, annars åstadkommer man ny röta i samhället. Det är nog så, att det visserligen kan sägas, att folkparkerna på många ställen, ja, överallt, där de tillhöra centralorganisationen väl icke gärna taga emot sådana sjunde klassens sällskap. Nej, det göra de icke. Men nog skulle kraven från deras sida kunna skruvas avsevärt högre upp, frånsett det förhållandet, att det är de förmögna folkparkerna, som faktiskt äro de, som mera än teatrarna underhålla sin väldiga publik, med cirkusartade tillställningar, som ger dem betydande inkomster i kassorna lördagar och söndagar.

Jag skall be att få yrka bifall till förslaget.

Herr Elldin: Herr talman! Jag skall icke uppehålla kammaren länge, men jag vill bara söka fria mig från den halva beskyllning, herr Sköld framställde mot mig, då han nämnde att jag sagt mig icke tro, att folket skulle kunna reagera i detta avseende. Jag tror visst, att folket kan reagera — det har det gjort många gånger — men jag tror icke, att den reaktionen är tillräcklig. Jag har hela mitt liv aldrig sysslat med annat än folkbildning varför jag tycker, att jag icke bör bli beskylld för sådana synpunkter, som här förebråtts mig.

Just därför har jag också suttit och hört med förvåning, med gapande förvåning, hur man här trollat bort hela saken för kammaren. Man har sagt, att det här gäller ett bindande av det andliga livet. Vem i herrans namn vill binda det andliga livet? Här är det bara fråga om att se till, att vi få *kompetenta* utövare, vederhäftiga utövare på området. När vi släppa våra barn till skolan, sätta vi nu för tiden icke gamla halta knektar som lärare, utan vi anskaffa vederhäftigt folk för att undervisa dem, och så är det på en hel del andra områden. Varför skulle vi då icke vilja vara med om en så enkel gärning, som att kräva även vederhäftiga konstutövare? Ja, vi gå ju icke så långt, utan påyrka bara, att *teaterledarna* skola vara vederhäftiga, att det skall bedömas av en teaternämnd, sammansatt på visst sätt. Allt prat om att binda det andliga livet, att lägga tvångströja på konsten, att binda vissa konstarter, att hindra talangerna att komma fram och utvecklas hos vissa konstnärliga

Ang. införande av koncessionssystem å teaterverksamhetens område. (Forts.)

naturer, allt detta är bara bluff. Utskottet har icke talat om detta, utan det säges endast, att man måste ha ett visst grepp på teaterledarna, så att icke utövarna av teaterverksamheten få vara av den allra värsta vältan.

Jag gjorde en jämförelse med biografverksamheten, men jag gjorde den icke så, som ett par av herrarna påstått. I varje fall blev min jämförelse skickligare gjord än herr Sommelius', då han jämförde teatern med målarkonsten. Inte behöver väl folkets stora flertal gå och betala sådana som Grünewald och andra, som *anses* tillhöra de sämre eller så att säga vidunderliga konstnärerna, för att man skall få se deras tavlor. Just därför att teatern har närmare kontakt med folket än målarkonsten, äger man där särskilt rätt att kräva, att det finnes en liten hake på den alltför fria utvecklingen *nedåt*.

Jag skall vidare endast tillåta mig en replik till herr Engberg. Jag anser visserligen denna sak i och för sig förlorad för min del, då så mycket talarekonst har blivit mobiliserad för att bemöta denna dock så enkla och blygsamma begäran. Herr Engberg är rädd för, att vi skulle få en nämnd, som komme att gripas av puritanska idéer, som komme att vilja låta teaterlivet gå efter puritanska mönster. Men om herr Engberg riktigt grundligt läste igenom utskottsutlåtandet, måste herr Engberg säga sig, att för sådan händelse måste vi först och främst ha en puritanskt anlagd konst, puritanskt anlagda skådespelare, puritanskt anlagda författare, puritanskt anlagda teaterledare, och vad nämndens andra hälft beträffar, jämväl en puritanskt anlagd regering, sålunda överhuvud ett puritanskt anlagt land, en puritanskt anlagd kultur. Under sådana förhållanden måste även jag erkänna, att en fri press skulle få offantligt mycket att göra, men jag tror icke, att det kommer att gå i den riktningen. Det kommer helt säkert i stället att i nämnden finnas den mesta möjliga fördomsfrihet man kan begära på dessa områden.

Jag ber sålunda herrarna, att icke taga alltför mycket hänsyn till allt detta, som man vill uppblåsa denna lilla fråga till. Jag tror, att man kan vinna åtskilligt, och att man kan vinna det på det mest hänsynsfulla sätt som kan tänkas, om förslaget går igenom. När det gäller konsten, håller jag före, att man hellre bör göra för litet än för mycket, men vi ha kanske gjort för litet här, när vi komma med denna enkla begäran.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Hallén: Herr talman! Under debatten här i kammaren har framhållit, att det icke går an att som hittills låta konsten få utveckla sig i fullständig frihet, utan att det behöves på ett eller annat sätt ett ingripande från det allmännas sida. I detta resonemang vill jag liksom motionären helt och fullt instämma. Vad som i alla fall gör, att jag för min ringa del icke ämnar biträda utskottsförslaget utan yrkar avslag är, att det, som för mig härvidlag är

det väsentliga, icke alls kan ernås genom utskottsförslaget. Ty hela den knoddäna anda och den tarvliga nöjeskultur, som man här enhälligt och med allt fog utdömt, lär man icke på en enda punkt komma till livs genom ett bifall till detta förslag. Vad man möjligen kan vinna — och jag erkänner, att det är ett fullt berättigat och behövligt önskemål, som därmed uppfylles — är att man kan förbättra den ekonomiska ställningen för en hel del av teaterkonstens utövare genom att någotsånär reglera antalet av dem, som ägna sig åt densamma. Det är sannolikt, att man på så sätt kan eliminera bort något av det ekonomiska profitintresse, som under nuvarande ekonomiska misär driver en och annan av teaterkonstens utövare att ockra på de sämre instinkterna. Detta är nog som sagt riktigt, men det finnes här ett oändligt mycket större och viktigare spörsmål, och det är enligt min mening att se till, att det å det allmännas sida i någon lämplig form blir effektiv kontroll på själva de konstalster, som utbjudas i teaterform.

Ang. införande av koncessionssystem å teaterverksamhetens område. (Forts.)

Här om året motionerade kapten Liljedahl i detta ämne; vi ville då icke gå med på hans förslag, därför att det förelåg i sådan form, att det ansågs skola medföra ett otillbörligt tvång på teaterkonsten. Jag är icke heller kapabel att ange något sätt för frågans lösning, men det väsentliga för mig är, att man icke genom ett bifall till utskottets förslag uppnår önskemålet att förhindra en sådan teaterkonsts utövning, som vi nu så rikligt äro välsignade med. Det är ju alldeles uppenbart att så är förhållandet.

Genom förslaget skulle man ge monopol åt låt oss säga de tekniskt mest tränade av våra nuvarande teaterledare. Och utan att kränka någons goda namn och rykte kan jag säga, vad vi alla veta, att man kan räkna upp åtskilliga av våra förnämsta och mest framstående teaterdirektörer, som synbarligen med berått mod underhålla vår allmänhet med fullkomlig smörja, med den mest ekivåka och skabrösa smörja, som gärna kan tänkas. Att komma det onda till livs kan absolut icke och i varje fall endast i mycket otillräcklig grad ske genom ett bifall till utskottets förslag.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka avslag på detsamma.

Herr Sommelius: Herr talman! Jag skall endast uppehålla kammaren några ögonblick med en replik till herr Elldin.

Jag anser för min del, att om man nu finge fram ett koncessionssystem ifråga om teaterverksamheten, man också borde gå in för kontroll beträffande andra konstarter och särskilt beträffande målarkonsten. Jag tänkte därvid närmast icke på Grünewald som herr Elldin omnämnde, ty Grünewald har börjat bättra sig, och vi hoppas, att han en vacker dag är en konstnär i konservativ riktning, utan jag tänkte på alla de variationer av målare, som i färgskalan ligga under Grünewald, och som för sitt s. k. konstnärsskap sätta allmänhetens välvilja på för hårda prov. Jag tänker också på den målarkonst, som i så stor utsträckning skattar åt nakenheten i konsten på ett långt ifrån sedesamt sätt. Och jag ber särskilt att få erinra om, att det finns i vårt land en konstnär av Guds nåde, stor i be-

Ang. införande av koncessionssystem å teaterverksamhetens område. (Forts.)

gåvning och talang, som icke försummar något tillfälle, att frossa i nuditeter.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag å såväl berörda hemställan som den i ämnet väckta motionen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då votering emellertid begärdes, blev nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller första tillfälliga utskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 7, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit såväl utskottets berörda hemställan som den i ämnet väckta motionen.

Voteringen utvisade 84 ja, men 91 nej, vadan kammaren avslagit såväl utskottets hemställan som den i ämnet väckta motionen.

§ 13.

Ang. införande av ett klarare och mer begripligt lagspråk.

Härpå upptogs till behandling andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 8, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående införande av ett klarare och mer begripligt lagspråk.

I en inom andra kammaren väckt och till dess första tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 213, hade herr *Carlström* föreslagit, att riksdagen måtte besluta i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning huruvida vårt lagspråk kunde reformeras i den riktningen, att en klarare, mera begriplig lagtext åvägabraktes, som ej kunde giva upphov till misstolkning och ovisshet, samt om framläggande för riksdagen av de förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Utskottet hemställde, att ifrågavarande motion ej måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Utskottets hemställan föredrogs. Därpå yttrade:

Herr Carlström: Herr talman! Jag skall be att först få framföra mitt tack till utskottet för den välvilliga motivering, som beståtts den här föreliggande motionen. Denna min tacksamhet skulle naturligtvis ha varit ännu större, om utskottets motivering, som sig bort, hade lett till att motionen i fråga bifallits. Man har nästan på känn, att utskottet i den här frågan stått och vägt mellan bifall och avslag. Men utskottet har tydligen i likhet med mig också

haft klart för sig, att svårigheten att här få fram något verkligt effektivt genom en utredning skulle vara mycket stor. Emellertid vill jag säga, att om ingenting mera vunnits genom ett eventuellt bifall i andra kammaren till motionen i fråga, än att de, som i fortsättningen skola författa vår lagtext, fått en admonition att se till att lagtexten måtte få ett klarare och tydligare språk, så hade i alla fall något varit vunnit.

Ang. införande av ett klarare och mer begripligt lagspråk. (Forts.)

Det är nu så, att utskottet här i motiveringen, då det citerar vad jag uttalat i min motion, säger, att »såsom generella omdömen äro dessa yttranden utan tvivel betydligt överdrivna, och det torde väl knappast hava varit motionärens mening att ge dem allmängiltig betydelse», d. v. s. när jag sagt, att i oändligt många fall lagarna givit upphov till misstolkning och lagbrott o. s. v. Utskottet skulle knappast behövt säga, att jag icke menat att generellt tillmäta alla våra lagar ett upphov till sådana här lagbrott och missförstånd; ty det har jag naturligtvis icke heller sagt, utan av de exempel, som jag i min motion anfört, framgår, att jag hållit mig till de lagar, som under innevarande tid stiftas.

Det var just med tanke på vad verkan dessa lagar hade i det praktiska livet, som jag kom att väcka denna motion. Om man då fäster sig t. ex. vid den lag, som behandlar frågan om inskränkning för viss tid i rätten att överlåta fast egendom, är det ju så, att Kungl. Maj:t nu kommit med en proposition, däri Kungl. Maj:t hemställer, att den lagen måtte upphävas. Men i de utlåtanden, som infordrats från länsstyrelser, landsfiskaler m. fl. med anledning av detta, har från en hel del håll kommit fram just vad jag sagt, nämligen att lagen givit upphov till fullständig anarki på området i fråga. I det utlåtande, som kommit från landsfiskalen i Inlands Fräke distrikt, heter det: 'I många fall har lagen åstadkommit en fullkomlig förbistring', och så relateras det vidare, hur det i olika fall ställt sig. Men då är att märka, att dessa utlåtanden endast beröra, att olika personer, som försålt sina gårdar, förbisetts att inom tre månader begära tillstånd till överlåtelsen. Men man måste också bemärka, att lagen drabbar även sådana personer, som redan före lagens ikraftträdande haft gårdar i sin ägo, men då icke fastat dem; och det är många under de här åren, som sålt sina gårdar i tanke att de haft full rätt att göra det, men så, när det kommer omkring, ha de uraktlåtit att fasta gårdarna, och då kan man komma och riva upp hela affären. Och man kan tänka sig, hur det ställer sig i sådana fall, då gården var betald och säljaren fått pengar, men affären skulle gå tillbaka, och köparen icke hade någon som helst möjlighet att återfå köpesumman, i fall den nu blivit förskingrad. Vad som nu sagts, gäller egentligen dessa lagar, som man mera kan kalla kristidslagar.

Sedan finnas också en del andra lagar i vår svenska lagbok, som man icke kan kalla kristidslagar, men som icke desto mindre äro ganska otydligt skrivna. Jag vill bara påminna om ecklesiastik boställsordning av 1910. I denna lag ges bestämmelser, som en del domare tolka så, att då lönereglering i pastoraten skulle ske, åligger byggnadsskyldigheten innehavaren av bostället, eller arrendatorn, men å

Ang. införande av ett klarare och mer begripligt lagspråk. (Forts.)

andra sidan ha en del domare vid de laga synerna dömt så, att församlingen skulle ha byggnadsskyldighet. Vi ha inom fjärde tillfälliga utskottet ett par motioner, som syfta just på detta och vari man vill, att det skall bli klart, om församlingen verkligen är skyldig att bygga, eller om det är arrendatorn eller innehavaren, som är byggnadsskyldig. Att märka är också, att då dessa fall varit före i rättegång, så har Svea hovrätt i ena fallet dömt, att arrendatorn är byggnadsskyldig, och Göta hovrätt i andra fallet, att församlingen är byggnadsskyldig, men regeringsrätten har slutligen biträtt Svea hovrätts syn på saken.

När det alltså stiftas lagar så sent som 1910 med en sådan formulering och sådana vaga uttryckssätt i fråga om vad man vill, så att Göta hovrätt i det ena fallet dömer på ett sätt och Svea hovrätt i det andra fallet på ett annat, då måste det vara svagt eller dunkelt tänkt vad man dunkelt sagt. Jag tror därför, att det är allt skäl i att man försöker, då det gäller formulering av lagparagrafer, se till, att både deras andemening och deras uttryckssätt få en klarare form.

Det heter i 42 domarregeln, som återfinnes i vår nuvarande lagbok för övrigt: »Den vränger lagen, som icke bliver vid hans mening, som lagen gjorde»; men om man nu ej förstår hans mening, som lagen gjorde, då är det klart, att man icke har svårt att vränga lagen. Jag vill därför säga, att jag tror, det skulle vara möjligt,när man går att författa, såsom sker varje år, nya lagar och nya lagparagrafer, att få en lagtext, som är sådan, att den åtminstone vore begriplig för hovrätterna.

Nu har utskottet här pekat på svårigheten, vilken naturligen också förefinnes, att komma någonvart härvidlag, och det säges med avseende å de gamla lagarna, att det icke är så farligt med dem. Detta gäller säger utskottet, särskilt beträffande 1734 års lagbok, som gjort sig känd för ett särskilt kärnfullt, klart och enkelt språk. Ja, det är nog så, att denna lagbok har något gemensamt med uttryckssättet i Mose lag: att den som syndar, han skall dö. Det är tämligen enkelt och går rakt på sak, och så är det också i många fall med 1734 års lag, t. ex. då den säger: »den som denna sedel efterapar eller förfalskar, han skall varda hängd.» Det är tydligen enkelt; men då man i vår tid, med dess moderniserade tänkesätt, i de moderna lagarna i allmänhet i viss mån bibehåller den gamla terminologien, har man så att säga tillkrånglat innebörden i själva språket, i själva andemeningen; och det är däremot, som jag tycker, varje människa får lov att reagera.

Jag skall nu icke trötta kammaren med att framdra flera exempel, hur det är med avseende på vår lagtext. Jag vill bara säga det, att man kan skilja mellan tvenne olika slags kategorier i det här hänseendet: i fråga om sådana lagar, som egentligen avser att gripa in, då det skett något brott av viss karaktär, som man kan hänföra till strafflagen eller annat därmed jämförligt område; då är det icke så farligt, om icke lagtexten i det fallet är så särdeles klar, ty sådant drabbar, kan man säga, synnerligen få av landets invånare. Men när det gäller lagar, som ha karaktär av allmän författning, som litet var bör

sätta sig in i, då är det dubbelt viktigt, att dessa lagar äro klart avfattade, så att man kan förstå vart man vill komma.

Ang. införande av ett klarare och mer begripligt lagspråk. (Forts.)

Jag är alldeles övertygad om att var och en, som läser 6 kap. 4 § i förordningen om inkomst- och förmögenhetsskatt, skall få mycket svårt att i första läsningen knäcka vad där står, nämligen: »Den del av det taxerade beloppet, som överstiger summan av de skattskyldiga enligt 2 och 3 §§ i denna förordning medgivna avdrag men icke dubbla summan av samma avdrag, upptages i det beskattningsbara beloppet till sitt halva belopp.

Den del av det taxerade beloppet, som överstiger dubbla summan av de skattskyldig enligt denna förordning medgivna avdrag, ingår i sin helhet i det beskattningsbara beloppet.» Jag har hört flera stycken, som i likhet med mig fått taga sig en lång funderare, innan de kunnat få fram vad den här paragrafen vill; och jag tror icke, att att det vore uteslutet att i det fallet uttrycka sig litet klarare, även om det är svårt att med få ord få fram vad man vill.

Jag skulle kunna dra fram en hel del exempel i avseende på andra lagtexter, men jag vill icke göra det, därför att litet var nog stått inför en sådan situation, att man frågar sig: vad menas med det här och med det där.

Jag tror därför, att det skulle vara lämpligt, om andra kammaren såsom en oppositionsyttring mot det här sättet att skriva lagtext på ett så inkrånglat sätt, att man icke förstår vad som avses, ville gå på bifall till motionen; ty då hade man ändock visat, att man icke vill i fortsättningen tolerera en sådan lagtext som den, vilken i många fall är rådande.

Jag vill med dessa ord, herr talman, be att få yrka avslag å utskottets hemställan och bifall till motionen i fråga.

Herr Hederstierna: Herr talman! Det är nog så, att herr Carlström icke har en aning om, hur svårt det i själva verket är att skriva lagar. Och de exempel, som herr Carlström anfört rörande våra lagars otydlighet, äro icke så särdeles lyckade, tycker jag, ehuru jag icke vill bestrida, att mången gång otydlighet förefinnes.

Herr Carlström är missnöjd med, att lagen om inskränkning av rätten att överlåta fast egendom har bestämmelser därom, att man måste söka tillstånd för överlåtelse även i de fall, att köpet är avslutat långt före lagens ikraftträdande och man icke begärt och fått lagfart i rätt tid. Ja, det är alldeles riktigt, att så är förhållandet, men i detta fall är lagen icke otydlig alls. Herr Carlström kan visserligen klaga över att lagen innehåller de eller de stadgandena, men nog står det tydligt utsatt i lagen, att man skall taga hänsyn till meddelande av lagfart, varför exemplet icke är något bevis på att lagen lider av otydlighet.

Vidare talar herr Carlström om tolkningen av den ecklesiastika boställningsordningen. Om det icke där ges klart besked, huruvida byggnadsskyldigheten åligger församlingen eller arrendatorn, beror detta helt enkelt därpå, att man, när lagen skrevs, icke tänkte på denna sida av saken. Detta medförde ,att lagen icke klart sade ifrån,

Ang. införande av ett klarare och mer begripligt lagspråk. (Forts.)

vem denna skyldighet ålåg varför domstolarna kommit att tolka lagen olika. Jag har visst ingen anledning att bestrida, att, såsom herr Carlström sade, den ena hovrätten härvidlag dömde på ett sätt och den andra på ett annat, men det var icke regeringsrätten utan högsta domstolen, som slutligen förklarade, att Svea hovrätts tolkning var den riktiga, att sålunda lagen måste tydas på det eller det sättet med hänsyn till grunderna för densamma. Emellertid förelåg sålunda ingen otydlighet i uttryckssättet, — och det var ju däremot herr Carlström egentligen riktade sig — utan förhållandet var, att förevarande fråga icke var direkt berörd i lagen.

Slutligen talar herr Carlström om inkomstskatteförordningen. Den hör nu icke till våra egentliga lagar. Jag vill visst icke bestrida, att den kan vara otydlig, men den har heller icke genomgått den laggranskning, som kommer de verkliga lagarna till del.

Det förhåller sig faktiskt så, att lagparagraferna ofta äro tydliga nog, men livet är så växlande, att det icke är möjligt att genom lagparagrafer reglera allting, utan det måste överlåtas åt domstolarna att i det speciella fallet av paragrafernas ordalydelse draga konklusioner. Och när man så drager dessa konklusioner, kommer man naturligtvis ofta till olika åsikter och olika resultat.

Det må vara sant, som herr Carlström säger, att 1734 års lag utmärkte sig för stor reda — den var ju en alldeles briljant lag, det är icke tal om annat. Med sin fasta lapidarstil fastslog den i vissa bestämda stadganden vissa grundsatser, och sedan överläts det åt domarna att draga konklusioner och avgöra, hur man i varje fall skulle döma.

Men från detta sätt att skriva lagar har man avvikit på senare år, jag kan säga under de sista decennierna. Man har nämligen följt det tillvägagångssätt, som jag tror började tillämpas i Tyskland, det sättet, att lagstiftningen söker att tänka sig alla möjliga fall och ge föreskrifter om hur det i alla olika situationer skall tillgå, hur man där skall bära sig åt och hur man skall bedöma de olika frågorna. Allt mänskligt tänkande är ju ofullkomligt, och när man slog in på denna metod att skriva lagar, kom man av hundra möjliga fall att tänka på kanske tjugu eller trettio, detta på grund av alla de växlande förhållanden, till vilka man har att taga hänsyn. Och då man skulle bedöma de övriga sjuttio fallen, måste de lagskipande myndigheterna av de trettio fallen taga det, som låg den förevarande situationen närmast och säga, att denna situation liknar mest det eller det fallet och måste bedömas på samma sätt. Herr Carlström kan icke med bästa vilja i världen få tag i en lagskrivare, som kan redigera lagar så, att de passa in på alla förhållanden. Det är just detta, som är konsten, och, som sagt man kan aldrig skriva lag så, att det tydligt anges, hur det kommer att gå under alla växlande förhållanden.

Jag kan berätta för herr Carlström, att vi för närvarande i första lagutskottet behandla en lag rörande elektrisk kraft. Den har varit föremål för kommittéuttalanden i all oändlighet och prövats av sakkunniga från skilda håll, men då den slutligen kom till lagrådet och detta fick hand om lagen, höll man på i hela två månader för att gran-

Ang. införande av ett klarare och mer begripligt lagspråk. (Forts.)

ska bara denna lilla lag, och man arbetade natt och dag för att få fram en både sakligt och formellt klar lydelse på lagen. Herr Carlström kommer säkerligen att säga, att den innehåller otydliga bestämmelser och att lagspråket icke är klart. Det är möjligt, att så är förhållandet. Men dessa lagskrivare äro våra förnämsta och mest framstående jurister, och jag måste ärligen säga, att de använda sitt skarpaste ingenium för att söka få fram klara och tydliga lagstadganden. Men, såsom saken ligger är det icke tänkbart, att lagarna bli så otvetydiga, att icke olika meningar sedermera kunna komma att uppstå, huru de skola tolkas. Herr Carlström kan få framställa så många önskemål som helst och begära, att riksdagen skall uttala önskemål, men detta behövs icke alls, ty lagskrivarna begära icke bättre än att skriva så tydliga lagar som möjligt. Men de kunna ju icke göra mer, än vad i deras förmåga står. Jag är i alla fall livligt övertygad om att våra lagskrivare icke stå de utländska efter.

Här gäller, herr Carlström, den gamla satsen, att »det är mycket lätt att säga tulipanaros, men gör'na!» Det är mycket lätt att framställa önskemål om och fordra tydligare lagar, men skriv dem själv, herr Carlström!

Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Herr vice talmannen, som under herr Hederstiernas anförande övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, gav nu ordet till

Herr H a g e, som yttrade: Herr talman! Jag tror, att en av orsakerna till lagarnas otydlighet är att man söker göra dem så koncentrerade som möjligt. Man går efter en viss schablon, som man en gång skaffat sig, och sedan söker man lägga in så mycket som möjligt på minsta tänkbara utrymme. Och så åstadkommer man en massa av satser, vilka gå in i varandra och det uppstår satsbyggnader, som visserligen en människa, utrustad med en normal förmåga att tänka, möjligen kan reda ut, men som den enkle medborgaren dock har ofantligt svårt för att begripa.

Jag hade tillfälle att konstatera detta förhållande, särskilt när jag satt i det utskott, som behandlade vattenrättslagstiftningen. Jag vill inom parentes säga, att vattenlagen är en av de mest invecklade lagar, man gärna kan tänka sig. En mycket aktad medlem av första kammaren, som fått i uppdrag att förbereda denna lagstiftning, nämnde en gång privat till mig, att han, som sysslade med denna fråga under en sommar, måste då han hållit på en stund med arbetet på lagen, taga sig en promenad, därför att han fick ont i huvudet och så att säga blev alldeles sönderspränged av detta sitt arbete. Och det kan jag förstå, ty i denna lag finns det perioder och satsbyggnader, som äro sådana, att då man strävar att få fram vad lagen sakligen innehåller, det verkligen går runt i huvudet på vem som helst, och icke bara på den enkle medborgaren utan även på personer, som t. ex. suttit en viss tid i lagutskottet eller annat utskott och vant sig att söka reda ut invecklade saker.

Jag tror för min del, att det skulle vara mycket fördelaktigt för

Ang. införande av ett klarare och mer begripligt lagspråk. (Forts.)

saken och särskilt ur synpunkten av att den svenska medborgaren borde beredas möjlighet att förstå våra lagar, om man sökte dela upp satserna där på ett helt annat sätt än man gör, det vill säga bilda ett större antal småsatser, även om man därigenom åstadkomme, att lagtexten bleve något vidlyftigare. Jag anser nämligen, att i så fall lagarna bleve mera förståeliga för vem som helst.

Jag skall nu taga några exempel ur vattenlagen för att visa herrarna hur tillkrånglade bestämmelserna kunna vara. Vi ha först ett exempel i vattenlagens 2 kap. 23 §. Där står: »Avses med beslut, som i 22 § sägs, byggnad för tillgodogörande av vatten, och vilar beslutet på antagande, att vattnet tillhör fastighet, för vilken sökanden såsom ägare för talan i målet, må, utan hinder av vad i 22 § stadgas, påstående, som grundas därå, att vattnet eller del därav tillhör annan fastighet eller utgör oskift samfällighet för flera fastigheter eller ock allmän egendom, väckas intill dess fem år gått till ända från det beslutet vunnit laga kraft och tillika två år förflutit antingen efter utgången av den i beslutet eller sedermera i anledning av ansökan om anstånd bestämda tid för byggnandens fullbordande eller ock, där byggnaden dessförinnan fullbordats och efter besiktning anteckning därom gjorts i vattenboken, från dagen för sådan anteckning.» Ja, ha herrarna nu följt med och fått klart för sig vad denna lagparagraf innebär? Jaså inte, — nej, jag tror att det är ganska kinkigt detta. Man får verkligen sitta en god stund, om man skall få någon klarhet. Men gör man detta och har man litet träning t. ex. genom medlemskap i lagutskottet, så inser man så småningom vad meningen är. Men detta förstå däremot icke Andersson, Pettersson och Lundström, som dock beröras ganska mycket av lagen, om de exempelvis äro strandägare eller ha andra dylika intressen att bevaka. De ha, som sagt, inga möjligheter i världen att tolka en sådan formulering som denna.

Ett annat exempel är 9 kap. 69 § vattenlagen. Där heter det: »Besväras fast egendom, som löses, av sökt eller beviljad inteckning för fordran, eller kan egendomen jämlikt 11 kap. 2 § jordabalken i ägarens hand häfta för ogulden köpeskilling, varde den för egendomen bestämda ersättningen så ock, om endast en del av fastigheten löses, ersättning till ägaren för skada och intrång å den återstående delen av Konungens befallningshavande fördelad i den ordning, som för fördelning av köpeskilling för utmätningsvis såld fast egendom är stadgat. Är egendomen förutom av fordran besvärad av sådan nyttjanderätt, rätt till servitut eller rätt till avkomst eller annan förmån, varigenom egendomens värde minskas, och åtnjuter rättigheten sämre rätt än fordringen, varde fordringsägare berättigad att, om och i den mån ersättning för egendomen understiger det värde denna skulle äga, därest den ej varit av rättigheten besvärad, för den del av fordringen, som må överskjuta ersättningen för egendomen, erhålla betalning ur det till rättighetens innehavare bestämda ersättningsbeloppet, och varde gottgörelsen till dem i motsvarande mån förminskad.» Detta är också ganska tillkrånglade satser. Jag anser, att lagarna och även

en del av de förordningar, som utkomma, verkligen behöva en liten omformulering. Jag antager nämligen, att detta förslag om ändring av lagtexten även skulle beröra de utkommande förordningarna, vilka ju ofta på ett mycket kännbart sätt angå allmänheten.

Ang. införande av ett klarare och mer begripligt lagspråk. (Forts.)

Jag kan taga ännu ett exempel, ur 1919 års förordning om dyrtidstillägg till befattningshavare i statens tjänst. Detta är en mycket tillkrånglad förordning, och jag beklagar dem, som måste taga sig för att söka uttolka dess bestämmelser, och dessa skola ju dock uttolkas på allehanda ställen här i landet, då man skall utanordna dyrtidstilläggen. Författningen säger: »Vi Gustaf med Guds nåde, Sveriges, Götes och Vendes Konung göra veterligt, att sedan riksdagen i skrivelser den 24, 28 och 30 maj 1919 anmält, att riksdagen i anledning av vår framställning i ämnet och vissa i ämnet väckta motioner *ej mindre* dels å tilläggsstat för år 1919 anvisat medel för beredande år 1919 av dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst samt medgivit, att ifråga om befattningshavare vid verk och institutioner, för vilka särskilt anslag för ändamålet icke beräknats, dyrtidstillägg finge utgå av de medel, av vilka verkets eller institutionens omkostnader i övrigt bestredes, dels ock i avseende å dyrtidstillägg för år 1920 till bestridande av kostnader för nämnda förmån åt befattningshavare och pensionärer m. fl. vid sidan av huvudtitlarna som avsättning å 1920 års riksstat anvisat särskilt anslag samt förklarat, att under 1920 tillsvidare och intill dess definitivt beslut fattats rörande de medel, av vilka för sagda år kostnaderna för dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst skola bestridas, härför erforderliga belopp skola utgå beträffande befattningshavare vid verk och institutioner, för vilka särskilt anslag för ändamålet icke avsatts av de medel, av vilka verkets eller institutionens omkostnader i övrigt bestridas samt beträffande befattningshavare i övriga verk och institutioner av sist förmälda anslag, *än även* godkänt vissa allmänna grunder för dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst, hava vi» — nu kommer slutligen predikatet till det subjekt, som står i början av satsen — »funnit gott att i överensstämmelse med riksdagens beslut förordna som följer.»

Som det nu är, får man först efter alla dessa förskräckliga krumelunser slutligen reda på vad Kungl. Maj:t verkligen vill. Jag tycker för min del, att det är synnerligen olämpligt att skriva lagar och förordningar på det sättet, och jag tror, att det finnes möjlighet att dela av satserna och på det sättet åstadkomma en begriplig svenska, så att menige man verkligen förstår saken.

Jag finner det därför vara all anledning att åtminstone som opinionsyttring yrka bifall till motionen, och detta skall jag, herr talman, också be att få göra.

Herr Carlström: Herr talman! Jag får säga, att, när man nyss hörde herr Hederstiernas uttalande i frågan, blev man verkligen

Ang. införande av ett klarare och mer begripligt lagspråk. (Forts.)

missmodig, ty det gick ju ut på, att det icke tjänar något till att söka åstadkomma några förändringar. Den mänskliga förmågan tager slut, när det gäller att skriva lagar, och därför måste vi ha lagarna sådana de äro. Jag är icke mannen att bedöma, om det verkligen är så. Jag har emellertid här i all enkelhet sökt omformulera denna paragraf i förordningen om inkomst- och förmögenhetsskatt, som jag nyss drog här i kammaren. Jag skall icke låta kammaren höra, hur jag lyckats, men om någon av ledamöterna skulle önska, kan han få taga del av mitt förslag här hos mig, så att jag icke behöver belasta kammarens protokoll med detta.

Herr Hederstierna talade om kristidslagarna, om lagen angående inskränkning för viss tid i rätten att överlåta fast egendom och om lagen angående skydd åt ungskogen. Dessa lagar blevo dock så avfattade, att till och med en del jurister icke visste vart man ville komma. Såsom exempel på de missförstånd, som en så avfattad lag kan framkalla, vill jag nämna att man några dagar efter fastighetslagens prolongerande i fjol fick läsa i huvudstadstidningarna ett uttalande av jurister vilka förmenade, att denna lagen komme att i viss mån ha en fullständigt upplösande verkan på de nuvarande äganderättsförhållandena.

Strax läto de mindre tidningarna på landsbygden avtrycka detta uttalande. En tid efteråt kom en gammal lantbrukare till mig och frågade, om han nu kunde taga igen sin egendom. Jag frågade honom på vad skäl han ville göra detta. Jo, blev svaret, enligt den nya lagen skall jag ha igen min egendom, ty jag sålde den till min måg för några år sedan, och då lovade han mig guld och gröna skogar och förband sig att göra det och det, men det har han icke hållit. Nu har han icke fasta på egendomen, och därför har jag rätt att taga igen den. Detta var naturligtvis ett missförstånd, men på grund av dessa skriverier i tidningarna om hur lagarna kunde tydas, blev det en sådan förbistring på landsbygden; man visste icke, hur man hade det, när man gjorde en affär. Det kan därför sägas, att i det avseendet bör man icke släppa tanken på att söka korrektare uttrycka vad man vill. Det är alldeles tydligt, som herr Hederstierna sagt, att, när det gäller att stifta en lag, där man måste tänka sig alla möjliga fall, så blir det ganska svårt att i en kort lagtext få fram allt vad man vill. Där måste domaren naturligtvis söka att pröva lagen på varje särskilt fall. Men när det gäller att för vissa konkreta fall utsäga vad lagen åsyftar, då borde man väl kunna begära att det skall vara klarhet och reda i fråga om vad lagen vill.

Beträffande den ecklesiastika boställsordningen av år 1910 sade herr Hederstierna att man icke tänkt sig in i frågan om det är församlingen eller arrendatorn, som byggnadsskyldigheten i visst fall åligger. Men nog är det väl märkvärdigt, att man, när man stiftar en lag som denna, icke tänker på vem som skall ha skyldigheten att bygga, församlingen eller arendatorn. Härigenom har ju också inträffat, att hovrätterna kunnat döma olika. I fråga om denna lag är det väl ändå icke så, att lagstiftarna, såsom herr Hederstierna sade i

fråga om ett annat lagförslag, kunnat sitta i både nätter och dagar för att fundera ut det riktiga uttryckssättet.

Ang. införande av ett klarare och mer begripligt lagspråk. (Forts.)

Jag kan icke känna mig riktigt övertygad om att ingenting kan göras i denna sak, även om jag måste tillstå, att det är mycket svårt att i en kort lagtext säga, vad man vill och få fram en formulering sådan att den blir tillräckligt tydlig. Men man kan dock komma så långt ifråga om tydlighet, att man sätter punkt i bland och inte drager i väg 20 rader i sträck, så att man inte hinner draga andan, ty då är det icke gott för en lekman att komma tillrätta med dessa lagtexter och deras krumelurer fram och tillbaka. Jag ber, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande.

Herr Hederstierna: Herr talman, mina herrar! Det vore ju mycket tråkigt, om herr Carlström skulle tappa andan när han läser lagtext, men i så fall får han väl ta ett litet andrum mitt i meningen. Herr Carlström klagar alltjämt över den ecklesiastika boställsordningen och säger, att den icke är tillräckligt tydlig och att lagstiftarna kanske icke tagit tillräcklig tid på sig vid dess avfattande. Jag vill då erinra honom om, att den förordningen skrevs av prästlöneregleringskommittén, som höll på, om jag icke minnes orätt, i 10 à 12 år, så att nog hade den tillräcklig tid att fundera ut formuleringen. Men kommittén hade väl icke särskilt observerat denna — jag medger det gärna — mycket viktiga sak, som därför icke kommit fram i lagen så tydligt som varit önskvärt.

Herr Hage läste upp en lång historia, som utgör ingressen till dyrtidstilläggsförordningen. Men den ingressen behöver varken herr Hage eller någon annan läsa, utom möjligen en och annan ämbetsman, som kan behöva se på den saken. Den hör ju icke till lagen, och har ingenting med lagtolkningen att skaffa, utan det som bör intressera herr Hage och andra tjänstemän är grunderna, som komma efteråt i själva lagen. — Herr Hage talade också om vattenrättslagen, som skulle vara så krånglig. Om jag icke misstager mig, satt dock herr Hage med i det utskott, som behandlade denna lag. Det hade väl varit lämpligt då att omformulera lagen och göra den lättfattligare i stället för att komma nu efteråt med klagomål. Men jag vill säga herr Hage att om han skulle gjort ett sådant försök, så skulle han nog kommit underfund med, att det icke är så lätt. Man kan icke bryta av en mening hur som helst utan måste se till, hur det blir med sammanhanget.

Jag hade i höstas tillfälle att se litet på ett lagförslag, som var mycket detaljerat och kanske icke hade de långa meningarna, som herr Hage nu var så bekymrad över. Till följd av detaljrikedomen och de många satserna blev det emellertid en förfärlig lunta av detta förslag, och de civila medarbetarna, som icke voro lagkloka, sade: Låt oss för all del slippa sådana här långa lagar, ty vi hitta aldrig i dem, utan vi vilja ha den vanliga koncisa formen. Saken är den, att vill jag ha ett koncist stadgande om en bestämd sak, så går det icke ihop om man icke säger precis så och så. Man kan icke skriva lagar på samma sätt som man skriver romaner.

Ang. införande av ett klarare och mer begripligt lagspråk. (Forts.)

Herr Hage: Herr talman! Jag skall be att få upplysa den föregående talaren om, att när vi började arbetet inom det särskilda utskott, som behandlade vattenrättsfrågorna, gjorde jag just det yrkandet som den föregående talaren ansåg, att jag borde ha gjort, nämligen att man skulle se till, att lagtexten blev så tydlig som möjligt, så att man toge bort sådana vanskapligheter som »vad i ty fall sägs» och dylikt som står på vissa håll. Jag tycker man borde kunna rensa bort detta och få nutidsvenska. Nu fick jag emellertid det beskedet, att det var så svårt att göra detta, ty man kunde ju icke ge sig in på saken i utskottet. Dessutom antyddes det såvitt jag kan erinra mig, att, om man skulle göra det, borde det ske ungefär samtidigt och enhetligt för hela lagstiftningen. Nu har man väl den uppfattningen här, att det bör göras i varje särskilt fall, där ändringar äro av nöden.

Jag skall gärna erkänna, att det icke är så lätt att inom utskottet verkställa en sådan formulering, som blir tydligare än den vanliga lagtexten, om man icke har tid på sig. Men om det exempelvis förhåller sig så att riksdagen i ett uttalande begär att vederbörande, som skola från början utarbeta lagarna, böra skriva dessa på annat sätt, så borde det kunna få *någon* verkan.

Jag tycker, det vore en effektivare väg, om man kunde få det därhän, att de kommitterade och sakkunnige, som i första hand skola utforma lagarna, redan från början gjorde detta på ett sådant sätt, att man åtminstone kunde få kortare satsbildningar. Jag kan icke förstå, att det skulle vara omöjligt att uttrycka en sak på ett koncist sätt genom att använda kortare och enklare satsbildningar. Man har ju ofta sett, att denna vana att skriva långa meningar är något, som hänger vid hos vissa personer, under det att andra med användande av korta satsbildningar lyckas få fram samma sak. Jag tror vi alla böra vara överens om att detta senare sätt att uttrycka sig egentligen är mycket lättare att förstå. Det blir en begripligare svenska, och sålunda blir det också lättare för dem, som skola tolka vad som skrivits. Jag håller alltså före, att man har all anledning att fortfarande tro, att vederbörande, som skriva dessa lagar, äga möjlighet att från början skriva dem på ett annat sätt.

Till den siste ärade talaren, som gjorde den anmärkningen att vederbörande tjänstemän ju icke behövde läsa hela ingressen till förordningen om dyrtidstilläggen, vill jag säga, att de, som skola expediera denna författning, dock hava anledning att gå in på den saken, och jag vet, att tjänstemän i ganska framskjuten ställning tyckt, att det varit rysligt konstiga saker i hela denna inledning med dess märkvärdiga mellansatser. Detta kunde ha uttryckts på helt annat sätt, så att det blivit begripligare.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr vice talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och förklarade herr vice talmannen sig anse den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Carlström begärde emellertid votering.

Sedan i anledning härav herr vice talmannen tillkännagivit, att votering komme att äga rum, lämnades på begäran ordet ånyo till

Ang. införande av ett klarare och mer begripligt lagspråk. (Forts.)

Herr Carlström, som yttrade: Herr talman! Då det kan vara möjligt, att voteringen skulle kunna bli fullständigt missvisande i detta fall, på grund av att även de, som önskat ett tydligare lagspråk, i misströstan om att någon rättelse kan ske nu rösta för avslag å motionen och detta skulle uppfattas så från lagförfattarnas sida »att allt är bra som det är», skall jag be att få återtaga mitt yrkande om votering.

Denna hemställan bifölls, varefter den av herr vice talmannen uttalade ovan angivna uppfattningen angående svaret på de framställda propositionerna blev med klubbslag såsom kammarens beslut befästad.

§ 14.

Föredrogs andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 15, i anledning av första kammarens beslut rörande en inom nämnda kammare väckt motion angående åtgärder för åstadkommande av ett verksamt utrotningskrig mot bostadsohyra; och blev utskottet däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 15.

Ang. befrämjande av äktenskapsbildningen.

Till avgörande förelåg nu andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 16, i anledning av dels i andra kammaren väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om äktenskapsbildningens befrämjande genom statens medverkan, dels första kammarens beslut rörande inom denna kammare väckt motion angånde samma ärende.

I en inom andra kammaren väckt och till dess andra tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 283, hade herr *Pettersson* i Södertälje hemställt, att riksdagen ville besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning, huruvida och på vad sätt genom statens medverkan äktenskapsbildningen i vårt land skulle kunna verksamt befrämjas, samt därefter för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Till utskottet hade jämväl hänvisats ett från första kammaren ankommet protokollsutdrag, nr 424, innefattande delgivning av sistnämnda kammares beslut över dess första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 9, i anledning av en av herrar von Koch och Petrén väckt motion, nr 191, i samma ämne.

Utskottet hemställde, att andra kammaren, med anledning av förevarande motion samt med biträdande av första kammarens i ärendet fattade beslut, för sin del måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa utredning, huruvida och på vad sätt genom statens medverkan äktenskapsbildningen i vårt land skulle kunna verksamt befrämjas,

Ang. befrämjande av äktenskapsbildningen. (Forts.)

samt därefter för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredning kunde föranleda.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr Sköld: Herr talman, mina herrar! Jag blev ganska förvånad, då jag fick läsa i förevarande betänkandet, att andra tillfälliga utskottet i år varit berett att enhälligt, utan reservationer tillstyrka bifall till de motioner, det här gäller.

Jag vill ändå erinra om, hurusom för så kort tid sedan som år 1918 motioner i liknande syfte då framlades och hurusom andra kammaren då utan vidare avslog dessa, trots att de även den gången tillstyrktes av ett enhälligt utskott.

Jag skall för min del nu icke ingå på själva grundvalen för de föreliggande frågorna. Motionärerna uttala på ett ställe, att de icke vilja behandla frågan om nativitetens höjande, därför att denna fråga vore så omtvistad. Jag tror, att alla de utgångspunkter, som motionärerna ha i sin motion, i själva verket äro omtvistade, och jag tror, att man kan undvika en svår och långrandig debatt, om man underlåter att gå in på de åskådningar, som ligga bakom motionerna.

Jag vill i alla fall uttala som min mening, att hela uppläggningen av problemet vittnar om en något ensidig och ytlig uppfattning om de sociala företeelserna. Jag vill bara peka på en liten passus i motionärernas framställning, den passus, som säger, att, om man lämnar bosättningshjälp åt landsbygdsbefolkningen, åt den jordbrukande befolkningen, man därigenom möjligen skulle i någon mån motverka landsbygdens avfolkning. Men det finns väl ändå icke någon som inbillar sig, att folket flyr från landsbygden till städerna därför, att då man vill gifta sig, det är lättare att sätta bo i staden än på landet. Det är nog helt andra saker, som ligga bakom detta förhållande.

Jag vill i alla fall uttala som min mening, att hela uppläggninfattning, som kommit fram i samband med detta utskottsutlåtande. Jag vill då först framställa den frågan: tror någon att man åstadkommer det resultat, vartill man syftar genom förslag sådana som dessa, tror någon att de åtgärder, som man vill vidtaga, skola leda till förverkligande av önskemålet att medföra höjning av äktenskapsfrekvensen och att åstadkomma flera äktenskap i Sverige? Om det skulle förhålla sig på det sättet, att man rätteligen kunde besvara denna fråga med ja, då bör man bevisa först och främst, att man nu gifter sig för litet och därnäst, att det verkligen skulle bliva flera äktenskap genom bifall till dessa förslag d. v. s. att det vore bristande tillgångar i och för bosättning, som medföra motvilja mot äktenskap. Jag har nu icke alltför stor erfarenhet på detta område, men nog skulle jag vilja tro, att det visserligen kan hända en och annan gång, att människor undvika att ingå äktenskap, därför att de icke äro i tillfälle att sätta bo. Men detta torde mestadels ha inträffat i sådana fall, då man har så stora pretentationer, att, enligt min uppfattning, icke några lagstiftningsåtgärder, icke några åtgärder i värl-

den skulle vara tillräckliga att åstadkomma ändring i ifrågavarande tendenser. I stället torde det förhålla sig på det sättet, att om folk gifter sig för litet, beror detta därpå, att mannen icke är i stånd att försörja sin familj, d. v. s. försörjningsmöjligheterna äro för små för honom. Men det finns väl ingen som sätter i fråga, att man skaffar ökade försörjningsmöjligheter genom ett bifall till vad utskottet här tillstyrkt. Bara dessa synpunkter torde vara tillräckliga för att motivera ett avslag å utskottets hemställan.

Ang. befrämjande av äktenskapsbildningen. (Forts.)

Jag vill emellertid anföra ännu en liten sak. Vi ha ju här i Sverige en socialförsäkring eller rättare olika grenar av socialförsäkring. Motionärerna ha nu kommit till det resultat, att deras syften bäst främjas genom en ny gren av socialförsäkringen. Hittills har emellertid socialförsäkringen i detta land inskränkt sig till att sysselsätta sig med människor, som av en eller annan anledning kommit i en olycklig ställning, människor, som blivit gamla eller råkat ut för olycksfall, och vi våga hoppas att vi snart komma dithän, att det är möjligt att genomföra en försäkring mot arbetslöshet. Den sociala försäkringen har sålunda hittills alltid närmast syftat till att motarbeta samhällets avigsidor, att hjälpa dem, som på det ena eller andra sättet blivit ogynsamt ställda. Nu kommer man och vill ha en utredning angående en ny gren av socialförsäkringen, en socialförsäkring, som syftar till att ge människorna bosättningsmöjligheter. Jag är för min del icke i stånd att överskåda, hur långt detta skulle föra, men jag tror att en politik i dylik riktning skulle vara synnerligen omotiverad, och jag tror, att den är särskilt omotiverad nu, därför att de sidor av socialförsäkringen, med vars genomförande vi hittills sysslat, icke äro fullständigt ordnade. Såsom jag nyss påpekade, ha vi ännu inte hunnit få arbetslöshetsförsäkring och beträffande vår ålderdomspensionering och olycksfallsförsäkring torde det kunna sägas, att det är synnerligen tvivelaktig, om de kunna anses fylla sin uppgift. Det torde alltså vara mycket att göra ännu på detta område. Vi komma säkerligen att få kasta ned många miljoner på dessa försäkringsgrenar, innan de bliva tillfredsställande. Under sådana förhållanden tycker jag det icke är något skäl att gå åstad och experimentera med några nya riktlinjer för socialförsäkringen, så länge vi icke kommit i tillfälle att utföra de planer vi hittills haft.

Ur dessa synpunkter, herr vice talman, ber jag att få yrka avslag på utskottets hemställan.

Herr Moberger: Herr vice talman! Jag skall först be att få rätta ett litet misstag som den föregående ärade talaren gjorde sig skyldig till. Han sade, att denna kammare år 1918 »utan vidare» avslog en liknande motion som denna, och att motionen även då var tillstyrkt av ett enhälligt utskott. Nu förhöll det sig dock så, att motionen då icke var tillstyrkt av ett *enhälligt* utskott utan av ett utskott med tre reservanter. Och vidare var det efter en ganska lång debatt och med ganska svag majoritet, som kammaren då avslog motionen.

Ang. befrämjande av äktenskapsbildningen. (Forts.)

I år har nu utskottet enhälligt tillstyrkt dessa motioner. Åtminstone någon av de reservanter, som förut funnos och som i år deltagit i ärendets behandling, har låtit sina betänkligheter falla. Jag ber att få påpeka att inom första kammaren motionerna enhälligt tillstyrkts av utskottet och bifallits av kammaren utan votering. Det synes sålunda, som om man där oberoende av partiståndpunkter i övrigt ansett, att det kunde vara skäl att göra en sådan utredning som föreslagits. Och som sagt andra tillfälliga utskottet har även i år hållit före att utredning borde ske.

Jag anser för min del, att det spörsmål, som här ligger före, är av så stor betydelse, att en utredning i saken är väl motiverad och av behovet påkallad. Utskottet, liksom motionärerna, förutsätter ju för sin del, att utredningen skall vara förutsättningslös, då nämligen utskottet anhåller, att Kungl. Maj:t skall låta verkställa en utredning, »huruvida och på vad sätt genom statens medverkan äktenskapsbildningen i vårt land må kunna verksamt främjas samt därefter för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kan föranleda». Motionärerna ha såväl i första kammaren som i denna kammare pekat på flera åtgärder, som äro möjliga för befrämjande av detta syftemål, såsom bosättningshjälp, särskilt för statstjänare och jordbruksbefolkning, införande av spartvång, anlitande av frivillig försäkring o. d. Jag ber att få påpeka, att såväl socialstyrelsen som pensionsstyrelsen tillstyrkt utredning i motionernas syfte.

Vad speciellt beträffar det uppslag, som pensionsstyrelsen kommit med, att kombinera frivillig försäkring och pensionsstyrelsens allmänna försäkring, förefaller detta mig verkligen vara ett uppslag, som i varje fall är värt att undersökas. Allt skäl synes mig föreligga för riksdagen att ingå med en skrivelse till Kungl. Maj:t i denna sak. Och det vill också synas, som om motionärerna särskilt tänkt på nyssnämnda omständighet.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Engberg: Herr talman! Det är alldeles riktigt, som den förste ärade talaren erinrade, att denna kammare avvisade en motion i enahanda riktning och gav underbetyg åt det utskott, som hade om hand frågan, då den förelåg 1918.

Jag kan nu inte finna, att den omständighet, på vilken utskottet i år pekar, nämligen att förra gången delvis andra synpunkter spelade in vid motionens bedömande skulle få tagas till intäkt för ett påstående om, att nu ligger saken på ett helt annat sätt, nu kan riksdagen utan vidare gå med på utskottets förslag. Jag kan icke se på frågan så. Ty vad är det man vill åstadkomma? Jo, att äktenskapsbildningen skall främjas. Ja, Herre Gud, det kan ju vara gott och väl att vilja främja äktenskapsbildningen, men vad skulle detta få för praktiska följder? Man skulle hjälpa vissa personer, som ha ekonomiska svårigheter, att så att säga komma över föret i portgången, men sedan skulle naturligtvis icke staten träda hjälpande emellan på något sätt, t. ex. genom att se till att vederbörande barn

finge underhåll och understöd. Det hela finge alltså till följd, att det skulle lämnas bidrag från statens sida för själva bosättningen. Det som här åsyftas bleve endast ett artificiellt stöd för bosättningen, som kunde hämna sig då det gällde barnens underhåll och uppfostran. Det förefaller mig, som om hela detta sätt att taga på problemet alltför mycket har smak av *socialt kvacksalveri*.. Ty vill man göra något verksamt i syfte att få till stånd ekonomiskt bärkraftiga äktenskap, då bör man icke slå in på den vägen, att man utreder, hur bidrag skall lämnas i den ena eller andra formen till dem, som vilja ingå äktenskap, utan vid behandlingen av frågan hur man bör främja äktenskapsbildningen, rullar sig naturligen hela den stora frågan upp om ett socialt förbättrande, ett ekonomiskt förbättrande av hela samhället. För övrigt får jag säga, att jag kan inte förstå, varför man är så oerhört angelägen om att främja äktensakpsbildningen. Är det månne så, att äktenskapsfrekvensen är hotad? Har den gått ned på något sätt? Mig veterligen har äktenkapsfrekvensen under de gångna 10 åren hållit sig konstant. Det är visserligen sant, att *giftermålsfrekvensen* har gått tillbaka, men äktenskapsfrekvensen har hållit sig på samma nivå, så någon anledning att ur *den* synpunkten här tillgripa dylika åtgärder kan jag icke anse föreligga. När vi förra gången diskuterade denna fråga, hade vi från vårt håll anledning framhålla, att, om man över huvud taget vill verksamt bidraga till att skapa bättre förhållande på detta område, så skall man inte gå någon annan väg än den vanliga, att man söker få bostadsfrågan bättre löst, att man söker få bättre ekonomiska och sociala förhållanden för folket, att man ser till att arbetslösheten avskaffas o. s. v., o. s. v. Men att på dessa vägar, som här föreslås, försöka åstadkomma en förbättring, det förefaller mig dock vara ett fuskverk av den beskaffenheten, att jag för min del inte kan ge det min röst. Jag förstår mycket väl att det ligger bakom en stor fond av välvilja och av filantropiska synpunkter gent emot de unga tu, som blivit förälskade och tänka gifta sig och ha litet svårighet att skaffa sig ett bo. Och jag förstår också mycket väl de synpunkter, som säkerligen från motionärernas sida ligga bakom, att det bör dock ligga i samhällets intresse att se till, att dylika människor kunna få litet trevnad och inte alldeles avstängas från möjligheten kanske att ingå sitt äktenskap, bara för att de inte ha råd att sätta bo. Men jag får säga gentemot den synpunkten, att för mig väger tyngre den risk, som följer av att man åstadkommer ett artificiellt upphjälpande vid själva starten för att sedan lämna vederbörande åt sitt öde, med möjlighet att barnen, som födas i familjen, sedan få lida för att det inte fanns tillräcklig ekonomisk ryggrad för att upprätthålla det där äktenskapet. Jag tror, att det är ett missriktat nit alltså, som ligger bakom dessa motioner och bakom utskottets hemställan, och jag tvekar inte ett ögonblick för min del, herr vice talman, att yrka avslag å denna hemställan.

Ang. befrämjande av äktenskapsbildningen. (Forts.)

Herr Larsson i Kroken: Herr vice talman! Då jag inom

Ang. befrämjande av äktenskapsbildningen. (Forts.)

utskottet har biträtt detta skrivelseförslag, skall jag be att få säga några ord.

Den föregående ärade talaren, herr Engberg, tycktes vara likgiltig för huruvida äktenskapsfrekvensen minskas eller ökas. Jag skulle emellertid vilja säga några ord om denna fråga ur landsbygdssynpunkt.

Det är nämligen så, att förhållandena på landsbygden många gånger tvinga unga människor, som vilja bilda äktenskap, att lämna landsbygden och bege sig till städerna eller industrien. Det är många ungdomar, som ämna bilda äktenskap och som ingenting hellre önska än att stanna på landet och skaffa sig utkomst genom jordbruk, men till följd av penningbrist är det dem icke möjligt. Det går inte att skaffa sig jordbruk och stanna kvar på landet utan ett visst kapital. Nu har ju staten gjort åtskilligt för att skaffa egna hem och såmedelst bidraga till att bereda möjlighet att stanna kvar på landet. Men jag menar, att därvidlag är ännu alldeles för litet gjort, att där kan göras och bör göras ännu mycket mera från statens sida för att bereda möjlighet för dem, som kunna och vilja bruka jord, att stanna kvar vid jordbruket och inte ge sig iväg till städerna och industrien. Detta har varit huvudskälet till att jag biträtt detta skrivelseförslag. Ty det torde vara möjligt att komma med några nya uppslag genom denna utredning. Vi ha sagt i motiveringen, att utredningen skall inte bara taga sikte på bostadsförhållandena och deras förbättrande utan även på egnahemsförhållandena på landet. Det klagas och skrives så mycket och med rätta om flykten från landet till städerna. Men den har sina vissa orsaker, såsom jag redan nämnt. Det är t. ex. ett par sådana unga människor på landet, som tänka bilda äktenskap. De gå och vänta ett år, två år och fundera, huru de skola bära sig åt. Följden blir till sist, att de ingen annan möjlighet se än att flytta till staden eller ett industrisamhälle. Där kunna de få hyra ett rum, där kunna de få arbete båda två till att börja med och skaffa sig litet möbler m. m. Där går det att bilda äktenskap utan kapital. Men vid jordbruket går det inte. Även om de äro så anspråkslösa, att de vilja taga ett torpställe, så måste de ha uppsättning, någon ko, redskap och dylikt, och det kostar mycket pengar. Det blir skuldsättning, alltför stor skuldsättning från första början, och det är inte trevligt att dragas med. Sådana omständigheter tvinga många, som vilja ingå äktenskap, till städerna. Men om man kunde bereda bättre möjligheter att stanna kvar på landet och att få jord på billiga villkor för sådana, som vilja ha jord, så tror jag, att det skulle underlätta äktenskapsbildningen på landsbygden. Och jag kan för min del icke se saken annorlunda, än så att det är önskvärt, att det bildas så många äktenskap som möjligt och helst tidiga äktenskap, ty det har visat sig, att de tidiga äktenskapen äro i regel de lyckligaste äktenskapen.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Ang. befrämjande av äktenskapsbildningen. (Forts.)

Herr Pettersson i Södertälje: Herr vice talman! Herr Engberg motsatte sig utskotets skrivelseförslag på den grund att utskottets sätt att taga på problemet skulle stöta på »socialt kvacksalveri». Detta herr Engbergs yttrande, som ju är ett upprepande av vad han sade, då vi behandlade denna fråga för ett par år sedan, påminner om den store norske skaldens ord: »Slå Spillet over Ende, daa har De mig sikker», medan han däremot icke ville vara med om vad han föraktfullt kallade att »flytte Brikker». Att »flytte Brikker» det skall väl vara detsamma som det nu lika föraktfullt kallas »socialt kvacksalveri». Men, mina herrar, jag hemställer till er, om vårt arbete här inte ändå till stor del just måste vara att »flytta brickor», d. v. s. att vidtaga en eller anan enstaka åtgärd eller komplex av åtgärder för att tillgodose det ena eller det andra samhällsbehovet. Jag undrar, om vi i allmänhet hava tillfälle till att verkställa sociala omdaningar i stort, vilket tycks vara herr Engbergs lagstiftningsideal. Jag fruktar, att vi ofta helt blygsamt och anspråkslöst måste nöja oss med vad han kallar för socialt kvacksalveri. Därmed skall ej förnekas, att det kan finnas någonting, som verkligen och i dålig bemärkelse gör skäl för denna beteckning och som man bör akta sig för. Men att man i många fall isnkränker sig till den ena eller andra för särskilda ändamål avpassade åtgärden behöver visst inte innebära något verkligt föraktligt socialt kvacksalveri.

Vad som den här gången föranleder herr Engbergs motstånd mot saken tycks egentligen vara det, att han icke ser någon garanti för att om man befrämjar äktenskapsbildningen, också de barn, som kunna bli en följd av de nya äktenskapen skulle få någon hjälp. Han tycktes, så vitt jag förstod, numera egentligen inte i princip ha så mycket emot, att man söker främja äktenskapsbildningen. Men barnen, dem vill ni inte bry er om, menade han. Jag förstår inte, hur herr Engberg kan komma till en sådan missuppfattning av förslaget. Jag kan inte finna att något vare sig i motionen eller i utskottets utlåtande går ut på, att barnen skulle lämnas vind för våg. Då man för övrigt tänker på, huru riksdagen under de sista åren ställt sig till denna fråga, så tycker jag, att det pekar i den riktningen, att riksdagen känner ganska varmt för barnen och ungdomen. Jag erinrar om de verkligt storartade förändringar i vårt skolväsen, som skett genom införandet av yrkesskolorna och fortsättningsskolan. Visar inte detta, att hos den svenska riksdagen finns ett varmt hjärta för barnen och deras framtid och utbildning? Vi ha också under de sista åren slagit in på den vägen att bevilja studielån åt fattiga ungdomar — och jag hoppas, att den metoden skall komma att bliva ännu mera använd —. Riksdagen har sålunda visat, att det icke är dess mening, att det är nog med att bara hjälpa föräldrarna utan att även ungdomen i många fall behöver hjälp från samhällets sida, och man behöver nog icke misströsta om, att riksdagen också i framtiden skall i det fallet förstå sin plikt.

Ang. befrämjande av äktenskapsbildningen. (Forts.)

Herr Sköld ställde sig mycket skeptisk till saken. Han undrade, om det skulle kunna åstadkommas något genom de antydda åtgärderna. Ja, först och främst skulle väl enligt mitt förmenande den ifrågasatta utredningen visa, i vad mån man genom dessa åtgärder skulle lyckas åstadkomma någonting. Men i sista hand blir det naturligtvis verkligheten själv, som får bli prövostenen för huruvida förslaget har någon bärkraft eller icke. Det kan icke hjälpas, att detta liksom mycket annat i viss mån måste få karaktären av ett experiment.

Herr Sköld undrade vidare, om någon tror, att folk inte gifter sig, därför att de inte ha medel till bosättning. Ja, ofta är det nog fallet när unga personer icke gifta sig, att det är just där skon klämmer att de sakna nödiga medel.

När man skall taga ställning till denna sak, så bör man göra klart för sig, hur staten har anledning att se på äktenskapsbildningen. Staten kan, för att tala logiskt, som herr Engberg älskar att göra, betrakta äktenskapsbildningen inom samhället på tre olika sätt. Den kan betrakta den såsom en skadlig eller åtminstone betänklig sak. Den kan för det andra ställa sig alldeles likgiltig. Och den kan slutligen för det tredje betrakta äktenskapsbildningen såsom någonting för staten värdefullt. Jag vill inte ett ögonblick tänka mig, att herr Engberg eller herr Sköld betrakta äktenskapsbildningen såsom någonting i och för sig för staten betänkligt. Men de synas mena, att staten kan och bör ställa sig tämligen likgiltig till saken. Jag återigen menar, att staten aldrig får glömma, att äktenskapsbildningen är någonting ur statens synpunkt synnerligen värdefullt. Och om det är riktigt, så anser jag det också väl på sin plats, att staten med hänsyn till förhållandena, sådana de föreligga, låter undersöka vad staten lämpligen kan göra för att i någon mån främja densamma.

Jag medger gärna, att det kan tänkas många projekt i den vägen, som icke äro lyckliga eller lämpliga, och jag medger också gärna, att det icke vore så välbetänkt att inrikta sig särskilt på att genom mer eller mindre artificiella medel höja nativiteten. Men i alla fall hava både i motionen och under den föregående diskussionen framhållits en del åtgärder, som synas väl förtjänta att övervägas. I sådant avseende må först och främst nämnas ytterligare åtgärder i syfte att bereda familjeförsörjare lindring i beskattningen. Man kan också tänka sig den utvägen, att staten underlättade sparandet för ungdomar, som i framtiden komma att bilda egna hem. Det har pekats på förslag framställda i utlandet att ungdomar i åldern 18 till 30 år skulle åläggas tvång att avsätta viss del av sin arbetsförtjänst till ett bosättningskapital, och man skulle med ett sådant system kunna tänka sig, att staten lade en slant till vad vederbörande själva kunna åstadkomma.

En föregående talare sade, att man icke kunde genom sådant åstadkomma bättre sociala förhållanden över huvud taget. Ja, det må vara sant — sparsamheten är dock av en viss betydelse för det

ekonomiska tillståndet inom samhället över huvud taget, och kan man genom åtgärder av antydd art i någon mån främja sparsamheten, så har man på indirekt väg bidragit till skapande av bättre ekonomiska förhållanden.

Ang. befrämjande av äktenskapsbildningen. (Forts.)

Utan att sålunda för min del vilja överdriva sakens betydelse tror jag dock, herr talman, att den är förtjänt av en sådan undersökning, som utskottet föreslagit, och jag ber därför att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Hedvall: Herr talman! Då jag i utskottet varit med om att tillstyrka bifall till ifrågavarande motion ber jag att få säga några ord.

Jag vill då först som sist meddela att jag icke väntar mig allt för stora resultat av en blivande utredning i denna fråga. Men jag har icke kunnat finna ett enda skäl, som talar mot att en sådan utredning kommer till stånd. Jag tror, att man i det sammanhanget icke behöver frukta någon stor utredningskommitté eller något dyligt. Jag för min del har då icke tänkt åt det hållet, då jag inom utskottet varit med om att behandla frågan, utan jag har sett frågan ungefär så, som första kammarens tillfälliga utskott 1918, vars uttalande andra kammarens andra tillfälliga utskott i år gör till sitt. Utskottet säger på sidan 5, att det synes utskottet, »att socialstyrelsen äger större förutsättningar att verkställa utredningen i fråga än en särskilt tillsatt kommitté, samt att denna utredning och avgivande av förslag lämpligen böra kunna ske i samarbete och samförstånd med pensionsstyrelsen». Om det sålunda finnes någon skräck för en stor utredningskommitté, tycker jag, att denna skräck åtminstone icke behöver medverka till att utskottets utlåtande avslås.

En annan sak, som bidragit till, att jag för min del gått med på att tillstyrka bifall till motionen, är, att jag väntar mig vissa andra problem belysta i det här sammanhanget liksom utskottet på sidan 6 framhållit. Här har gent emot utskottsutlåtandet och gent emot motionen framhållits, att det skulle innebära socialt kvacksalveri att bifalla utskottets hemställan och sålunda gå med på motionen. Men jag vill hemställa till den ärade talare, som framhöll den synpunkten, om detta verkligen kan få vara avgörande. Det synes mig, att det kunde bliva väl många tillfällen att yrka avslag på motioner i denna kammare, om detta skäl skulle ha en avgörande betydelse.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Sköld: Herr talman! Jag skall bara be att få säga herr Pettersson i Södertälje, att det kan visseligen vara sant, att utredningen får visa, om detta skulle bliva till nytta, men jag har fattat andra kammarens ställning till dessa frågor på det sättet, att det dock gällde för oss här i denna kammare att pröva, huru-

Ang. befrämjande av äktenskapsbildningen. (Forts.)

vida vi anse, att detta kan leda till någon nytta för att icke onödigt belasta statsverket med kommittéutredningar, och jag har fortfarande den uppfattningen, att det icke kan leda till något resultat. Jag har så mycket mer fått bestyrkt denna min uppfattning, som under den pågående diskussionen, så vitt jag kunnat fatta, i utskottsutlåtandena i båda kamrarna man tämligen enhälligt uttalat sig för att åtgärderna borde vidtagas i samband med statens försäkringsväsen, och jag har då dragit den slutsatsen, som jag tror, att man är i stånd att draga såväl av motionerna som av betänkandet, att man framför allt avser att få hjälp till själva bosättningen. Det är ju det, som jag anser icke kan leda till något resultat. Men då förefaller det mig, som om försvararna av utskottets uppfattning också hyste samma mening, därför att jag ber kammaren lägga märke till, att jämt och ständigt dyka upp andra frågor. Det bästa exemplet gavs väl av herr Larsson i Kroken, som icke tänkte på husgeråd, på själva bosättningen utan på åker och äng och boskap, över huvud på hela utrustningen för att driva lantbruk. Men, mina herrar, ha vi icke kommit in på andra frågor, ha vi inte kommit in på egnahemsfrågan, på frågan, huru man skall skaffa möjligheter för det svenska folket att försörja sig, och herr Hedvall påpekade alldeles nyss, att han väntade sig största resultatet av en undersökning av vissa speciella frågor såsom egnahemsfrågan och bostadsfrågan. Och det är just däri jag anser, att faran ligger. Jag anser detta vara den allra svagaste punkten. Här ställer man upp en schablon, d. v. s. äktenskapsbildningen, och så vill man utifrån denna synpunkt undersöka egnahemfrågan och andra stora samhällsfrågor, som enligt min uppfattning ha sitt speciella intresse för sig och som icke kunna ha någon nytta av att bliva betraktade i detta isolerade sammanhang.

Det är därför, herr talman, som jag ännu en gång vill understryka, att detta icke kan komma att leda till något resultat, och att denna utredning därför icke är nödig. Därför ber jag att få yrka avslag.

Herr Pettersson i Södertälje: Herr talman! Blott några ord till svar! För att skrämma kammaren från att bifalla förslaget anförde den siste ärade talaren att statsverket icke borde belastas med några nya kommittéutredningar. Jag vill i anledning därav framhålla, att vid den föregående behandlingen av denna fråga det oemotsagt uttalats, att en utredning som denna icke lämpligen bör bliva en kommittéutredning, utan att den bör kunna överlämnas åt socialstyrelsen. Någon särskild kommittéutredning behöves sålunda icke.

Så framhöll den siste ärade talaren, att det är ju så mycket, som sakens försvarare vilja ha med i utredningen; det är än det ena och än det andra och ständigt nya förslag. Men detta visar ju endast, att saken i sig själv är givande, och att det finnes ett mycket rikt material för en utredning. Talaren framhöll också, att vad

man framför allt åsyftade var hjälp till bosättningen, vilket han ansåg vara en svaghet. Detta påminner mig om att för några år sedan framställdes offentligen just ett förslag att medelst skärpt arvsbeskattning skaffa medel att utdelas till bosättningshjälp åt unga personer, som ville gifta sig. Men det märkliga är, att den som framställde detta förslag var en man, som mer än någon annan här i landet ivrat mot en alltför stark nativitet, nämligen professor Knut Wicksell.

Ang. befrämjande av äktenskapsbildningen. (Forts.)

Nu har emellertid jag för min del icke framför allt tänkt på denna utväg, utan de övriga åtgärder, som jag framhöll i mitt förra anförande, ha för mig legat närmare till hands. Men detta utesluter icke, att även frågan om bosättningsshjälp bör undersökas.

Herr talman jag vidhåller mitt yrkande.

Herr E n g b e r g: Herr talman! Herr Pettersson i Södertälje förklarade i sitt första anförande, att det gällde dock att taga den ena åtgärden efter den andra och att icke gå direkt till de stora ekonomiska samhällsfrågorna. Ja, alldeles riktigt, herr Pettersson i Södertälje! Men det är dock så med det här spörsmålet, att jag ber att få fråga: vad tjänar det till att slå in på denna väg? Åstadkommer man något, som kan betraktas som önskvärt? Bliva icke konsekvenserna av den beskaffenheten, att de vända sig till nackdel, särskilt med hänsyn till vad jag påpekade i mitt första anförande, nämligen att de komma att verka ödesdigert i den riktningen att den ekonomiska ryggraden i dylika äktenskap i fortsättningen icke skulle kunna upprätthållas, och att det därför bleve svårt att giva barnen det understöd och det underhåll, som är nödvändigt. Det är visst icke på det sättet, som den föregående ärade talaren sade, att jag har sagt, att jag icke har något principiellt mot att främja äktenskapsbildningen just nu. På denna punkt har jag *icke* uttalat mig. Jag har bara konstaterat det faktum, att det föreligger icke någon tvingande anledning att göra det, alldenstund äktenskapsfrekvensen håller sig konstant. Den har icke sjunkit. Och jag har ingen som helst personlig övertygelse, att det är nödvändigt att höja denna äktenskapsfrekvens. Jag lutar snarare åt den åsikten, att den är tillräcklig för vårt lands vidkommande. Det är dock ett faktum, att det skulle bliva de minst bemedlade, som skulle taga mot dessa bidrag. Nu vet varje människa, att det är på det sättet här i landet, att barnantalet står i omvänd proportion till förmögenheten. Vi ha de största barnskarorna hos de fattiga under det att de, som befinna sig i ekonomiskt bättre ställda skikt, hålla sig med tvåbarnssystemet, som de eljest, när de ansluta sig till diverse sedlighetsföreningar ute i landet, bekämpa. Men det är klart, att om här gives bidrag särskilt för det här ändamålet, så kommer det att betyda, att giftermålsfrekvensen kommer att tilltaga inom dessa ekonomiskt sämst ställda skikt. Därav följer, att det blir en ytterligare disproportion i nativitetsförhållandena. Det blir en ytterligare disproportion så till vida, att vi alltjämt ha samma barnantal i de ekonomiskt starka skikten men få ett allt större antal i de ekonomiskt svaga skikten.

Ang. befrämjande av äktenskapsbildningen. (Forts.)

Och det är det förhållandet, som väl ändå icke på något sätt kan vara önskvärt.

Nu förklarades det från herr Hedvall, att det var icke så farligt att gå med på den här utredningen. Det var icke fråga om att här skulle bliva en kommittéutredning bara om äktenskapsbildningen, utan det huvudsakliga var, att man kunde få vissa andra betydelsefulla frågor belysta i det här sammanhanget. Det är verkligen det yttrandet i utskottsbetänkandet, som jag finner ganska underligt. Det är väl icke meningen att genom en undersökning av vad som kan göras för äktenskapsbildningens befrämjande få den belysningen och den undersökningen av de uppräknade frågorna, bostadsfrågan, egnahemsfrågan o. s. v., som vi alla önska. De frågorna måste givetvis undersökas i ett *helt annat sammanhang* och *från andra utgångspunkter och förutsättningar*, och jag betonar ännu en gång, att det grundläggande i denna fråga är att åstadkomma bättre sociala och ekonomiska förhållanden. Men då jag är alldeles övertygad om att man icke har att förvänta en förståelse för den omläggning av samhällssystemet, som är nödvändigt för att få en ny grundval att bygga dylika hem på, så är jag också alldeles övertygad om, att många av dem, som se detta som en socialpolitik, som är högst modern, komma att rygga tillbaka, när de ställas inför andra krav, som dock äro oundgängliga krav, när det gäller att skaffa förutsättningar för lyckligare hem och större möjligheter för det ekonomiska underlaget för äktenskapen.

Jag kan icke neka till, att om det är så, som herr Pettersson i Södertälje säger, att man skulle ha bara tre möjligheter att från statens synpunkt se på denna fråga, nämligen så att den antingen är skadlig, likgiltig eller gagnelig, så är väl det ändå en beskärning av synkretsen, som är alldeles godtycklig. Man måste dock, trots de reservationer herr Pettersson gjorde på den punkten, ställa den i samband med den andra frågan, som behandlades förra gången, nämligen nativitetsfrågan. Ty det är väl ändå i allmänhet även med tanke på det kommande släktet, som dessa äktenskap ingås. Och man får väl icke blunda för det förhållandet, att det går en återverkan på dem inom de folkskikt, som äro minst ekonomiskt bärkraftiga, som ha minsta möjlighet att försörja ett större barnantal. Då har man kommit till ett tillstånd, som är sämre än det nuvarande, och sålunda i själva verket motverkat vad man velat vinna.

Jag förstår, att min ärade vän från Södertälje kände sig kanske illa berörd, när jag använde uttrycket socialt kvacksalveri. Det var ingalunda menat som en anmärkning mot honom, utan det var en anmärkning riktad mot hela det sätt att se på dylika frågor, som kommit till synes i motionen, det sättet nämligen att isolera en sak från det sociala och ekonomiska sammanhang, dit den hör och tro, att man genom dylika isolerade åtgärder verkligen kan åstadkomma den förbättring, som man i själ och hjärta avser.

Jag måste, herr vice talman, vidhålla mitt avslagsyrkande.

Herr Moberger: Herr vice talman! Jag uppkallades av

herr Engbergs framhållande av att det skulle vara en brist i utskottsbetänkandet, att utskottet framhållit denna frågas sammanhang med bostadsfrågan, egnahemsfrågan och frågan om äkta makars beskattning o. s. v. Jag är av en alldeles motsatt åsikt mot herr Engberg. Det är icke en svaghet i utskottsbetänkandet, utan det är tvärtom en styrka, att vi ha, som riktigt är, satt denna fråga i samband med dessa betydelsefulla sociala och ekonomiska frågor, som naturligtvis kunna få en ganska betydelsefull belysning genom att ses även ur denna synpunkt.

Ang. befrämjande av äktenskapsbildningen. (Forts.)

Jag ber också att få framhålla, att socialstyrelsen, som väl får anses vara kompetent på detta område, livligt tillstyrkt motionen just med hänsyn till dessa synpunkter. Och alldeles speciellt skall jag be att få understryka betydelsen av denna fråga för landsbygden och av att sätta den i sammanhang med egnahemsbildningen o. s. v. Om man ser på statistiken, är det de samhällsgrupper, som leva av jordbruk och fiske, vilka ha att uppvisa den minsta äktenskapsbildningen i landet, och närmast komma statstjänarne. Vi ha också här framhållit i utskottsbetänkandet frågan om äkta makars beskattning, och socialstyrelsen har för sin del understrukit betydelsen av att se lönefrågorna också i ljuset av detta problem.

Herr Engberg framhöll vidare, att det skulle leda till, att de ekonomiskt sämst ställda bleve de, som gynnades genom detta. Och således ville han väl säga, att det skulle bliva sådana äktenskap, som från statens synpunkt vore minst önskvärda. Ja, vem har sagt, att utredningen skall läggas på det sättet? Jag förmodar och hoppas, att om denna utredning beslutas av riksdagen, den skall läggas så, att endast sådan äktenskapsbildning kommer att understödjas, som från statens synpunkt kan vara önskvärd.

Herr Engberg satte vidare frågan i samband med nativitetsfrågan. Utskottet har för sin del icke alls sett frågan ur den synpunkten. Ty även om dessa båda frågor stå i ett visst samband, kunna de ju dock ses skilda från varandra. Jag ber att få erinra om att Frankrike har att uppvisa betydligt större giftermålsbildning än Sverige — åtminstone för några år sedan — enligt den officiella statistiken, men nativiteten där är ju den lägsta i Europa och icke oväsentligt lägre än i Sverige. Och då herr Engberg framhåller, att icke något behov finnes att skriva om äktenskapsbildningen, ty den skulle vara så god i Sverige, så vill jag dock framhålla, att Sverige är ett av de länder i Europa, där äktenskapsbildningen är allra lägst. Även om man ser saken från den synpunkten, finnes sålunda anledning till en skrivelse i ämnet.

Jag ber att få vidhålla mitt yrkande.

Herr Hallén: Herr vice talman! Jag har en stund hört på den här diskussionen, men jag har tyvärr icke hört alla talarna, varför det är möjligt, att man redan kanske varit inne på en synpunkt, som jag skulle vilja framhålla.

När det är fråga om äktenskap, kan man i regel icke skilja den frågan från vad som plägar vara en följd av äktenskap, näm-

Ang. befrämjande av äktenskapsbildningen. (Forts.)

ligen barn. Det är alldeles klart, att huru önskvärt det än är ur särskilt den allmänna moralens synpunkt, att människor under icke allt för lång tid av sitt liv leva ogifta, och huru önskvärt det är att befrämja en tidig äktenskapsbildning — att detta har sedligt värde, vill jag icke förneka — så måste man även se saken från den rashygieniska synpunkten. Ty man kan ju icke enbart ivra för, att folk skall gifta sig i så stor utsträckning som möjligt, utan man måste även tänka på det syfte, man vill uppnå, och då menar jag, att vad man vill uppnå är icke bara att människorna inträda i ett nytt civilstånd, utan även, att nativiteten växer. Att vi kunna behöva en större folkmängd är nog sant; det känna vi till på grund av de stora slumrande möjligheter vi ha. Men även en annan synpunkt är värd beaktande, och det är, att man icke börjar i fel ända, när man lägger sådan vikt vid att starta så många äktenskap som möjligt.

När vi 1915 fingo den omarbetade äktenskapslagen, vari vi just i dagarna gjort en annan stor förändring, så framfördes i lagen en viss princip, som jag tror i framtiden kommer att spela en ganska stor roll. När det gällde att taga ut lysning och över huvud taget att gifta sig, så började samhällstanken att komma mer till tals genom att man på vissa punkter så att säga skärpte det allmännas krav på dem, som skulle ingå äktenskap. Det var ju begynnelsen till det alldeles riktiga hänsynstagandet till de rashygieniska synpunkterna. Och jag tror icke det är det viktigaste att se till enbart, att så mycket barn som möjligt födas, och för det ändamålet främja äktenskapsbildningen, utan det som är minst lika viktigt, det är att se till, *hurudana* barn det är som bliva födda. Jag menar med andra ord, att lika mycket som man kan säga, att det vore lyckligt, att de och de människorna gifta sig, lika mycket tror jag man i tusental fall kan säga, att ur statens synpunkt det varit lyckligare, att både det ena och det andra tusentalet äktenskap icke ingåtts. Jag tror även, att det är av stor vikt, att det ses till, att de barn, som födas, äro utrustade med de bästa fysiska och psykiska möjligheter för att icke belasta samhället.

Nu kan man säga, att man skall det ena göra och det andra icke låta. Det är riktigt. Men jag tycker, att det vi böra vara mest angelägna om att se till är, att endast de bästa möjliga äktenskap ingås, och att vi icke så att säga först och främst engagera oss för den linjen, att nu skola vi se till, att det blir en så ivrig och flitig äktenskapsbildning som möjligt. Vill man, som jag dristat mig göra i all anspråkslöshet, anlägga den rashygieniska synpunkten på frågan, då menar jag, att det är ett annat behov, som måste tillgodoses.

Med dessa ord har jag velat tillkännagiva, att jag icke kan biträda utskottets förslag.

Herr Osberg: Herr talman, mina herrar! På det spörsmål, som nu föreligger, får man icke taga med alltför lätt hand. Jag tror det ligger mycket i detta, i all synnerhet när det gäller landsbygdens befolkning. Frågan om dessa unga människor, som sträva

efter att bilda eget gemensamt bo men äro förhindrade därtill på grund av bristande medel, är väl ändå av den stora betydelse, att man kunde gå med på ett skrivelseförslag i det syfte, motionärerna här framhållit. Med den oerhörda avfolkning, som försiggått på landsbygden, är jag övertygad om, att vi måste förr eller senare vidtaga rätt så kraftiga åtgärder för att hämma denna avfolkning. Och då menar jag, att det är ett led i den riktningen, att man måste försöka vidtaga de åtgärder, som man kan anse lämpliga. Jag tror icke det skulle skada med en skrivelse, och jag skall därför, herr talman, be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Ang. befrämjande av äktenskapsbildningen. (Forts.)

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå; och fann herr vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja godkänd. Votering begärdes emellertid, till följd varav nu uppsattes, justerades och anslogs denna omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra tillfälliga utskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 16, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit utskottets berörda hemställan.

Voteringen utvisade 85 ja, men 87 nej, vid vilken utgång kammaren således avslagit utskottets hemställan.

§ 16.

Härefter föredrogs andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande nr 8, i anledning av första kammarens beslut över dess andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 17 i anledning av väckt motion om vidtagande av åtgärder för beredande av bättre bostäder åt befolkningen i övre Norrland; och biföll kammaren därvid utskottets hemställan.

§ 17.

Å föredragningslistan fanns vidare upptaget andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 9, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående åläggande för arbetsgivare att avfordra okända arbetare åldersbevis.

Ang. åläggande för arbetsgivare att avfordra okända arbetare åldersbevis.

I en inom andra kammaren väckt och till dess fjärde tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 208, hade herr *Olsson* i Mora hemställt, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag i fråga om åläggande för arbetsgivare att avfordra okända arbetare åldersbevis.

Ang. åläggande för arbetsgivare att avfordra okända arbetare ålders-bevis. (Forts.)

Utskottet hemställde, att ifrågavarande motion icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr O l s s o n i Rösta: Herr talman, mina herrar! Då motionären blivit förhindrad att bevista dagens plenum, har jag på hans önskan ansett mig böra till protokollet uttala hans fritagande från medansvarighet i det föreliggande utskottsutlåtandet. Vid ärendets justering var motionären icke närvarande i utskottet, ehuru hans namn icke kommit att förses med vederbörlig stjärna.

I den förevarande saken ber jag att få fästa kammarens uppmärksamhet på, att utskottet finner det av motionären påtalade missförhållandet ha större räckvidd, än motionären påstått, och att utskottet med hänsyn härtill, i likhet med motionären, anser det berörda missförhållandet vara av så allvarlig beskaffenhet, att ett ingripande från statens sida med det snaraste måste ske.

Man väntar efter dessa uttalanden, att utskottet skall komma till ett tillstyrkande av motionen, därest icke särskilt starka avslags- eller uppskovsskäl föreligga. Såvitt jag kan finna, är så icke förhållandet. Utskottet anför två skäl.

För det första skulle det i motionen påtalade missförhållandet kunna komma att avhjälpas, »om den obligatoriska sjukförsäkringen bleve genomförd». Den sak, som enligt utskottets nyss anförda uttalande påkallar ett statsingripande med snaraste, ställes alltså på en oviss framtid. I varje fall lär inte riksdagen vara beredd att i detta sammanhang ge någonting på hand ifråga om den obligatoriska sjukförsäkringen.

För det andra har utskottet inhämtat, att den av motionären väckta frågan redan blivit föremål för Kungl. Maj:ts övervägande, i det att styrelsen för föreningen Sveriges landsfiskaler i framställning till Konungen hemställt om vidtagande av åtgärder i samma syfte, som motionären yrkat. Utskottet har också inhämtat, att denna framställning, som för övrigt, enligt uppgifter jag i dag erhållit av byråchefen i socialstyrelsen d:r Nyström, inte sammanfaller med motionärens yrkande utan endast innefattar begäran om utfärdande av en förordning med åläggande för arbetsgivare att föra förteckning över sina arbetare, remitterats till socialstyrelsen, som inom den närmaste tiden kommer att avge utlåtande i frågan.

Under dessa förhållanden avstyrkes motionen.

Att döma av utskottets utlåtande har utskottet ingenting inhämtat om vad socialstyrelsen kommer att säga, än mindre kan utskottet ha någon kännedom om det slut, vartill Kungl. Maj:ts övervägande i frågan skall leda. Men redan den omständigheten att en framställning i saken föreligger från enskilt håll är för utskottet skäl nog att ställa sig avböjande, trots att frågan förklaras vara av så allvarlig beskaffenhet, att ett ingripande från statens sida med det snaraste måste ske. Det hade väl ändå varit naturligare, att utskottet under dessa förhållanden tillstyrkt motio-

Ang. åläggande för arbetsgivare att avfordra okända arbetare åldersbevis. (Forts.)

nen. Det är något för snällt att proponera, att sedan föreningen Sveriges landsfiskaler talat, skall riksdagen beskedligt förlita sig på socialstyrelsen och Kungl. Maj:t.

Sedan motionen avlämnades, har en händelse inträffat, som på ett slående sätt illustrerar behovet av att någonting med det snaraste göres i motionens syfte. Herrarna ha väl läst om det upprörande tumult i Idre, under vilket ett antal jordbrukare på det råaste sätt trakasserats och misshandlats av ett 80-tal skogsarbetare. Då man igångsatte utredning härom, så befanns det, att ett flertal av våldsverkarna uppträtt under antagna namn. En effektiv efterlysning visade sig omöjlig.

På grund av vad jag anfört och då utskottets motivering synes mig logiskt ha bort leda till ett tillstyrkande, anhåller jag, herr talman, att få yrka avslag å utskottets hemställan och bifall till den i ämnet väckta motionen.

Herr Carlström: Herr talman! Jag skall be att få säga, att jag ej var närvarande vid beslutets fattande inom utskottet men väl vid utlåtandets justering. Med anledning av att herr Olsson i Rösta, då han talar på motionärens vägnar, säger, att motionären icke var närvarande vid justeringen, så ber jag att få meddela, att det på grund av ett misstag från sekreterarens sida kommit att stå i utlåtandet, att han var närvarande. Och det är ju riktigt såtillvida, att han icke satt i utskottet vid tillfället i fråga, men herr Olsson i Mora var dock närvarande som suppleant i utskottet och hade yttrandefrihet som vanligt.

Vidare ber jag att få säga, att även om den avfattning, utskottets utlåtande fått, kanske icke är till formen den bästa, så kan jag icke finna, att ett bifall till motionen varit att tillstyrka. Det är nämligen så, att utskottet villigt erkänner, att frågan är av synnerligen stor vikt och att ett ingripande i detta fall bör komma till stånd. Men på samma gång framgår det av utskottets utlåtande, att på grund av en skrivelse till Kungl. Maj:t från föreningen Sveriges landsfiskaler har Kungl. Maj:t redan remitterat denna fråga till socialstyrelsen, och socialstyrelsen kommer, efter vad vi inhämtat, att avgiva utlåtande i frågan. Då frågan sålunda redan är föremål för Kungl. Maj:ts uppmärksamhet och blivit remitterad till socialstyrelsen, och då utskottet genom sin vice ordförande, som är medlem i nämnda styrelse, inhämtat, att frågan där är under övervägande och att utlåtande från ämbetsverkets sida snarast möjligt kommer att avgivas, kan jag icke finna, att riksdagen skulle behöva att nu ytterligare påminna Kungl. Maj:t om denna sak. Således vill jag för min del hemställa om bifall till utskottets förslag.

Herr Pehrsson i Bramstorp: Herr talman! Utskottet synes icke hava till fullo beaktat, vilken betydelse denna motion har. Det är ju ändå så, att vi till och med i skattehänseende böra för-

Ang. åläggande för arbetsgivare att avfordra okända arbetare åldersbevis. (Forts.)

söka komma dithän, att alla medborgares inkomster bliva kända för taxeringsmyndigheterna. Det har tidigare påpekats, att vi böra så småningom söka få fram uppgift om de verkliga inkomster, som varje individ har. När det t. ex. gäller en arbetare, som är anställd vid ett industriföretag, framkomma alltid samtliga inkomster, som den arbetaren kunnat göra sig under året, men beträffande dessa arbetare, som flytta än hit och än dit, råder verkligen ett stort missförhållande. Därför synes det mig redan ur denna synpunkt vara önskligt att åstadkomma något slags bevis, som de skola vara skyldiga att medhava.

Utskottet har ju behjärtat de synpunkter, som äro berörda i motionen, men det har pekat på den framställning, som är gjord av föreningen Sveriges landsfiskaler. Nu är det enligt meddelande från socialstyrelsen så, att denna framställning avser, att arbetsgivarna skola åläggas föra förteckning över sina arbetare. Men därmed är icke mycket vunnet, ty det är omöjligt för en arbetsgivare att föra en riktig sådan förteckning, om han icke är på det klara med att varje arbetare verkligen är den han givit sig ut för att vara.

Jag har själv fått ett bevis på hur det kan ställa sig i detta avseende. Jag hade i fjol tre arbetare, som jag fick genom arbetsförmedlingen. De vistades hos mig under vissa uppgivna namn, men genom ett brev, som kom till en av dem, sedan han slutat hos mig, fick jag reda på att denne varken hade det namn eller den hemort, som han för mig uppgivit. Var och en av dessa arbetare förtjänade omkring 300 kronor hos mig, och det finns ingen möjlighet för mig att kunna lämna uppgift till vederbörande taxeringsmyndigheter rörande deras inkomster.

Med hänsyn dels till vad motionären påpekat rörande de fall, som inträffat uppe i Norrland, och dels till vad jag nu här relaterat, synes det mig, att man borde försöka åstadkomma ordnade förhållanden i detta avseende, och jag skall därför be att få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till motionen.

Häruti instämde herr *Olsson* i Kullenbergstorp.

Härmed var överläggningen slutad. Herr vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och förklarade herr vice talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Votering begärdes likväl, i anledning varav nu uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller fjärde tillfälliga utskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar.

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den i ämnet väckta motionen.

Omröstningen utföll med 118 ja mot 44 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

Ang. åläggande för arbetsgivare att avfordra okända arbetare åldersbevis. (Forts.)

§ 18.

Vidare upptogs till behandling andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 7, i anledning av en inom första kammaren väckt motion om åvägabringande av utredning och förslag rörande en mer rationell och givande skötsel av fisket i Sveriges insjöar och östra skärgård.

Ang. skötsel av fisket i Sveriges insjöar och östra skärgård.

Sedan i en inom första kammaren väckt motion, nr 37, av herr *Boberg* föreslagits, att riksdagen ville ingå till Kungl. Maj:t med begäran, det täcktes Kungl. Maj:t att genom verkligt sakkunniga på fiskerinäringens område låta utreda och framlägga förslag om en mer rationell och givande skötsel av fisket i våra insjöar och vår östra skärgård, hade nämnda kammares andra tillfälliga utskott, till vars behandling ifrågavarande motion hänvisats, hemställt att motionen icke måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

Med avslag å sitt utskotts hemställan hade emellertid första kammaren för sin del bifallit den i ämnet väckta motionen, varefter detta beslut delgivits andra kammaren, som remitterat ärendet till sitt femte tillfälliga utskott.

Uti förevarande utlåtande hemställde nu sistnämnde utskott, att andra kammaren icke måtte biträda första kammarens i ärendet fattade beslut.

Utskottets hemställan föredrogs. Därefter yttrade:

Herr Leander: Herr vice talman, mina herrar! Sedan vi nu lång stund sysselsatt oss med konst, språk och äktenskapsbildning, ha vi nu hunnit till en rent materiell fråga eller en ren matfråga. Det är nog bra, att vi få god konst, ha ett tydligt lagspråk och få många lyckliga äktenskap, men det har också sin betydelse att få gott om fisk här i landet, så att människorna få något att äta. Detta erkännes också av såväl andra kammarens femte tillfälliga utskott som första kammarens utskott. Vårt utskott säger nämligen, att det finner det i hög grad önskvärt, att åtgärder vidtagas för att skydda och främja fisket i våra insjöar och i vår östra skärgård. Första kammarens utskott delar till fullo motionärens syfte och hyser den meningen, att det är en angelägenhet av stor betydelse för vårt land, att dess fiske vårdas och förkovras. Men snart sagt

Ang. skötsel av fisket i Sveriges insjöar och östra skärgård.
(Forts.)

allting ligger under utredning och så även frågan om fisket. Vårt utskott säger här i likhet med första kammarens utskott, att det förmodar, att de sakkunnigas förslag till åtgärder för fiskets befrämjande torde vara att förvänta med det snaraste.

Vad nu den utredning, som pågår, avser vet jag icke, men jag finner ändå, att det aldrig skulle kunna skada saken utan tvärtom skulle främja den, om riksdagen genom ett beslut gåve de sakkunniga i särskilt uppdrag att verkställa utredning och framlägga förslag även rörande de spörsmål, som i motionen avhandlas eller beröras. Man behöver icke tillsätta någon ny kommitté för denna frågas utredning, eftersom vi redan ha sakkunniga, och med den kännedom man äger om de sakkunnigas stora insikter får man ju antaga, att de fylla de anspråk, som motionären ställer på dem, som skola utreda frågan, nämligen att de äro *verkligt* sakkunniga på fiskerinäringens område. Det kan ju hända, att ett par praktiska utövare av yrket behövde tillkallas, ty teori är mycket bra, men den praktiska erfarenheten är också erforderlig vid sådana utredningar.

Denna fråga har emellertid nu blivit ett tvisteämne mellan kamrarna, kan man säga. Första kammaren har tre gånger bifallit ett yrkande i överstämmelse med motionens syfte, två gånger medan den ännu hade sin gamla sammansättning och icke var förnyad, och senast i år, alltså efter omdaningen och förnyelsen. Man får väl ändå tillmäta första kammarens beslut tre gånger någon betydelse, och jag tycker icke, att andra kammaren skall spjärna emot eller slå ned första kammarens beslut den ena gången efter den andra, ty, jag framhåller det ännu en gång, ingen skada vore skedd, därigenom att denna kammare nu fattade ett beslut i motionens syfte eller biträdde första kammarens beslut. Jag vill också erinra om att det är sexton ledamöter av första kammaren, från olika delar av landet och tillhörande olika partier, som instämt i motionens syfte, och man får väl antaga, att dessa personer också ha någon insikt i frågan. Det ligger således onekligen något bakom denna motion.

Nu är det ju länsstyrelserna, som inom sina respektive län utfärda fiskeriförordningar, och första kammarens utskott upplyser om att det lär finnas över 250 dylika förordningar. Jag undrar, om icke detta är åtminstone 200 förordningar för mycket. Det vittnar om att det icke finnes någon enhetlighet i detta avseende, utan den ena länsstyrelsen beslutar på ett sätt och den andra på ett annat. Därför behöver det säkerligen bli enhetliga bestämmelser rörande denna fråga, och redan ur denna synpunkt finner jag ett hänskjutande till de sakkunniga behövligt.

Jag anhåller därför, herr vice talman, att denna kammare måtte med bifall till motionen biträda första kammarens i ärendet fattade beslut och alltså avslå utskottets hemställan.

Med herr Leander förenade sig herr *Johanson* i Huskvarna.

Ang. skötsel av fisket i Sveriges insjöar och östra skärgård. (Forts.)

Herr Magnusson i Skövde: Herr vice talman, mina herrar! Jag har vid ett föregående tillfälle erinrat om att av vårt lands totala areal utgör icke mindre än 8 % sjöar och vattendrag, vilken stora yta icke kan lämna annan nämnvärd direkt avkastning, än vad som kan vinnas genom fisket. Har man detta klart för sig, bör man kunna förstå, att ett rationellt utnyttjande av vårt fiskevatten liksom en rationell fiskevård är en fråga av mycket stor ekonomisk betydelse för vårt land. Jag vågar också påstå, att insjöfisket i vårt land är i mycket hög grad försummat, liksom också motionären framhållit.

Nu har denna motion varit föremål för riksdagens prövning ett par gånger förut och blivit avslagen. Vi känna, hur frågan ligger, att första kammaren mot sitt utskotts avstyrkande bifallit motionen. Nu säger förstakammarutskottet här, att något särskilt behov av restiktiva åtgärder icke föreligger och vidare, att »det må då erinras därom, att det enligt gällande fiskeristadga finns möjligt för länsstyrelserna att inom respektive län utfärda förordningar, exempelvis om fisketidens begränsning, fiskeredskapens beskaffenhet etc.» Därjämte vänder sig utskottet mot det rovfiske, som på många håll otvivelaktigt äger rum.

Nu är det i regel så, att de betydligare fiskevattnen ägas av flera personer och att fiskevattensägarna utarrandera sina fiskevatten, varav följer, att ägarna vilja ha så mycket betalt för arrendet som möjligt och den som arrenderar vill under arrendetiden fånga den mesta möjliga kvantitet fisk utan hänsyn vare sig till kommande dagar eller till den som har del i fiskevattnet. När det nu gäller bestämmelser, som äro avsedda att förhindra rovfiske, inträffar det mycket sällan, att en och samma person är ägare av fiskevattnet i dess helhet. Det inträffar mycket ofta, att fiskevattnet är beläget inom olika län, så att bestämmelserna kunna vara olika för särskilda delar av samma fiskevatten och därför nyttan av desamma tämligen tvivelaktig. Bästa beviset härför är, vad utskottet själv anför, nämligen att för närvarande finnas över 250 olika förordningar i berörda hänseenden. Det visar bättre än något annat, vilken fullständig villervalla som råder och hur ringa enhetlighet som förefinnes i fråga om fiskevården och författningarna rörande denna fråga.

Vill nu en fiskevattensägare vårda sitt fiskevatten, så hjälper det ganska litet, om han i den vik eller vid den strand som han disponerar vårdar sig om fisken, kläckningsmöjligheterna, yngelvården och dylikt, ty fisken går icke kvar på hans område utan vandrar till andra delar av sjön och fångas där av andra. Det är alldeles nödvändigt, om det skall bli något resultat, att man vinner enhetliga bestämmelser, kanske mindre, men även det viktigt, ifråga om förhindrande av rovfiske men ännu mer ifråga om att sköta om återväxten, så att det verkligen blir fisk i våra fiskevatten. Som det nu är, är det ingen som bekymrar sig om fisketillväxt i våra fiskevatten, icke ens om så enkla saker som att bereda lek-

Ang. skötsel av fisket i Sveriges insjöar och östra skärgård. (Forts.)

möjligheter och skydd för rommen och skydd för ynglet, utan det blir skyddslöst utsatt för alla de många fördärvliga inflytelser, som förekomma icke blott genom en del klimatiska förhållanden utan ännu mera från de många fiender som ynglet och rommen hava.

Det är alldeles givet, att frågan om en rationell fiskevård kräver en ingående utredning, men vad som är alldeles nödvändigt härvidlag är, att våra fiskeritjänstemän, kanske på allra högsta ort, ägna litet mera uppmärksamhet och intresse åt vårt insjöfiske än hittills varit fallet. Det förefaller ofta, som om man betraktade insjöfisket som en obetydlig sak knappast värd att räkna med. Vi hava ju fisket vid västkusten och i havet där utanför, men att våra insjöar kunde betyda något avsevärt i ekonomiskt hänseende och för fiskefångsten, tycks man icke ha klart för sig.

Jag ber att få betona, att detta är en fråga av mycket stor nationalekonomisk räckvidd och att det icke går an att låta det gå vind för våg utan att något måste göras. Jag ber kammaren att här bifalla motionärens yrkande. Jag tror, att om man går till verket med tillräcklig grundlighet och vidtager nödiga åtgärder, det skall i en framtid visa sig hava varit en åtgärd av mycket stor praktisk, ekonomisk betydelse och räckvidd att vårda sig om sötvattensfisket.

Jag ber således, herr vice talman, att få förena mig med herr Leander i hans yrkande.

Herr Swartling: Herr vice talman, mina herrar! Ehuru, icke annat än jag kan förstå, det torde tillräckligt tydligt framgå av det utlåtande, som avgivits i detta ärende såväl i första kammaren som i denna kammare, att det yrkande och förslag, som utskottet kommit till icke är på något vis dikterat av någon sorts avoghet eller någon bristande sympati för det syfte, som i motionen framkommit, och icke heller förestavat av någon ringaktning eller bristande förmåga att tillräckligt uppskatta vikten och betydelsen av den fråga, som det här gäller, ehuru detta, säger jag, torde framgå av utlåtandena, kan jag ändå icke underlåta att med avseende å de uttalanden, som gjorts, än en gång kraftigt understryka, att utskottet fullständigt ställt sig på motionärens ståndpunkt.

Utskottet har emellertid under behandlingen av frågan funnit, att beträffande möjligheten att här göra något har man att tillgå, såsom i utskottsutlåtandet nämnts, en hel del åtgärder, som kallas för restriktiva åtgärder, åtgärder å lagstiftningens område, åtgärder för att kunna i vissa avseenden begränsa idkandet av fiske och användandet av vissa fiskeredskap m. m., och i den vägen har utskottet kommit till den bestämda uppfattningen, att de författningar, som finnas i detta avseende, äro fullständigt tillfyllestgörande, om de rätt tillämpas. Beträffande däremot de positiva åtgärderna för att upphjälpa fisket har utskottet alldeles tydligt uttalat, att det i likhet med motionären anser, att där finnes mycket att göra ännu, men med hänsyn till det läge, vari frågan för närvarande befinner

sig, har man funnit sig nödsakad att hemställa om avslag på framställningarna. Det är nämligen så, att en utredning pågår just om dessa saker, och utskottet har fått bestämd uppgift om att resultatet av de sakkunnigas arbete inom allra närmaste tiden föreligger klart och att förslag således är att vänta i det syfte som motionären avser. Det har då ansetts vara bra olämpligt att nu i elfte timmen skriva till Kungl. Maj:t och begära ytterligare utredning, innan man sett, vad det redan inom närmaste tid föreliggande resultatet innebär.

Ang. skötsel av fisket i Sveriges insjöar och östra skärgård. (Forts.)

Jag skulle särskilt vilja framhålla en sak mot den förste ärade talaren. Jag vet icke, om han icke gjorde sig skyldig till en liten inkonsekvens, då han talade om att allting ligger under utredning. Jag fattade, att han ansåg, att detta icke var så bra, och i så fall instämmer jag med honom därutinnan, men jag vill då icke göra som han, då han i nästa andedrag begär en ny utredning, som jag för min del anser alldeles onödig eller åtminstone i det närmaste alldeles onödig.

Det har här nämnts, att det skulle vara nödvändigt att fatta ett beslut i likhet med första kammaren, därför att första kammaren redan tre gånger förut fattat samma beslut som i år. Detta förhållande må väl kunna erkännas ha någon sorts förpliktande verkan för första kammaren, men knappast för den andra, om man nu särskilt i detta fall tager hänsyn till de förändrade förhållanden, under vilka denna fråga nu föreligger, mot vad den gjorde, när första kammaren förut fattade sina beslut.

Jag skulle också vilja med anledning av de anmärkningar, som framställts mot det stora antal förordningar, som här lära ha kommit ut under tidernas lopp — 250 stycken tror jag — påpeka, att det måste erkännas, att det ligger något oegentligt i detta, och att det voro önskvärt, om man finge bort det. Nu tror jag, att det förslag, vartill de sakkunnigas utredning kan ge anledning, torde i allra främsta rummet vara ägnat att skapa fram just ett organ, som kan vara i tillfälle att uppfylla det önskemål, som i motionen uttalats rörande möjligheten att förbättra fiskets ställning. Jag tror också, att det skall skapa fram ett organ, som kan vara ägnat att avhjälpa bristerna ifråga om dessa många olika förordningar, att med andra ord just skapa fram den enhetlighet, som nu brister, varöver man så mycket beklagar sig.

Det är alltså icke på grund av någon som helst bristande sympati för motionens syfte, som utskottet kommit fram med ett avslagsyrkande, utan uteslutande på de grunder, som här anförts, och vilka jag för min del velat något understryka. Därför att man under den närmaste tiden väntar resultatet av en utredning, har utskottet ansett icke blott lämpligt utan klokt att vänta med att begära en ny utredning i samma ärende.

Jag ber alltså, herr vice talman, att på grund av vad jag anfört, få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Molin i Aspa: Herr talman, mina herrar! Eftersom

Ang. skötsel av fisket i Sveriges insjöar och östra skärgård. (Forts.)

jag sitter i det utskott, som behandlat denna fråga, och även varit med att utforma det utskottsbetänkande, som här föreligger, skall jag tillåta mig att säga några ord. Detta är en fråga, som liknar det s. k. Arboga-ölet, för den går igen år efter år. Motionären syftar ju till att få en utredning — det är gott och väl det — men, såsom vi hört, är en utredning igångsatt, och denna utredningskommission kommer snart att lägga fram sitt förslag. Vi ärna icke på den grund gå med. Motionen syftar emellertid helt säkert också till att få en ändring i lagstiftningen rörande fiskerihanteringen. Då framställer sig naturligtvis den frågan: Hur är nu den lagstiftning, som vi ha på detta område? Olämplig eller icke? Vi ha inom utskottet funnit, att den lagstiftning, vi ha med bestämmelser rörande fiskerinäringen, är lämplig och anpassad efter våra förhållanden. Man kan nämligen icke gärna tänka sig en lagstiftning på detta område, som skulle skära alla sjöar och vattendrag över en kam, därför att förhållandena äro avsevärt olika i olika trakter av vårt land. Vad som passar i Vättern, passar kanske icke i Hjälmaren eller tvärtom. Jag har levat vid Vättern i sjutton års tid och haft tillfälle att något studera fisket där samt fört åtskilliga samtal med personer, som utöva denna näringsgren. Av dessa samtal har jag funnit, att det är väl sörjt för att respektive strandrättsinnehavare och fiskare kunna göra sina anspråk gällande genom vederbörande länsstyrelse. Kungl. Maj:ts befallningshavande har nämligen i varje län rätt att utfärda särskilda fiskeristadganden för insjöar och vattendrag. När det nu gäller norra Vättern, har det visat sig nödvändigt, att Örebro, Östergötlands och Skaraborgs län samarbeta för att få lämpliga stadganden t. ex. för fiske av röding och laxfiske. Jag tror icke, att om vi hade en lag, som sade: så och så skall det vara det voro lämpligt. Jag tror, att det är absolut nödvändigt, att yrkesutövarna själva, fiskeriinspektörerna och sådana personer, som äro sakkunniga på området, få yttra sig i sådana ärenden, innan man kör iväg och skapar bestämmelser, som kanske bli alltför snäva och olämpliga både för fiskarena själva och för fiskets befrämjande för övrigt. Jag tror icke, att man genom restriktiva åtgärder på detta område vinner något. Jag tror icke, att vi skola vara alltför stränga, när det gäller att få bestämmelser i fråga om fisketid och fiskredskap. Jag tror, att fiskstammen behöver föryngras, och att man alltså icke bör alltför mycket hindra fisket. Jag tror vidare, att positiva åtgärder äro så mycket mera nödvändiga, och att man vidtager åtgärder, som leda till att fisken förökas i våra sjöar och vattendrag. Det är alldeles för litet gjort på detta område. Många myndigheter, som syssla med detta, äro tämligen okunniga. De veta icke, huru de skola bete sig för att befrämja fisket. Särskilt är undervisningen dålig.

Jag skulle vilja gå så långt, att man beslöte sig för att i varje län tillsätta flera fiskeriinspektörer, som kunde gå ut i bygderna och där verkligen undervisa folket om huru man bör gå tillväga för att fisket skall kunna befrämjas, t. ex. genom fiskodling och genom att sörja för att lämpliga fiskarter bli inplanterade i sjöar och

floder. Men det kan icke vem som helst göra, ty här måste sakkunskapen komma till synes. Det är meningen, att den utredningskommitté, som Kungl. Maj:t tillsatt, just skall framlägga förslag i den riktningen, således i ungefär samma riktning, som motionen syftar, fastän jag anser, att motionen syftar längre. Han syftar till att förhindra fiske i allmänhet, men, såsom den förste ärade talaren framhöll, är detta en nationalekonomisk fråga. Jag anser således icke, att åtgärder böra vidtagas, som skulle hindra den fattigare befolkningen från att taga sina livsmedel ur vattnet. Man bör vidtaga åtgärder för att fiskbeståndet i allmänhet måtte utvecklas och förökas på bästa sätt, så att det verkligen blir något att räkna med för folkets självförsörjning.

Ang. skötsel av fisket i Sveriges insjöar och östra skärgård. (Forts.)

Som sagt, såsom frågan ligger till och då vi ha att vänta en ny utredning i denna fråga, kan jag för min del icke tillstyrka, att en utredningskommitté tillsättes på den som nu finnes. Från verkligt sakkunnigt håll ha vi inom utskottet gjort oss förvissade om att frågan snart ligger klar inom denna kommitté. Det har dröjt ganska länge, men eftersom det dröjt ett par år förut, kunde man vänta så länge för att se vad denna utredning kommer till. Om det sedan skulle visa sig, att dessa sakkunniga icke kunnat komma med något lämpligt, få vi föreslå en ny utredning och sedan taga ståndpunkt i frågan.

På grund av vad jag anfört, ber jag, herr vice talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Björck i Jönköping: Herr vice talman! Med risk säkerligen att min värderade vän från Hälsingborg skall beskylla mig för illojal konkurrens skall jag låna från honom ett utomordentligt djur, som emellanåt föres fram av honom här i kammaren för att belysa vissa förhållanden. Jag syftar på den bekanta galten Särimner! Denna motion och vad som här i dag anförts i kammaren har kommit mig att osökt tänka på detta märkvärdiga djur. Under den icke alltför långa tid, som jag haft äran att tillhöra denna kammare, har denna motion avlivats åtminstone två gånger, men den har i alla fall återuppstått från de döda. Den har återkommit utan att några nya skäl tillförts och utan att utskottet haft något annat att säga än ungefär vad som yttrades förra gången till stöd för avslagsyrkandet. Första gången tror jag, att det förhöll sig så, att utskottet var mera välvilligt mot saken. Men då hade vi lyckan att här i kammaren hava en man, som var väl förfaren i fiske, herr Olofsson i Ävik, vilken lika skickligt som sakkunnig avlivade herr Bobergs tankar om fiskets upphjälpande.

Denna fråga är icke så enkel att lösa som den ärade motionären tänkt sig. Det är icke nog med att klandra och säga, att fiskevården icke är tillräckligt tillgodosedd utan mycket försummad eller såsom herr Magnusson i Skövde gjorde gällande, att det erfordras mer uppmärksamhet åt insjöfisket. Det är icke heller tillräckligt att så som herr Leander, vilken i dag upptagit motionärens mantel, urgera, att det är för litet fisk, men för många förordningar. Det problem, som

Ang. skötsel av fisket i Sveriges insjöar och östra skärgård. (Forts.)

det gäller att genomtränga, har sysselsatt många hjärnor och försöken att upphjälpa fisket ha varit ganska många. Men man måste nog erkänna, att vad som hittills åtgjorts i Sverige på sötvattensfiskets område, har haft karaktär av något allt annat än ett genomtänkt system. Det har experimenterats med förordningar, som kanske kort efter utfärdandet upphävts. Det har planterats ut fisk, innan man ens undersökt, huruvida de naturliga förhållandena i olika vattendrag varit lämpliga för de fiskarter man utsett, och detta famlande hit och dit har helt naturligt kommit i misskredit. Man har i stället påkallat nationella och effektiva åtgärder. Den som lett in förhållandena i de rätta gängorna, är Jönköpings läns hushållningssällskap, som hos Kungl. Maj:t för några år sedan gjorde en framställning, vilken sedermera vann understöd av så gott som alla andra hushållningssällskap i riket. Denna framställning innehöll vissa planer för förbättring av sötvattensfisket. Med anledning härav och vissa av riksdagen uttryckta önskemål har Kungl. Maj:t år 1917 tillsatt en sakkunnigeberedning. Det är denna, som utskottet åsyftat, och jag kan tala om, att denna beredning för närvarande är sysselsatt med att slutjustera sitt betänkande, vilket i väsentliga delar är i tryck färdigt. De sakkunniga framlägga en bestämd plan för upphjälpande av sötvattensfisket, d. v. s. till vidtagande av de åtgärder, som i främsta rummet äro påkallade, nämligen en undersökning av fiskeförhållandena. Man kommer nämligen ingen vart, om man icke har sakkunskap om de betingelser, som föreligga, om de naturföreteelser, som det gäller att reglerande ingripa uti. Vad som här först och främst kräves har Jönköpings läns hushållningssällskap med ett utpräglat sinne för det sakliga pekat på, nämligen behovet av en fast institution, en praktiskt vetenskaplig anstalt av samma art, som vi t. ex. för skogsbruket ha i skogsförsöksanstalten eller för lantbruket i centralanstalten för jordbruksförsök. Det gäller att skapa en praktiskt-vetenskaplig anstalt, som kan utföra erforderliga undersökningar och på grundvalen därav föreslå de åtgärder, som skola vidtagas i landet för att upphjälpa fisket. På den vägen skall man gå fram i stället för att fortsätta på de mera tillfälliga åtgärdernas väg. Det kan i detta sammanhang med skäl erinras om huru riksdagen för några år sedan genom votering biföll ett yrkande, motiverat på samma lösliga sätt, som det, som nu föreligger från motionärens sida, ett yrkande, som gick ut på att göra några små försök i Östersjöns vikar i syfte att skaffa fram litet flera gäddor. Riksdagen beviljade anslaget, men jag måste säga, att det är mycket litet gjort för de penningarna.

Vad man oundgängligen behöver är en huvudförsöksanstalt med flera olika stationer i landet, där forskningarna inriktas på praktiska ting, det är det, som kräves, och det är på denna grundval, som de sakkunnigas förslag vilar. Då dessa undersökningar blivit fullföljda och de metoder, som sålunda kunnat utexperimenteras, blivit färdiga, gäller det dessutom icke blott ett höjande av *fiskproduktionen*, det gäller även att förbättra *fiskavsättningen*. Belysande härför är, att förra året ställde vår fiskeriadministration genom mycket betydelsefulla

undersökningar om, att fiskarena nere vid Öland och Gottland fingo nya fångsmöjligheter för spättor. Det därav föranledda fisket lämnar nu en mycket rik avkastning, men för några dagar sedan var landshövdingen i Kalmar län uppe i Stockholm och beklagade sig över att fiskarena icke kunde få avsättning för sina fångster. Man finner av detta exempel att också avsättningsfrågorna kräva uppmärksamhet. Även dem måste denna anstalt taga sig an, ty det är föga glädje med att producera fisk, som icke kan avsättas och konsumeras. Dessa frågor gripa sålunda in i varandra. Det är nödvändigt att få till stånd en sammanhängande behandling, så att vi få mycket fisk och att denna kommer så många som möjligt till godo.

Ang. skötsel av fisket i Sveriges insjöar och östra skärgård. (Forts.)

Sådana äro grundtankarna i de sakkunnigas förslag i vad de beröra den nu närmast föreliggande frågan. Jag vill nu fråga, om det kan vara någon mening i att riksdagen i dag i överensstämmelse med motionen gör en framställning till Kungl. Maj:t i en angelägenhet där utredningen befinner sig i sitt sista stadium och där säkerligen de sakkunnigas arbeten kommer att vara avslutade, innan ännu denna skrivelse kommer dem tillhanda.

Med hänvisning till vad jag nu yttrat och till vad som anförts av utskottets ärade ordförande ber jag därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Åkerlund: Alltsedan jag kom in i riksdagen ha vi alltjämt fått mottaga löften om en förbättrad fiskvård. Vad beträffar administrationen har den visserligen förbättrats, så att den numera icke ger anledning till allvarligare anmärkningar, men fiskbeståndet i våra insjöar och även i Östersjön krymper tillsammans, så vitt jag vet, vartenda år. Jag fruktar, att det i dessa utredningar och även i den sakkunnig-kommitté, som sitter, finns för mycket teori och för litet praktik. Det är sant, vi behöva nog en utredning om fiskens livsförhållanden och förhållandena i våra insjöar och i Östersjön, det är icke tu tal om det. Men vi ha ju exempel från våra naboland Danmark och Tyskland, som icke ha så förfärligt olika naturförhållanden mot oss, och jag är övertygad om, att, om vi skulle taga litet mera hänsyn till vad de gjort, skulle detta leda till ett lyckligt resultat. Vi veta, att i Tyskland har på 40—50 år fiskmängden i sjöarna ökats med över 100 procent, trots att Tyskland är tätare befolkat än vårt land, och här i landet skulle ökningen kunna bli ännu större, där folkmängden är så liten och sjöarna så talrika. Att det här behöves någonting praktiskt, är alldeles solklart, och jag tror icke, det vore orätt, om åtminstone för en gångs skull denna kammare uttalade, att vi vilja ha en genomgående praktisk utredning, som kan hjälpa upp detta fiske, som är så ofantligt viktigt för oss.

Denna massa olika restriktiva åtgärder, som äro vidtagna i olika län, det är ju ett oting, det kan ingen människa neka till. Jag tror, att i Stockholms län finnas 10—12 förordningar, och ingen människa vet, hur man skall kunna följa dem. Jag tror för övrigt, att i många fall de restriktiva åtgärderna lända till föga nytta, om de över huvud

Ang. skötsel av fisket i Sveriges insjöar och östra skärgård. (Forts.)

taget lända till någon nytta alls. Då är det bra mycket viktigare att se till, som en ärad talare nyss nämnde, att fisket ökas i våra sjöar, så att vi ha någonting att taga av.

Jag kan för min del, även om det kan anses olämpligt att nu, då denna kommitté kommer med sitt uttalande helt snart, yrka bifall till första kammarens förslag, likväl icke undgå att göra detta. Jag ber alltså, att kammaren måtte biträda första kammarens förslag. Jag gör det därför, att jag så mycket som möjligt vill — och det är jag övertygad om även denna kammare vill — se saken mera ur praktisk och mindre ur teoretisk synpunkt, något, som man alltför mycket försummat här i landet.

Herr *Jonsson* i Hökhult instämde häruti.

Herr Alexandersson: Herr vice talman! Då jag som fiskare går att säga några ord i denna fråga, och efter noggrant övervägande funnit mig böra förorda utskottets förslag, vill jag förutskicka den upplysning, att det inte är brist på intresse för vare sig insjöfiskets eller östersjöfiskets utveckling, jag är mot motionen. Jag anser att de väsentligaste av de synpunkter motionären framfört i sin motion, vunnit beaktande och kommer till sin rätt i den välvilliga motivering, utskottet här presterat.

I motionen har framhållits som en olägenhet, att det skall finnas så många fiskeriförordningar, men häri delar jag icke motionärens uppfattning, jag tror tvärt om, att det är en fördel, att de olika trakternas, de olika insjöarnas och skärgårdarnas behov av lagstiftning på det sättet få göra sig gällande inom sina områden. I motionen har vidare gjorts gällande att det fiskats för mycket. Det är ju tänkbart, att överfiskning kan ha försiggått under kristiden, särskilt vill jag tro detta varit förhållandet i våra insjöar. Men jag anser, att i och med att denna kristiden, då det gällde anskaffandet av födoämnen har gått över, och vårt folk i det stora hela mer och mer övergått från den då huvudsakliga fiskdieten till annan diet, har ett förändrat läge inträtt, och dessa av motionären påpekade missförhållanden synas mig då böra kunna reglera sig själva. I och med att det blir mindre efterfrågan på fisk, fiskas det mindre och följden blir att fiskbeståndet får föröka sig.

Nu framhålles av herr Leander, att vad vi behöva är mycket fisk i landet. Ja, jag är av samma mening, men då skall det vara en förutsättning, att också fisken kan säljas, annars är det icke mycken nytta till, att vi ha mycket fisk. Det där yttrandet kunde behöva ses i belysning av ett uttalande, som kommit ifrån västkusten i dag i en tidning, där det fastslås, huru fiskarena nu alla redan måste avflytta ifrån sina hemorter, övergiva sitt yrke och söka sig in till industrien, och därutav kan jag sluta, att landet icke för närvarande lider brist på fisk, då fiskarena icke kunna vidbliva sitt yrke just i brist på avsättning av fisken.

Motionären har påpekat, att fisket gått tillbaka, emedan det är flera och flera personer, som fiska vid alla möjliga tillfällen, och att

det fiskas med förfinade redskap och vidare att fisket bedrives under lektiden. Att det för närvarande i förhållande till den avsättning som finnes, fiskas av för många personer vill jag ge motionären rätt i, men häråt är knappast någonting att göra, dessa förhållanden får nog reglera sig själva.

Ang. skötsel av fisket i Sveriges insjöar och östra skärgård. (Forts.)

Vad frågan om att det fiskas med förfinade redskap beträffar, vill jag säga, att det blir en mycket svårlöst fråga, om man vill ha en enhetlig lagstiftning, som skall gripa in på reglerandet av detta område. Jag tror för min del, att den saken regleras bäst, om just fiskets praktiska synpunkter få komma till sin fulla rätt. För att belysa hur vanskligt det skulle kunna bli att allt för strängt lagstifta på detta område, ber jag att få visa på ett exempel hemma från Bohuslän. För flera år sedan då jag började som fiskare med makrillgarn, då hade garnfiskeflottan ungefär 14—15 omfar per aln, på redskapen, vi kunde då nästan aldrig fiska tillräckligt med makrill för landet. De norska makrillfiskarna bedrevo fisket med något finbändare redskap, och medan vi voro ur stånd att fylla landets behov av makrill, tillförde norrmännen landet stora kvantiteter av denna vara, vi kunde icke fiska just därför att vi hade för storbända redskap. Vi måste då skaffa oss finbändare redskap, och då vi fingo våra redskap mera finbända, ungefär sådana, som de norska fiskarena begagnade, visade det sig, att förhållandena blevo omvända, i stället för att vi förut hade en stor konkurrens med norsk garnmakrill är nu förhållandet det motsatta, och vi avsätta nu på Norge garnmakrill för hundratusental kronor av den sort, vi förut importerade. Det går icke, att utan verklig noggrannare kännedom om de förhållanden inskrida på lagstiftningsvägen gent emot redskapen. Och skall inskridandet i fråga om redskapen behöva göras, måste de fiskeriidkande själva med sin praktiska syn på fisket få ha ett avgörande inflytande på tillkomsten av sådana bestämmelser.

Beträffande sedan fiske under lektiden, må man medge, att det ju icke är ett riktigt förhållande, om det är så att man kan påvisa, att fiskbeståndet skadas väsentligt genom att fisken förföljes under lektiden. Men jag vill påminna herrarna om att det finnes vissa fiskslag, som man absolut måste fiska under lektiden, om man skall få någon fisk av det slaget. Höstsillfisket t. ex. drives uteslutande under lektiden, och det är då, man får den bästa sillen. Det stora norska vårsillfisket drives också under lektiden, och jag förmodar att det finns flera slag av fisk både i våra insjöar och vid vår östersjökust som måste tagas under lektiden om fisket skall löna sig för den som idkar det. Man bör därför icke inskrida mot fiske under lektiden utan att verkligt starkt vägande skäl påkalla ingripande.

Här har vidare talats om rovfiske, och om att fisken minskas och att det behöves skärpta fångsträttsbestämmelser, men jag vill säga, att jag tror, att det är lyckligt, att vi ha den smidiga fiskerilagstiftning, vi ha, och jag tror, det skulle vara icke till båtnad utan tvärtom till nackdel, om vi finge en ändrad lagstiftning, som omslöte alltför stora områden utan att ta nödig hänsyn till de olika fiskeorternas särskilda krav.

Ang. skötsel av fisket i Sveriges insjöar och östra skärgård. (Forts.)

Nu göres det gällande att strandfisket bedrives på ett sådant sätt vid Östersjökusten, att fiskarena måste hyra strandrätten av jordägarna, det ligger då naturligtvis i fiskarenas intresse, att om de betalt ett kanske ganska dyrt arrende, att taga ut mesta möjliga valuta ur detta arrende, på så sätt ha vare sig fiskarena eller strandägarna intresse eller ansvar för att skydda fiskbeståndet. I Bohuslän, som ju kanske i detta avseende utgör ett visst undantag från andra län, praktiseras icke i någon större utsträckning detta upplåtande eller utkrävande av strandägarerätt, utan där fiskar fiskaren och strandägaren tillsammans och de mötas i ett gemensamt intresse att skydda fisket. Jag har för den skull den uppfattningen, att den nuvarande strandrättslagen behöver ändras, så att verkligen de, som ha intresse av fisket och vilja skydda detsamma, må kunna komma till bättre rätt i detta avseende. Det kan icke vara med verkligt fiskeriintresse, att strandägaren i den utsträckning, som hittills skett skall kunna i fortsättning bibehållas vid en fiskerätt som möjligen ett hänsynslöst och godtyckligt beskattande av fiskbeståndet, men detta är ju en brist i den nuvarande lagstiftningen, som, efter vad jag tror, snart kommer att bli avhjälpt, i det att det ju pågår en utredning om strandrätten, och vilken jag förmodar kanske är att förvänta till nästa års riksdag. Under sådana förhållanden då två utredningar snart föreligga färdiga som i mer eller mindre grad beröra de av motionären påpekade synpunkterna, synes det mig vara opåkallat, att vi nu skola begära en ny utredning. Innan jag slutar skulle jag vilja understryka vad herr Björck framhöll nyss, att vad som för närvarande fisket göres behov av, är att vi se till, att vi kunna få ökad avsättning för fisken, så att yrkets utövare kunna vidbli sitt yrke och icke behöva tvingas in i industriens grottekvarnar.

Herr Andersson i Knäppinge: Herr talman! Jag skulle kunna göra ett instämmande i den förste ärade talarens yttrande, därför att det enligt mitt förmenande är fullt riktigt. Under debatten ha emellertid motståndarna till den tankegång, som genomgår motionen, framkommit med åtskilliga anmärkningar, som torde tarva ett bemötande.

Såvitt jag kan förstå av tankegången hos motionären och dem som följa honom, är det mycket, kan man säga, vilseledande av motståndarna att säga, att man icke kan göra något åt denna sak. Visserligen framhåller utskottet, att det hyser mycken sympati för motionen, och att det vill, att åtgärder skola vidtagas för fisket, men då man, såvitt jag kan förstå, icke är på det klara med, vad man under den utredning, som omnämnes vara så nära färdig, egentligen åtgjort i detta ärende, och då det icke förut har lämnats, såvitt jag tror, några direktiv i den riktning motionen åsyftar, nämligen att strandfiskare och insjöfiskare, som egentligen närmast beröras av denna sak, verkligen kunna få de praktiska instruktioner, upplysningar, råd och ledning, som äro erforderliga i deras yrke, så att de kunna på ett rätt sätt tillvarataga sin näring, kan jag icke förstå, att utskottet kunnat

komma till ett avslagsyrkande. Jag måste dock säga, att frågan är av sådan betydelse för insjö- och strandfisket, att den icke kan avfärdas så lättvindigt, så länge man icke vet, vad en utredning kan innebära, som icke fått något direktiv i den riktning, som, såvitt jag kan förstå, föreligger i motionen och i första kammarens beslut.

Ang. skötsel av fisket i Sveriges insjöar och östra skärgård. (Forts.)

Kunskap om fisket är lika nödvändig som det är nödvändigt för en jordbrukare att hava kunskap om sin ladugårdsskötsel och sin växtodling, men i detta brister det enligt mitt förmenande ofantligt mycket för närvarande. Den teoretiska undervisning, som fiskarena få, är icke tillräcklig, det praktiska och det teoretiska i fiskeriundervisningen, som verkligen erfordras, är icke tillräckligt tillgodosett. Jag vill för min del säga, att det av herr Björck framkastade förslaget tror jag, att Sveriges fiskare kunna betacka sig för. Jag föraktar visserligen icke vetenskapen och vetenskapens rön, men att vetenskapen skulle hållas inom så avskilda gränser för sig själv, såsom fallet här skulle bliva, så att det bleve endast teori och vetenskap, som skulle frambringa resultat, det tror jag för min del icke på.

Jag har också för min del åtskillig erfarenhet även i fiske, fastän jag icke är fiskare. Jag har i min ungdom ganska mycket sysslat därmed i praktiskt hänseende. Jag har även försökt att teoretiskt sätta mig in i fiskefrågan. Om icke fiskarena hava klart för sig i detta fall, att de måste sköta sin fiskavel på sådant sätt, att det blir något för framtiden, kunna de heller icke för framtiden få nytta av sin näring. Jag skall endast taga ett litet exempel från min hembygd. För ett trettiotal år sedan — en ganska lång tid således — fanns det en liten egendom, vid vilken fanns en insjö, som hade ett utlopp i Östersjön. Vid detta utlopp hade i all tid dittills varit ett ganska givande fiske. Då fick ägaren för sig, — det kunde vara av vinstbegär, men det torde också ha berott på okunnighet, ty annars hade icke ägaren åtminstone icke en öländsk hemmansägare skött sig på det sättet, att han fördärvat sin näring på sin egendom för all framtid, — att detta fiske kunde bli så givande, att han kunde få stora inkomster därav och slutligen bereda honom ett ofantligt kapital. Det var så förhållandet, att det var en fisk som kallas ort. Den gick upp i väldiga massor och fångades av honom vid uppgången på ett sätt, som han uppfunnit. Där togs då varenda fisk och det i sådana massor, att man knappast kunde få avsättning för fisken. Man måste köra ut med den över hela Öland för att kunna avsätta den. Men vad hände? Jo, det hände, att detta sätt bestraffade sig själv, och jag tror icke någon vetskap kunnat göra något åt den saken, när det förfares på det sättet: det har icke sedan kunnat fångas någon sådan fisk där, och det har endast berott på detta, att fisken icke fick tillfälle att leka på den plats, där den var van att leka. Det är ett exempel; många sådana har man hört berättas, och jag vet, att det hänt på andra håll. Jag vill därmed icke säga, att strängare lagstiftningsåtgärder kunnat råda bot på förhållandet, en verklig kunskap, bygd på erfarenhet och teori torde giva den rätta uppfattningen i denna sak, om huru fisktillgången bö. främjas.

Ang. skötsel av fisket i Sveriges insjöar och östra skärgård. (Forts.)

Det är det jag för min del vill vända mig emot, att sakkunskapen ännu icke — och jag tror motionen även nämner något i den riktningen — kommit till rätt uppfattning i teorien. Således teorien, den sakkunniga vetenskapen och den praktiska erfarenheten hava icke kommit till det samförstånd, som skett inom många andra av våra näringsgrenar.

Herr Björck framdrog också en berättelse från vår landshövding, att han här i Stockholm beklagat sig över att fiskaren ej kunde få avsättning med all fångad fisk. Jag tror icke, att vår landshövding rätt kände till det förhållandet, om han fällt ett sådant uttalande. Herrarna kunna vara övertygade om, att det icke finnes något överflöd på fisk i den orten. Det har heller icke funnits, fisken har stått så dyr på de olika saluplatserna, Borgholm, Kalmar och en del mindre platser, att alla konsumenter av fisk har allmänt klagat över den ringa tillgången och det höga priset.

Förhållandet är, att fisket skall både ledas och vårdas på rätt sätt, om det skall bliva lönande och varaktigt. Jag vill med detta icke försöka ge mig in i några längre detaljer, men jag vill säga, att i den fråga, som det här gäller tror jag icke, att den redan tillkomna utredningen har gått till botten med den på det sätt, som den egentligen borde göra. Det vittnar särskilt den senaste talarens anförande om. Ty han började tala om strandrätten och vad därmed hörde samman, vilket icke, såvitt jag kan förstå, någonsin varit föremål för motionärens eller utskottets uttalande i detta avseende, utan det har endast varit uttalanden om huruvida och på vad sätt man skulle kunna på bästa sätt förbättra fisket, så att det bleve lönande för framtiden och således icke upphörde.

Det är som jag nämnde med fisket som med vår ladugårdsskötsel. Sköter icke ägaren av ladugården om, att hans djur komma att fortplanta sig, blir det nätt med inkomsten, och så blir det även med fisket. Om fiskaren icke har förstånd, kunskap och vilja att arbeta i rätt riktning.

Jag skall icke vidare fortsätta med detta, ty jag tror, att såsom denna fråga har behandlats i riksdagen under flera år med de olika tänkesätt, som de båda kamrarna hava, torde det väl dock vara förhållandet, att själva motionen icke är så betydelselös, som åtskilliga hava velat påstå, utan att den måste beaktas, och jag för min del hoppas, att det finnes tillräckligt många praktiska män, om icke fiskare, även i denna kammare, som beakta den saken och således ge frågan ett handtag, som icke kan skada, men väl göra nytta.

På dessa skäl, herr talman, ber jag att få yrka bifall till motionen och första kammarens beslut i ärendet.

Herr Corneliusson: Herr vice talman! Jag fann mig med anledning av herr Leanders yttrande föranlåten att säga några ord, då han förklarade, att av de 250 förordningar som Konungens befallningshavande utfärdat, det vore åtminstone 200 för mycket, om jag fattade honom rätt. Nu är det ju så, att vi åtminstone i det län, som jag representerar, hava långt större möjlighet att få fram

våra åsikter genom att gå till Konungens befallningshavande än genom att gå till riksdagen. I riksdagen hava vi ju händelsevis i år två fiskare. Detta har aldrig inträffat förut, och det är väl icke säkert, att det skall förekomma mera heller. Och jag anser, att den lagstiftning, vi för närvarande hava på detta område, är lika tillförlitlig som någon ny. Därför skulle jag på det bestämdaste vilja vidhålla, att de krav, som vi möjligtvis i detta avseende ville hava fram, få gå genom Konungens befallningshavande. Och Konungens befallningshavande har ju befogenhet och möjlighet att få igenom den ändrade lagstiftning, som kan vara av behovet påkallad.

Ang. skötsel av fisket i Sveriges insjöar och östra skärgård. (Forts.)

Det är många andra saker, jag skulle velat draga fram och yttra mig om. Men som kammaren är mycket uttröttad, skall jag icke vidare inlåta mig därpå utan ber, herr talman, endast att härmed få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Magnusson i Skövde: Jag hör visserligen ej till dem, som fått vara med om att slakta galten »Särimner» och göda sig av dess fläsk, endast med om att fånga en eller annan gädda. Detta hindrar ej att jag har djupgående intresse för insjöfisket, ett intresse, som dessvärre ej synes vara så stort på vederbörligt håll, där man såsom fallet synes vara med herr Björck och en del talare, som yttrat sig, endast synes anse västkustfisket ha något värde men nästan ignorera fisket i våra sötvatten och vår östra skärgård. Föreliggande fråga berör icke alls västkustfisket utan huvudsakligen insjöfisket och i någon mån fisket i den östra skärgården. Herr Björck har bland annat varnat för att vidtaga åtgärder, som giva så mycket fisk, att vi icke kunna bliva av med densamma och anför som exempel rödspottfisket, som ej alls beröres av motionen. Vad beträffar insjöfisket vågar jag emellertid bestämt påstå, att det icke är någon fara för överproduktion, att det tvärtom råder en alldeles bestämd underproduktion av fisk i våra insjöar, att denna kunde betydligt ökas och att man följaktligen av dessa kan genom lämpliga åtgärder utvinna en mycket större inkomst än för närvarande är fallet.

Motionen är ett utslag av den mycket utbredda och, jag tror välgrundade uppfattningen, att vederbörande icke tillräckligt hava beaktat vikten och betydelsen av vårt insjöfiske. Och det vore väl, om i den utredning, som herr Björck talade om och som lär föreligga färdig, man verkligen tagit sikte på betydelsen av vårt insjöfiske. Att man har misstro emot denna utredning må vara förlåtligt med kännedom om föregående erfarenheter och vederbörandes ljumma intresse för insjöfisket. Och jag tror icke, att det är skäl att uttala sig ringaktande om motionen, utan jag vågar tvärtom bestämt påstå, att bakom denna ligger ett viktigt och tillbakasatt näringsintresse. Jag kan heller icke neka till, att det just med hänsyn till vårt insjöfiskes betydelse och nuvarande vanvård är befogat att vidhålla det yrkande, jag förut framställt.

Herr Björck i Jönköping: Herr talman! Blott ett par ord. Jag vill endast gent emot herr Andersson i Knäppinge erinra, att jag i mitt

Ang. skötsel av fisket i Sveriges insjöar och östra skärgård. (Forts.)

yttrande icke betonade den teoretiska sidan utan tvärtom angelägenheten av, att praktik och teori gå hand i hand, liksom vi förut ordnat det på exempelvis skogsförsöksverksamhetens område. Jag betonade vidare, att man måste skaffa sig fakta, innan man experimenterade. Det duger icke att bara säga: i *den* insjön hjälper man upp fisket på det och det sättet, i *den* insjön bör man hjälpa upp det på samma sätt! Ty allting beror på sjöarnas natur. Det gagnar icke heller att, såsom herr Åkerlund förordade, okritiskt tillämpa tyska metoder i vårt land. Det misstaget har fisket i vårt land dyrt fått umgälla, att man icke beaktar, att olika rastyper kräva olika yttre förhållanden. Det är bl. a. detta, som gjort, att t. ex. karpfisket icke slagit väl ut i Götaland. Den ras, man haft att tillgå passar icke att införa och omplantera överallt.

Sedan vill jag säga, att det krav på undervisning, som herr Andersson i Knäppinge framförde, kommer även det, till behandling i de sakkunnigas utredning. Jag har emellertid icke i detta sammanhang haft anledning att taga upp den saken.

Att herr Andersson i Knäppinge hyste misstro till de av hans landshövding för någon tid sedan lämnade uppgifterna kan möjligen bero på, att någon tid förflutit, sedan talaren besökte sin hemort, ty landshövdingens rapport avgavs för blott några få dagar sedan.

Vad slutligen beträffar det förhandsomdöme, som herr Andersson i Knäppinge var nog vänlig att avgiva angående de sakkunnigas av mig helt antydningsvis berörda förslag, ett förhandsomdöme, som han stödde bl. a. på herr Alexanderssons uttalande i ämnet — jag har mig icke bekant, om herr Alexandersson över huvud anknöt till dessa frågor — att de sakkunniga icke skulle gått till botten med saken — tror jag, att det skulle vara angenämt icke blott för de i saken intresserade utan även för honom själv, om han ville spara detta omdöme, tills han varit i tillfälle att taga del av förslaget.

Så ett ord till herr Magnusson i Skövde! Jag måste hava uttryckt mig synnerligen illa, om herr Magnusson av mitt anförande kunnat få den uppfattningen, att jag velat varna för överproduktion av fisk. Det var så långt ifrån att jag kunde göra detta att jag i stället uttalade den uppfattningen, att man måste sträva att öka produktionen. Men man finge icke inskränka sig härtill, utan man måste samtidigt söka skapa avsättningsmöjligheter, sålunda icke enbart taga hänsyn till fiskproduktion och fångst i sjöarna utan också därtill att denna fisk får lämplig avsättning och bereder fiskarena inkomstmöjligheter. Jag framhöll alltså, att dessa frågor äro väsentligt mera komplicerade och för sin behandling kräva helt andra åtgärder än vad herr Boberg gör gällande. Och den utredning, som planläggningen kräver, är redan i det väsentliga verkställd.

Jag kan icke se, att det finnes någon anledning att, som här från olika håll gjorts, vidhålla ett i och för sig orimligt och vilseledande förslag. Jag vidhåller därför mitt yrkande om bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr

vice talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och fann herr vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då votering emellertid begärdes, blev nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningsproposition:

Ang. skötsel av fisket i Sveriges insjöar och östra skärgård. (Forts.)

Den, som vill, att kammaren bifaller femte tillfälliga utskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 7, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den i ämnet väckta motionen.

Voteringen utvisade 120 ja mot 24 nej, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 19.

Avgåvos följande motioner, nämligen av:

herr *Johanson* i Stockholm *m. fl.*, nr 443, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 416, med förslag till lag med vissa ändrade bestämmelser mot oskälig hyresstegring m. m.;

herrar *Hammarskjöld* och *Söderhielm:*

nr 444, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 413, angående tillfällig löneförbättring under år 1921 för viss personal vid armén; och

nr 445, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 414, angående tillfällig löneförbättring under år 1921 för viss personal vid marinen;

herr *Leander:*

nr 446, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 413, angående tillfällig löneförbättring under år 1921 för viss personal vid armén; och

nr 447, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 414, angående tillfällig löneförbättring under år 1921 för viss personal vid marinen; samt

herr *Hallén*, nr 448, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 413, angående tillfällig löneförbättring under år 1921 för viss personal vid armén.

Dessa motioner bordlades på begäran.

§ 20.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 131, i anledning av Kungl. Maj:ts i vissa punkter under andra huvudtiteln av statsverkspropositionen rörande tilläggsstat för år 1920 gjorda framställningar; och

nr 139, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående löneregleringen för överståthållarämbetets kansli m. m.

§ 21.

Föredrogs ett från första kammaren överlämnat protokollsutdrag, nr 571, innefattande delgivning av nämnda kammares beslut över dess första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 15, i anledning av väckta motioner angående åtgärder för en vidgad folkbildningsverksamhet m. m.; och beslöt andra kammaren hänvisa detta ärende till sitt första tillfälliga utskott.

§ 22.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtanden:

nr 72, i anledning av väckt motion om statsinlösen av Södra Dalarnas järnväg och bandelen Rättvik—Mora av Gävle—Dala järnväg;

nr 73, i anledning av väckt motion om verkställande av undersökning angående järnvägsanläggning mellan Rättvik och Furudal eller annan ort vid Dala—Hälsinglands järnväg; och

nr 74, i anledning av väckt motion om vidtagande av åtgärder för byggande av en statsbana från Vansbro över Äppelbo och Yttermalung till Malung m. m.;

sammansatta bevillnings- och första lagutskottets utlåtande, nr 1, i anledning av väckta motioner om revision av gällande lagbestämmelser emot fylleri och dryckenskap;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 37, angående vissa pensioner och understöd;

nr 38, i anledning av väckt motion om årligt understöd åt förre bromsaren vid statens järnvägar A. Hansson; och

nr 39, i anledning av väckt motion angående fyllnadspensioner åt pensionerade folkskollärare och småskollärare;

andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 9, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående vidtagande av åtgärder i visst syfte i fråga om den svenska Finnmarken;

andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 12, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om jordbrukets bedrivande för statens egen räkning å vissa kronoegendomar; och

nr 13, i anledning av väckta motioner dels om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om vidtagande av åtgärder från statens sida för åvägabringande eller understödjande av social hjälpverksamhet, dels om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om beredande åt behövande änkor av understöd utav allmänna medel utan fattigvårds verkan för underhåll och uppfostran av deras barn, dels ock om skrivelse till Kungl. Maj:t angående beredande genom lån av hjälp åt behövande jordbrukareänkor att behålla jordbruken; samt

andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 9, i anledning av herr Vennerströms m. fl. motion, nr 217, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående militärväsendets totala avskrivning.

§ 23.

Justerades protokollsutdrag.

§ 24.

Upplästes följande till kammaren inkomna protokoll:

Protokoll, hållet inför statsrådet och chefen för justitiedepartementet den 21 april 1920.

Till justitedepartementet hade från länsstyrelsen i Värmlands län insänts en den 20 april 1920 dagtecknad riksdagsmannafullmakt av innehåll att, sedan lantbrukaren Lars Gustaf Larsson i Ängebäck blivit utsedd till ledamot av riksdagens andra kammare för Värmlands läns östra valkrets för en tid av tre år, räknade från och med den 1 januari år 1918, men denna plats blivit ledig, vid förrättning enligt 67 § i lagen om val till riksdagen apotekaren, numera tillförordnade byråchefen i Kungl. Medicinalstyrelsen Stellan Julius Gullström, Karlstad, blivit utsedd att inträda såsom ledamot av nämnda kammare för tiden till den 1 januari år 1921.

Vid den granskning av fullmakten, som företogs inför statsrådet och chefen för justitiedepartementet samt vidare av vederbörande fullmäktige i riksbanken och i riksgäldskontoret, framställdes mot fullmakten icke någon anmärkning.

Protokoll över vad sålunda förekommit skulle jämte den granskade fullmakten överlämnas till andra kammaren.

I ämbetet:
Hjalmar Nyman.

Jämte det protokollet lades till handlingarna, godkände kammaren den däri omnämnda fullmakten samt förklarade herr Gullström behörig till riksdagsmannakallets utövande.

§ 25.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr	*Månsson* i Erlandsro	under	10	dagar	fr. o. m.	den 22	april,
»	*Kahlström*	»	8	»	»	» 22	»
»	*Jensen*	»	2	»	»	» 23	»
»	*Werner*	»	7	»	»	» 24	»
»	*Johanson* i Stockholm	»	10	»	»	» 23	» och
»	*Månsson* i Hagaström	»	4	»	»	» 23	» .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 6,7 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Fredagen den 23 april.

Kl. 1,30 e. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 16 och 17 innevarande april.

§ 2.

Föredrogos var för sig de på kammarens bord liggande motionerna; och hänvisades därvid

till behandling av lagutskott motionen nr 443 av herr *Johanson* i Stockholm *m. fl.;* samt

till statsutskottet motionerna:

nr 444 och 445 av herrar *Hammarskjöld* och *Söderhielm;*

nr 446 och 447 av herr *Leander;* och

nr 448 av herr *Hallén.*

§ 3.

Vidare föredrogos, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 72—74, sammansatta bevillnings- och första lagutskottets utlåtande nr 1, bankoutskottets utlåtanden nr 37—39, andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 9, andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtanden nr 12 och 13 samt andra kammarens femte tillfälliga uttskotts utlåtande nr 9.

§ 4.

Ordet lämnades härefter till herr vice talmannen, som anförde: Herr talman! Jag ber att få hemställa, att andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande nr 8 må uppföras sist bland två gånger bordlagda ärenden å föredragningslistan för morgondagens plenum.

Denna hemställan bifölls.

§ 5.

Avgåvos två motioner, nämligen:

nr 449, av herr *Hage*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 416, med förslag till lag med vissa ändrade bestämmelser mot oskälig hyresstegring m. m.; samt

nr 450, av herrar *Bengtsson* i Norup och *Pettersson* i Bjälbo, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 415, med förslag till lag om ändring i vissa delar av vattenlagen m. m.

Dessa motioner bordlades på begäran.

§ 6.

Anmäldes och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 159, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 § utsökningslagen; och

nr 160, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 1, 4 och 5 §§ i lagen den 10 maj 1901 om inteckning i fartyg m. m.

§ 7.

Justerades protokollsutdrag.

§ 8.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr	*Anderson* i Råstock	under	3	dagar	fr. o. m.	den 24	april,
»	*Svensson* i Kompersmåla	»	8	»	»	» 24	»
»	*Ericson* i Oberga	»	8	»	»	» 26	»
»	*Andersson* i Prästbol	»	8	»	»	» 26	»
»	*Gullström*	»	den 24 april och				
»	*Räf*	»	14	dagar	fr. o. m.	den 26	april.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 1,46 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Stockholm 1920. **Kungl. Boktryckeriet**, P. A. Norstedt & Söner. *201921*